

โครงการ “การเผยแพร่และติดตามการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการ
วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์”

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ 2552

บทคัดย่อ

โครงการ “การเผยแพร่และติดตามการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์” เป็นโครงการสืบเนื่องจากชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม” ซึ่งประกอบด้วย 2 โครงการ คือ (1) โครงการวิจัย “การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม” และ (2) โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม” ผลการดำเนินงานในโครงการย่อยที่ 2 นี้ ทำให้ได้โครงการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมจากวัฒนธรรมจังหวัดมาทั้งสิ้น 47 โครงการ และเป็นที่มาของโครงการ “การเผยแพร่และติดตามการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ ติดตามผลการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมจากชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม” ไปใช้ประโยชน์

การดำเนินงานของโครงการ ประกอบด้วย (1) การสำรวจผลการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ของโครงการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมจากชุดโครงการวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม” จำนวน 47 โครงการ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และ (2) การติดตามผลการดำเนินงานในพื้นที่ (field visit) ของโครงการวิจัยจำนวน 8 โครงการที่เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยมีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า ทั้ง 47 โครงการมีการนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ และใช้ประโยชน์ในระดับที่แตกต่างกัน ในส่วนของการเผยแพร่ ทุกโครงการได้เผยแพร่งานวิจัยด้วยการนำเสนอแบบโปสเตอร์ นอกจากนี้ได้มีการเผยแพร่ผลงานผ่านทางเวทีชุมชน และสื่อประเภทต่าง ๆ มากที่สุด ในส่วนของการนำงานวิจัยประโยชน์ โครงการส่วนมากได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ผ่านการดำเนินงานลักษณะต่าง ๆ ประกอบด้วย การสร้างความเข้มแข็งให้กับประเพณีวัฒนธรรมตามผลการวิจัย การสร้างความยั่งยืนให้กับประเพณีวัฒนธรรมด้วยการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น และบูรณาการประเพณีวัฒนธรรมเข้ากับการประกอบอาชีพในชุมชน ตลอดจนงานด้านวัฒนธรรมในพื้นที่

คำสำคัญ การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม การเผยแพร่งานวิจัย

 การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ปีงบประมาณ 2552

Abstract

“Dissemination and Usage Follow Up of the research findings” was the continuing project proceeding from the research program namely *Cultural Network and Community Participation towards the Cultural Management*. The research program “Cultural Network and Community Participation towards the Cultural Management” consisted of two sub – researches : Participatory Cultural Management and Training Workshop for Community – Based Research Development. The output of the research program was 11 model projects in the area of participatory cultural management and 47 research projects conducted by Provincial Cultural Officers throughout the country. Its output had consequently originated this “Dissemination and Usage Follow Up of the research findings” project which had the main objective to follow up usage of the research findings from the research program namely *Cultural Network and Community Participation towards the Cultural Management*.

The working process of this project consisted of (1) to survey usage of the research findings from 47 projects by content analysis (2) to follow up usage of the research findings from 8 areas which were selected as sample group. Apart from field visit, interviews and non-participant observing were also additionally employed to complete the study.

Keywords Participatory Cultural Management, Research Dissemination, Research Finding Usage
Year 2009

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
สารบัญ.....	ค
บทที่	
1 โครงการ “การเผยแพร่และติดตามการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์”	
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของโครงการ.....	3
คำถามหลักของโครงการ.....	4
ขอบเขตการดำเนินงาน.....	4
ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเรื่องการเผยแพร่งานวิจัย	5
แนวคิดเรื่องการ ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย.....	9
3 วิธีดำเนินการ.....	12
4 ผลการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์	
ภาพรวมงานวิจัยของวัฒนธรรมจังหวัด.....	13
ผลสำรวจการนำผลการวิจัย 47 โครงการไปใช้ประโยชน์.....	22
5 ผลการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์	
การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้.....	58
การศึกษาข้อมูลภาคสนาม.....	93
บรรณานุกรม.....	97
ภาคผนวก.....	98

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มา และความสำคัญของปัญหา

โครงการ “การเผยแพร่และติดตามการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์” เป็นโครงการสืบเนื่องจากชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม” ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2550 โดยชุดโครงการดังกล่าว ประกอบด้วย 2 โครงการ คือ (1) โครงการวิจัย “การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม” และ (2) โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม”

โครงการย่อยโครงการแรก เป็นโครงการวิจัยที่นำโครงการต้นแบบที่เป็นผลสัมฤทธิ์ 11 โครงการ มาเป็นกรณีศึกษาเพื่อถอดบทเรียน และนำองค์ความรู้ที่ได้ไปขยายผลต่อไป ส่วนโครงการย่อยที่สอง เป็นโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของวัฒนธรรมจังหวัด และสภาวัฒนธรรมจังหวัดในการดำเนินงานวิจัยร่วมกับเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นที่การทำงานแบบมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ

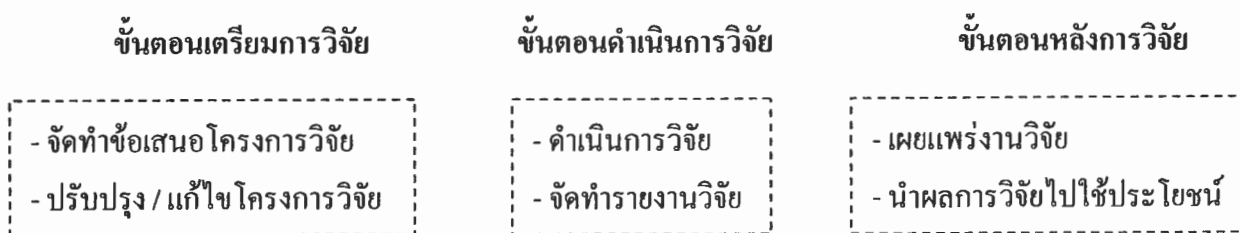
การดำเนินงานของโครงการย่อยทั้ง 2 โครงการเสร็จสิ้นลงเมื่อเดือนมกราคม 2551 ที่ผ่านมามีผลที่ได้ (output) ดังนี้

1) ผลที่ได้จากโครงการวิจัย “การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม” คือ งานวิจัยถอดบทเรียน 11 โครงการ ซึ่งเป็นโครงการที่ตอบโจทย์ของการทำงานด้านวัฒนธรรมได้ใน 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage Culture) และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิต (Living Culture) กล่าวคือ ในส่วนของ มรดกทางวัฒนธรรม ได้ถอดบทเรียนโครงการสื่อพื้นบ้าน 6 โครงการซึ่งเป็นโครงการต้นแบบของการบริหารจัดการวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ และในส่วนของ วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิต ได้ถอดบทเรียนด้านการบริหารจัดการสื่อตามประเภทของสื่อใหม่ / สื่อเฉพาะกิจ 5 ประเภท ได้แก่ วิทยุชุมชน ละคร ภาพยนตร์ ค่ายเยาวชน และสื่อบุคคล

2) ผลที่ได้จากโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม” คือ โครงการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด และชุมชน รวมทั้งสิ้น 47 โครงการ ในจำนวนนี้ ส่วนมากเป็นงานวิจัยที่ได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิให้มีคุณภาพในระดับดี

แม้ว่า โครงการ ฯ จะดำเนินการแล้วเสร็จตามระยะเวลา และเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หากแต่ตามกระบวนการวิจัยที่ครบวงจรแล้ว ยังมีขั้นตอนที่มีความจำเป็นยิ่งอีก 2 ขั้นตอนหลังจากงานวิจัย

ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว นั่นคือ การเผยแพร่งานวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังแผนภาพข้างล่างนี้

แผนภาพที่ 1 : ขั้นตอนการทำวิจัย

นอกจากการเผยแพร่ และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์จะเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในเชิงวิชาการแล้ว ยังเป็นกระบวนการซึ่งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ต้องดำเนินการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ดังนี้

ตัวชี้วัด	น้ำหนัก (ร้อยละ)	เป้าหมาย ปี 2552	เกณฑ์การให้คะแนน				
			1	2	3	4	5
<p>ระดับความสำเร็จของการนำงานวิจัยทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์</p> <p><u>เกณฑ์การให้คะแนน</u></p> <p><u>ระดับ 1</u> : นำงานวิจัยมาหาแนวทางในการเผยแพร่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกำหนด</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประเด็นที่ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - คุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับการแลกเปลี่ยน - ผลลัพธ์ของการแลกเปลี่ยนที่คาดหวัง เช่น ความรู้ ชี้นำงาน การนำไปใช้ประโยชน์ การนำไปใช้ในการวางแผน ฯลฯ - เป้าหมายของผลลัพธ์ <p><u>ระดับ 2</u> : จัดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามหัวข้อที่กำหนด โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมกระบวนการตามเป้าหมาย</p>	12	20	1	2	3	4	5

ตัวชี้วัด	น้ำหนัก (ร้อยละ)	เป้าหมาย ปี 2552	เกณฑ์การให้คะแนน				
	12	20	1	2	3	4	5
<p><u>ระดับ 3</u> : ประเมินผลลัพธ์ของผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ เช่น ทำแบบทดสอบความรู้ กำหนดให้มีการจัดทำแผนงาน แนวทางการพัฒนาเพื่อนำความรู้ไปใช้ในงานบริหารได้</p> <p><u>ระดับ 4</u> : มีการติดตามผลการดำเนินงาน และผลลัพธ์ของการนำความรู้ไปใช้</p> <p><u>ระดับ 5</u> : มีการวางแผนทางการนำความรู้ไปใช้พัฒนา ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในปีต่อไป</p>							

ตารางที่ 1 : คำรับรองการปฏิบัติราชการด้านการวิจัยของ สวช. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552

ด้วยเหตุนี้ โครงการ “การเผยแพร่และติดตามการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์” จึงได้จัดทำขึ้นเพื่อที่จะนำผลการวิจัยในส่วนของโครงการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัดมาขยายผลด้วยการเผยแพร่และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดคุณภาพการต่อชุมชน และสังคม อย่างน้อยตามขั้นตอนที่ระบุในคำรับรองการปฏิบัติราชการด้านการวิจัยของ สวช. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ต่อไป โดยมีโครงการย่อยเรื่อง “การติดตามการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์” เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ

2. วัตถุประสงค์ของโครงการ

เพื่อติดตามผลการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมจากชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม” ไปใช้ประโยชน์

3. คำถามหลักของโครงการ

การใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมจากชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม” มีรูปแบบใดบ้าง

4. ขอบเขตการดำเนินงาน

พื้นที่ในการทำวิจัยประกอบด้วยจังหวัดในพื้นที่เป้าหมายของโครงการวิจัยจำนวน 8 โครงการที่เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการติดตามการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี นครสวรรค์ กำแพงเพชร อุตรดิตถ์ พะเยา บุรีรัมย์ หนองบัวลำภู และนครศรีธรรมราช

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) สวช. ได้แนวทางการเผยแพร่ และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจนต่อไป
- 2) สวช. สามารถตอบตัวชี้วัดระดับความสำเร็จของการดำเนินงานวิจัยทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์ตามคำรับรองการปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ได้

บทที่ 2

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดหลักที่นำมาใช้ในโครงการ “การเผยแพร่และติดตามการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์” ประกอบด้วย

- แนวคิดเรื่องการเผยแพร่งานวิจัย
- แนวคิดเรื่องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยท้องถิ่น

1) แนวคิดเรื่องการเผยแพร่งานวิจัย

การเผยแพร่ผลงานวิจัยมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ทำให้งานวิจัยไปมีการนำเสนอต่อผู้อื่นอย่างเป็นรูปธรรม ไม่เป็นงานวิจัยที่ทำแล้ว “จืดจาง” โดยไม่เกิดผลอันใด การเผยแพร่งานวิจัยสามารถทำได้หลายลักษณะ ดังนี้

1.1 การเผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปเอกสาร

ผลงานวิจัยที่นำมาเผยแพร่ในรูปเอกสาร มีได้หลายรูปแบบ ได้แก่ การจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มรายงานการวิจัย บทความวิจัย คู่มือและเอกสารเผยแพร่ เป็นต้น

- รายงานการวิจัย เป็นเอกสารทางวิชาการที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อเป็นหลักฐานหลังจากที่ทำวิจัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยอธิบายรายละเอียดของงานวิจัยที่ได้ดำเนินการทั้งหมด ซึ่งรายงานการวิจัยส่วนใหญ่จะมี ส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ

(1) ส่วนนำ ประกอบด้วย ปกนอก ปกใน คำนำ บทคัดย่อ สารบัญเรื่อง สารบัญตาราง และ สารบัญภาพ

(2) ส่วนเนื้อเรื่อง แยกออกเป็นบทๆ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาของงานวิจัย ดังนี้

- บทนำ กล่าวถึง ความสำคัญของปัญหาที่ทำการวิจัย วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัย นิยามศัพท์ และประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย
- การทบทวนวรรณกรรม กล่าวถึง แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้
- วิธีดำเนินการวิจัย กล่าวถึง ประชากร พื้นที่ดำเนินการ ระยะเวลา เทคนิค วิธีการ เครื่องมือ ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล
- ผลการวิจัย เป็นผลวิจัยที่ได้จากการศึกษาในประเด็นต่างๆ ซึ่งอาจมีจำนวนบทมากน้อย แตกต่างกันไป

(3) ส่วนอ้างอิง ประกอบด้วย เจริญรอด บรรณานุกรม ภาคผนวก ประวัติของผู้วิจัย

ในการเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยไม่ควรบรรยายแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรนำเสนอข้อมูลในลักษณะที่เป็น ตาราง หรือภาพ หรือแผนภูมิ แผนผัง แผนที่ ประกอบด้วยเพื่อให้รายงานการวิจัยมีความน่าสนใจ และสามารถสื่อสารข้อมูลได้ชัดเจนมากที่สุด

- บทความวิจัย เป็นเอกสารทางวิชาการประเภทหนึ่งที่ผู้วิจัยเขียนขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ หรือเป็นเอกสารในการประชุมสัมมนาทางวิชาการ และเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยให้กว้างขวาง นำไปสู่การใช้ประโยชน์ และความก้าวหน้าทางวิชาการ รูปแบบของการเขียนบทความวิจัยอาจแตกต่างกันไปแล้วแต่สถาบันหรือวารสารที่ผู้วิจัยจะนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ แต่โดยทั่วไปมักมีรูปแบบดังนี้

- ชื่อเรื่องงานวิจัย
- ชื่อผู้วิจัยและคณะ
- บทคัดย่อ เป็นสรุปสาระสำคัญของงานวิจัย ระบุเฉพาะวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย และผลการวิจัยที่สำคัญ รวมทั้งคำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ความสำคัญของปัญหาวิจัย นำเสนอเฉพาะประเด็นสำคัญที่จำเป็นต้องทำวิจัยเรื่องนี้
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุให้ชัดเจนสอดคล้องกับความสำคัญของปัญหาวิจัย
- วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับประชากร/กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล
- สรุปผลการวิจัย สรุปเฉพาะประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ มีรูปภาพ หรือ ตารางประกอบ
- อภิปรายผล บนข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ไม่ใช่จากความรู้สึกรของผู้วิจัย โดยใช้ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมมาประกอบ
- ข้อเสนอแนะ ควรให้ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปเพื่อเป็นการต่อยอดงานวิจัย
- บรรณานุกรม หรือรายชื่อเอกสารอ้างอิง ให้เสนอเฉพาะรายการที่มีอ้างอิงในเนื้อหา
- ภาคผนวก เป็นส่วนเพิ่มเติมที่ช่วยให้ผู้อ่านบทความเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น เช่น ตาราง หรือแผนภูมิ หรือ กราฟ ที่แสดงผลการวิจัยที่สำคัญ

วารสารแต่ละฉบับมีการกำหนดรายละเอียดในการจัดเตรียมต้นฉบับบทความที่แตกต่างกัน เช่น ความยาว รูปแบบ/ขนาดตัวอักษร รูปแบบการอ้างอิง และระยะเวลาการจัดส่งต้นฉบับ ดังนั้นผู้เขียนจะต้องศึกษาข้อกำหนดของวารสารที่จะนำบทความวิจัยไปตีพิมพ์ให้เข้าใจ และปฏิบัติตามให้ถูกต้อง

- คู่มือและเอกสารเผยแพร่ คู่มือและเอกสารเผยแพร่ เป็นส่วนหนึ่งของการผลักดันผลงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ได้อย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์ในเชิงสาธารณะ โดยทั่วไปรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์มักเขียนในเชิงวิชาการซึ่งยากที่ชาวบ้านจะเข้าใจ ดังนั้นการย่อผลงานวิจัยที่ได้จากโครงการให้

ออกมาเป็นเอกสารเผยแพร่ที่มีความหนาไม่มากและใช้ภาษาที่ชาวบ้านทั่วไปเข้าใจได้ง่าย จึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ผู้วิจัยสามารถเผยแพร่ผลงานวิจัยของตนได้เช่นกัน เช่น คู่มือการนวดรักษา เป็นต้น

- จดหมายข่าว อาจเป็นจดหมายข่าวรายเดือน ราย 3 เดือน เพื่อแจกจ่ายเผยแพร่ให้แก่ผู้สนใจในแวดวงนั้นๆ เป็นประจำ ตัวอย่างเช่น จดหมายข่าวงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของ สกว. เป็นต้น

- แผ่นพับประชาสัมพันธ์ หรือ โบรชัวร์ เป็นอีกลักษณะหนึ่งของการเผยแพร่ผลงานวิจัยที่นิยมทำแจกแก่ผู้สนใจในงานประชุมทางวิชาการควบคู่ไปกับการนำเสนอด้วยโปสเตอร์ แผ่นพับเป็นการย่อเนื้อหาของงานวิจัยโดยเน้นนำเสนอผลการวิจัยที่ค้นพบลงในกระดาษที่พับกลับ ไปมา 3 ครั้ง ความยาวประมาณ 4 หน้า พิมพ์ 2 ด้าน มีทั้งที่พิมพ์เป็นสี และขาวดำ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับงบประมาณของผู้วิจัย

- การจัดทำหนังสือ ผลงานวิจัยหลายเรื่องมีจุดมุ่งหมายที่การสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้นสื่อชนิดหนึ่งที่ใช้ได้ผลดีในการถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวคือ การจัดพิมพ์เป็นหนังสือ และจำหน่ายให้แก่ผู้สนใจทั่วไป ข้อดีของหนังสือ คือเป็นเอกสารที่มีความคงทนถาวร และใช้อ้างอิงได้สะดวก ข้อเสียคือความทันสมัยของเนื้อหาอาจลดลงตามกาลเวลา ข้อสังเกตประการหนึ่งในการจัดทำหนังสือคือ ควรใช้กระดาษราคาถูก แต่ให้พิมพ์เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อลดต้นทุนการผลิต

1.2 การเผยแพร่ผลงานวิจัยในเวทีการประชุม

ก่อนที่นักวิจัยจะนำผลงานวิจัยไปนำเสนอในเวทีการประชุมใดๆ ผู้วิจัยควรทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของงานที่จัดขึ้น และกลุ่มผู้ฟังว่าเป็นใคร เช่น หากเป็นการนำเสนอในเวทีประชุมของหมู่บ้านหรือในระดับตำบล ผู้ฟังจะเป็นคนที่รู้จักคุ้นเคยกันมาบ้างแล้ว การเตรียมตัวอาจไม่ต้องมากนัก แต่หากเป็นการประชุมทางวิชาการ ผู้ฟังมาจากหลากหลายสาขาอาชีพ และวัตถุประสงค์ของงานก็เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งผู้ฟังคาดหวังว่าจะได้เรียนรู้ของใหม่

อย่างไรก็ตามการนำเสนอผลงานวิจัยไม่ว่าจะเป็นเวทีระดับใด ผู้วิจัยก็ควรเตรียมทั้งตัวเอง และเอกสารให้พร้อมที่จะนำเสนอ เนื่องจากการนำเสนอในเวทีการประชุมมักมีเวลาจำกัด (ประมาณ 10-15 นาที) ดังนั้นผู้วิจัยควรมีการจัดลำดับโครงเรื่องเช่นเดียวกับการเขียนบทความวิจัย โดยเรียงลำดับข้อมูลว่าทำเรื่องนี้ทำไม ทำอย่างไร และได้ข้อค้นพบอะไร (สุธีระ ประเสริฐสรรพ, 2550 : 10-20)

- ทำเรื่องนี้ทำไม เป็นการเกริ่นนำเพื่อบอกความเป็นมาและความสำคัญที่ทำให้สนใจทำเรื่องนี้ เทคนิคในการเปิดฉากตรงนี้คือ ทำให้คนฟังประทับใจว่า (1) เรารู้ปัญหาจริง (2) เรามีแนวคิดแก้ไขปัญหาย่างถูกต้อง และ (3) สิ่งที่จะพูดต่อไปนี้น่าสนใจสำหรับผู้ฟัง

- ทำอย่างไร เป็นการบอกวิธีการที่ได้ดำเนินการวิจัยมา ซึ่งไม่จำเป็นต้องกล่าวละเอียดมากนัก เพราะจะทำให้เสียเวลากับตรงนี้มากเกินไป หากผู้ฟังคนใดสนใจตรงนี้เป็นพิเศษ ผู้วิจัยก็เพียงแนะนำให้อ่านจากตัวเล่มรายงานวิจัย หรือ ในเอกสารรวมเล่ม (proceeding) ว่าเรื่องนี้ปรากฏในหน้าใด

- ได้ข้อค้นพบอะไร ต้องให้เวลาในการนำเสนอตรงนี้มากพอที่จะทำให้ผู้ฟังได้รับความรู้ใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อไป ซึ่งเป็นจุดสำคัญสูงสุดของการนำเสนอเรื่องนี้

ในส่วนของการจัดเตรียมสื่อที่ใช้ประกอบการนำเสนอ เนื่องจากในปัจจุบันมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้นำเสนองาน คือ โปรแกรม PowerPoint เป็นเครื่องมือช่วยได้อย่างดี ผู้วิจัยจึงควรจัดเตรียมสไลด์ โดยคำนึงถึง ขนาดและสีของตัวอักษร สีพื้นหลัง จำนวนสไลด์ ลูกเล่นในการเปลี่ยนสไลด์แต่ละแผ่นให้เหมาะสมกับเนื้อหา และระยะเวลาด้วย

1.3 การเผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบนิทรรศการ (โปสเตอร์)

เนื่องจากมีผู้วิจัยต้องการนำเสนอผลงานวิจัยจำนวนมาก แต่มีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลา นำเสนอในเวทีการประชุม ดังนั้นสิ่งหนึ่งที่ผู้จัดการประชุมนิยมทำก็คือจัดให้มีการนำเสนอผลงานวิจัยในรูปแบบนิทรรศการ หรือ โปสเตอร์ (Poster Presentation) การนำเสนอด้วยโปสเตอร์มีข้อดี คือ ข้อมูลเข้าใจได้ง่ายกว่าบทความในProceedings เพราะมีเพียงหน้าเดียว มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักวิจัยเจ้าของผลงาน โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาซึ่งดีกว่าการนำเสนอบนเวทีการประชุม และโปสเตอร์ยังเหมาะกับการเป็นเวทีของนักวิจัยใหม่ให้คุ้นกับบรรยากาศ จะได้ไม่ตื่นเวทีเมื่อมีโอกาสนำเสนอแบบ oral presentation แต่อย่างไรก็ตามการจัดเตรียมผลงานวิจัยในรูปแบบโปสเตอร์นี้ ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้นำเสนองานก็ควรรู้หลักการสำคัญบางอย่าง (สุธีระ ประเสริฐสรรพ, 2550 : 10-20) ได้แก่

- บอร์ด รูปแบบ พื้นผิว และขนาดความกว้างยาวของบอร์ดที่จะใช้ติดโปสเตอร์ ผู้วิจัยจะต้องทราบล่วงหน้าจากผู้จัด เพื่อจะได้จัดเตรียมโปสเตอร์ให้เหมาะสม ตัวเนื้อหาที่นำเสนอ ต้องคำนึงถึงผู้อ่านด้วย เริ่มตั้งแต่

- ชื่อเรื่อง ควรให้สั้นที่สุด แต่ต้องได้ความหมายและสะกดตาคนที่เดินผ่าน ขนาดของชื่อเรื่อง ต้องอ่านได้ในระยะ 3 เมตร ให้ใช้ตัวหนา และสีดำสนิท ขนาดของตัวอักษรไม่ต่ำกว่า 1 นิ้ว เพราะคนอ่านจะยืนที่ระยะ 1 – 1.5 เมตร

- การเสนอข้อมูล ให้ข้อความสำคัญๆ อยู่ด้านบนในระดับสายตา คนอ่านจะอ่านง่ายกว่าส่วนล่าง ไม่เสนอตัวอักษรจำนวนมาก ควรใช้ภาพ หรือ กราฟ ประกอบ ส่วนที่เป็นผลการวิจัยให้ระบุเป็นข้อ ๆ ข้อละ 1 ประโยค สีที่ใช้ควรสบายตา ไม่ใช่สีฉูดฉาด

ปัจจุบันมีการนำเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ประกอบการนำเสนอร่วมกับโปสเตอร์ในลักษณะ display เป็นภาพเคลื่อนไหว (animation) ด้วย ซึ่งอาจมีความจำเป็นสำหรับการนำเสนอผลการวิจัยบางประเภท เช่น การแสดงผลงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ที่ต้องการแสดงให้เห็นกระบวนการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงของโมเลกุล เป็นต้น

2) แนวคิดเรื่องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย โดยเฉพาะงานวิจัยท้องถิ่นสามารถทำได้โดยการถ่ายทอดและขยายผลงานวิจัยผ่านสื่อต่าง ๆ และการนำผลงานวิจัยท้องถิ่น ไปแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

2.1 การถ่ายทอดและขยายผลงานวิจัยผ่านสื่อต่าง ๆ

การถ่ายทอดผลงานวิจัยท้องถิ่นมีได้หลายรูปแบบ อาจเริ่มได้ตั้งแต่ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยจนกระทั่งโครงการวิจัยแล้วเสร็จ โดยมีกิจกรรมที่สามารถถ่ายทอดผลงานวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

- การจัดเวทีชาวบ้าน เป็นการจัดขึ้นเมื่อนักวิจัยได้ลงพื้นที่ไปเปิดเวทีเสวนาร่วมกับชาวบ้าน แกนนำกลุ่มในหมู่บ้าน ให้ช่วยกันระดมความคิดเห็น ถอดบทเรียนของชุมชนทั้งที่ประสบความสำเร็จ และที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง หรือ การจัดเวทีประชาคม / เวทีสาธารณะในรูปของเวทีวิชาการที่นำกลุ่มนักวิจัย พี่เลี้ยง ได้มีโอกาสนำเสนอผลการดำเนินงานในพื้นที่ ซึ่งส่วนหนึ่งขององค์ความรู้หรือข้อค้นพบเบื้องต้นนี้ก็เพื่อให้ผลงานวิจัยได้ขับเคลื่อน และสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ในระดับ

- การฝึกอบรมเพื่อถ่ายทอดผลงานวิจัย เป็นวิธีที่ดีในกรณีที่ต้องการขยายผลการวิจัยให้ได้ นำไปใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะในวงกว้าง ซึ่งการถ่ายทอดเนื้อหาที่ค้นพบขึ้น โดยผู้วิจัยควรมีการคัดแปลงให้ง่ายต่อการเข้าใจของชาวบ้าน และต้องพิจารณาความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมและช่วงเวลา เช่น การประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งในการผลักดันผลงานวิจัยออกไปสู่สาธารณะและมีบทบาทมากในการให้ความรู้แก่สังคม สามารถสร้างกระแสการต่อต้านหรือการยอมรับได้อย่างกว้างขวางในเวลาอันรวดเร็ว และตอบสนองได้ฉับไวทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รูปแบบของการประชาสัมพันธ์มีหลากหลาย ทั้งการทำทสรูปผลงานแล้วกระจายไปยังสื่อมวลชน การจัดเวทีเพื่อแถลงข่าวหรือเสวนา การจัดเวทีเพื่อระดมความคิดเห็นเพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์เร่งด่วน เพื่อสร้างกระแสสังคม (พีรเดช ทองอำไพ, 2551) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสามารถสร้างสื่อของตนเองเพื่อเผยแพร่ได้ เช่น วีซีดี วิทยุชุมชน เว็บไซต์ เป็นต้น

2.2 การนำผลงานวิจัยท้องถิ่นไปแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

ด้วยความเชื่อที่ว่างานวิจัยท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่นได้โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโจทย์วิจัยขึ้นเอง เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับการแก้ปัญหของชุมชน การสร้างและใช้ความรู้ด้วยตัวชาวบ้านเองในเรื่องที่ชาวบ้านต้องการรู้ จะนำไปสู่การจัดการตนเองได้ในที่สุด ซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้ายของงานวิจัยท้องถิ่นคือการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการสร้างความรู้ที่เป็นรูปธรรม (อาภา มณีรัตน์, 2550 : 8-9) คือ

- ความเข้าใจและการสนับสนุนของผู้บริหาร
- ความเข้าใจและความตั้งใจของคนทำงาน (ทุกระดับ) ที่อยากหาวิธีการทำงานแบบใหม่ ๆ ที่ทำให้ชุมชนจัดการตนเองได้จริง

- ความเข้าใจและความเชื่อมั่นของชาวบ้านว่าตนเองมีศักยภาพที่จะลุกขึ้นมาจัดการตนเองได้
เรื่องที่จะทำนั้นเกิดประโยชน์สำหรับทุกฝ่าย

งานวิจัยท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยที่เน้นการใช้ประโยชน์ได้จริง สิ่งที่ต้องมีในงานวิจัยคือข้อเสนอแนะ
ที่ถูกนำไปทดลองปฏิบัติและติดตามผลจนถึงจุดหมายปลายทาง ซึ่งเป็นประโยชน์สุดท้าย ประโยชน์ที่จับ
ต้องได้ที่จะเกิดขึ้นแก่ตัวชาวบ้าน ครอบครัว กลุ่ม และชุมชนเอง ด้วยเหตุนี้การวิจัยท้องถิ่นจึงสามารถนำผล
ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานพัฒนาในส่วนต่าง ๆ (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543) คือ

(1) การพัฒนาในท้องถิ่น เพราะงานวิจัยท้องถิ่นเกิดขึ้นจากปัญหาและความต้องการของคนใน
ท้องถิ่น จึงต้องใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในท้องถิ่นสร้างการมีส่วนร่วมทางความคิดกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อตอบ
ปัญหาท้องถิ่นอย่างแท้จริง กระบวนการวิจัยก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ค้ำระหว่างนักวิจัยกับชุมชน
และระหว่างชาวบ้านในชุมชนด้วยกันเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การสรุปบทเรียนร่วมกัน สามารถสร้างความ
เข้มแข็งให้แก่ชุมชนและองค์กรชุมชนนั้นได้เป็นอย่างดี รวมถึงการใช้ข้อมูลจากการวิจัยเพื่อกระตุ้น
จิตสำนึกในการพัฒนาให้แก่ชุมชน ซึ่งการพัฒนาจะทำได้ต้องพัฒนาจากข้างใน และต้องช่วยเหลือซึ่งกัน
และกัน ทำให้คนในชุมชนรู้จักตัวเองส่งผลให้เกิดกระบวนการจัดการใหม่หรือเกิดกลไกการจัดการที่
เข้มแข็งในระดับชุมชนต่อไป

(2) การพัฒนาในระดับปฏิบัติการของหน่วยงานต่าง ๆ ผลจากการวิจัยท้องถิ่นสามารถนำไปใช้
ประโยชน์ในการกำหนดแนวทางพัฒนาท้องถิ่น เป็นการประสานความรู้กับการปฏิบัติ ประสานความ
ขัดแย้งระหว่างท้องถิ่นกับศูนย์กลาง ทำให้เจ้าหน้าที่และองค์กรมีข้อมูลชุมชนที่ถูกต้องตรงตามความเป็น
จริง และได้เข้าใจชุมชนในทุกๆ มิติ สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายหลักที่จำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนา
ก่อให้เกิดการทำงานและการเรียนรู้ร่วมกันของนักพัฒนาและชุมชน

(3) การพัฒนาในระดับนโยบาย ผลจากการวิจัยท้องถิ่นหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับนโยบาย
สามารถนำไปกำหนดคนนโยบาย ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสมทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น และ
ระดับประเทศ เพราะนโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง

(4) การพัฒนางานศึกษาวิจัยที่ต่อเนื่อง ผลจากการวิจัยท้องถิ่นจะเป็นพื้นฐานและเป็นข้อมูลที่
นักวิจัยและชุมชนสามารถนำไปกำหนดประเด็นวิจัยในแต่ละเรื่องที่เป็นประเด็นเฉพาะและละเอียดลึกซึ้งใน
แต่ละด้านเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเฉพาะเรื่องเฉพาะด้านต่อไป

ตัวอย่างของการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยท้องถิ่น (กาญจนา แก้วเทพ, 2552: 34) ได้แก่

- นำไปเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาในพื้นที่ เช่น นำผลการวิจัยไปแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งใน
ชุมชนเรื่องการจัดการป่า เป็นต้น

- นำไปคืนข้อมูลให้ชุมชน เช่น การนำข้อมูลภาพรวมหนี้สินของชุมชนมานำเสนอให้ชุมชนเห็น
ระดับความรุนแรงของปัญหาหนี้สินที่เกิดขึ้นภายในชุมชนบ้านสามขา จังหวัดลำปาง เป็นต้น

- นำไปจัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน เพื่อเป็นหลักประกันความยั่งยืนของการป้องกันและแก้ไขปัญหา และเพื่อสืบทอดเด็ก/เยาวชนให้มีสำนึกต่อชุมชน

- นำไปขยายผลสู่กลุ่มอื่น ๆ พื้นที่อื่น ๆ เช่น เมื่อดำเนินการสำเร็จในหมู่บ้าน ก. ก็นำเอาหมู่บ้าน ข. มาดูตัวอย่าง หากหมู่บ้าน ก. และ ข. มีจุดร่วมกันมากกว่าจุดต่าง ก็สามารถจะถอดบทเรียนไปใช้ได้ แต่หากมีจุดต่างมากกว่าจุดร่วม ก็ไม่สามารถประยุกต์ได้ เป็นต้น

- นำไปเป็นเนื้อหาสำหรับการสร้างกลไกการจัดการของชุมชน เช่น การจัดการทรัพยากรของชุมชนนอกจากสร้างการมีส่วนร่วมแล้วยังมีกติกา/กลไกการจัดการซึ่งเป็นที่ยอมรับ

- นำเข้าสู่ระดับนโยบายท้องถิ่น ในบางพื้นที่ผลการวิจัยสามารถขยายผลเป็นวาระของจังหวัด เช่น ชุมชนเห็นว่าผลจากงานวิจัยในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นสามารถปลูกจิตสำนึกชุมชนได้เป็นอย่างดี จึงร่วมกันผลักดันเข้าสู่แผนระดับจังหวัด เป็นต้น

บทที่ 3 วิธีดำเนินการ

โครงการ “การติดตามการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อติดตามผลการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมจากชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม” ไปใช้ประโยชน์ ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1) สํารวจผลการนํางานวิจัยไปใช้ประโยชน์ของโครงการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมจากชุดโครงการวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม” จำนวน 47 โครงการ

2) คัดเลือกโครงการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมจากชุดโครงการวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม” ซึ่งได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิให้มีผลงานในระดับ ดีเยี่ยม จำนวน 8 โครงการ เป็นกลุ่มตัวอย่างในการติดตามการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

3) ติดตามการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมจากชุดโครงการวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม” ของโครงการวิจัยที่คัดเลือกมา 8 โครงการ (ส่วนวิจัยและพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ดำเนินการในส่วนนี้)

วิธีการรวบรวมข้อมูล

1) สํารวจผลการนํางานวิจัยไปใช้ประโยชน์ของโครงการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมจากชุดโครงการวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม” จำนวน 47 โครงการ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาจากรายงานการวิจัยของ 47 โครงการ

2) ติดตามผลการดำเนินงานในพื้นที่ (field visit) ของโครงการวิจัยจำนวน 8 โครงการที่เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยมีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (ส่วนวิจัยและพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ดำเนินการในส่วนนี้)

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (descriptive content analysis)

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ของโครงการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม

“การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม”

ผลสำรวจการดำเนินงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ของโครงการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม เรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม” ซึ่งดำเนินการโดยวัฒนธรรมจังหวัด 47 จังหวัด จำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ สรุปภาพรวมงานวิจัย 47 โครงการ และผลสำรวจการนำผลการวิจัย 47 โครงการ ไปใช้ประโยชน์

1. ภาพรวมงานวิจัยของวัฒนธรรมจังหวัด

• ขั้นตอนการส่งข้อเสนอโครงการวิจัย

จากการที่ทีมประสานงานกลางได้ให้การอบรมเรื่องกระบวนการทำวิจัย และการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม และได้ให้ข้อเสนอแนะแก่วัฒนธรรมจังหวัดในการปรับแก้ข้อเสนอโครงการวิจัยให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตลอดจนสามารถนำไปดำเนินการได้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของสวช. นั้นวัฒนธรรมจังหวัดได้ส่งข้อเสนอโครงการวิจัยมาทั้งสิ้น 47 โครงการ จากผู้เข้าร่วมอบรม 76 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 62

โครงการวิจัยทั้ง 47 โครงการ จำแนกออกตามประเภทของสื่อได้ดังนี้

1.1 สื่อพิธีกรรม มีจำนวน 26 โครงการ ได้แก่

ภาคกลาง

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ประเพณีอาสา ชุมชนบ้านโพหัก ตำบลโพหัก อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา แห่งสงกรานต์ จังหวัดนครปฐม

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา พิธีไหว้ครูบูชาเตาของชุมชนบ้านต้นโพธิ์และชุมชนบ้านไผ่หนอง ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- การศึกษาประเพณีการทำขวัญข้าว บ้านทุ่งก้านเหลือง ตำบลป่าสะแก อำเภอดำรงนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

- โครงการประเพณีเสื่อกระจาด เทศน์มหาชาติของชาวไทยพวน ตำบลบ้านทราย อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : ภูมิศึกษาการสืบชะตาแม่น้ำป่าสัก อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : ภูมิศึกษาพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก
ภาคตะวันออก

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมประเพณี : ภูมิศึกษาประเพณีทิ้งกระจาดศาลเจ้าที่ตลาดล่าง ชุมชนย่อยที่ 4 จังหวัดจันทบุรี

ภาคเหนือ

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : ภูมิศึกษาพิธีทำขวัญข้าวแม่โพสพ ตำบลดงขวาง อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี

- การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน : ภูมิศึกษาการบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : ภูมิศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถวชุมชนเพชรชูทรัพย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

- การศึกษาวิถีชีวิตไทดำ ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

- การมีส่วนร่วมของของชุมชนในการกิจกรรมนิยมเลี้ยงเหล่าในประเพณีงานศพของชุมชนบ้านคิ้ว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

- การบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน : ภูมิศึกษาประเพณีกวนข้าวรูปบายาส (ข้าวทิพย์) ของวัดเกษมจิตตาราม อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น : ภูมิศึกษาประเพณีสืบชะตาแม่น้ำจัน ตำบลป่าคิง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : ภูมิศึกษาประเพณีสู่ขวัญข้าวบ้านพรหมราช ตำบลดุม อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

- การศึกษาแนวทางการสร้างเสริมความเข้มแข็งพิธีกรรมมะมีวัดด้านสุขภาวะชุมชน : ภูมิศึกษาบ้านหนองเต็งใหญ่ ตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

- การปฏิบัติตนและมีส่วนร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาของวัยรุ่นในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ปี พ.ศ. 2551

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา พิธีเลี้ยงผีปู่ตา บ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา พิธีเซ่นโดนตา อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ
- โครงการอนุรักษ์ประเพณีการแต่งงานแบบมีพ่อล่าม – แม่ล่าม ของชาวผู้ไทย กรณีศึกษา : บ้านนาหนองแคน ตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร
- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ประเพณีแห่มาลัยข้าวดอก อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร

ภาคใต้

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ประเพณีรับเทียนคาในตำบลคีหลวง อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา
- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ประเพณีสวดด้าน วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
- การศึกษาประเพณีการแต่งงานแบบดั้งเดิมของชาวมุสลิมในจังหวัดสตูล : กรณีศึกษา “เบิรซันดิง” (Bersanding)

1.2 สื่อการแสดงผล มีจำนวน 13 โครงการ ได้แก่

ภาคกลาง

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา การถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา เพลงระบำพื้นบ้าน บ้านบางฟ้าผ่า ตำบลบางแดน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

ภาคตะวันออก

- การวิจัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาหนังใหญ่วัดบ้านคอน ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง

ภาคเหนือ

- การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแสดงม้งคละจังหวัดสุโขทัย กรณีศึกษาดำบลกกแรต อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย
- การศึกษาความเป็นมา รูปแบบ และแนวทางการอนุรักษ์วงปีพาทย์ตำบลบ้านหนูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- “คำสอย” ประมวลวรรณกรรมมุขปาฐะในจังหวัดกาฬสินธุ์

- การอนุรักษ์ศิลปะการแสดงหนังตะลุงและการใช้สื่อหนังตะลุงเพื่อจัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของ

ชุมชนบ้านคางบากโนนสวรรค์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการแสดงพื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์ บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : เรือมตรคในประเพณีแคแจัด บ้านตราคม อำเภอลำควน จังหวัดสุรินทร์

ภาคใต้

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาเพลงนา อำเภอสวี จังหวัดชุมพร

- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาการแสดงมโนราห์ในกลุ่มโฮมสเตย์ ตำบลลิเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาการแสดงมะโย่ง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาการสืบทอดดนตรีพื้นบ้าน "กาหลอ" จังหวัดยะลา

1.3 สื่อวัตถุ มีจำนวน 8 โครงการ ได้แก่

ภาคเหนือ

- การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการดูแลสุขภาพ ตำบลห้วยแก้ว อำเภอกูมยวม จังหวัดพะเยา

- การศึกษากระบวนการผลิตและลายของผ้าทอกระเหรี่ยงจังหวัดตาก : กรณีศึกษาบ้านป่าไร่เหนือ หมู่ 3 ตำบลพระธาตุ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

- ผ้าทอยกดอกลายพิกุล : การศึกษากรณีประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้และสืบทอดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดลำพูน

- การศึกษาวิถีชีวิตไทเงิน และการคงอยู่ของเรือนไทเงินในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา : เรือนไทเงินในเขตชุมชนบ้านต้นแห่น้อย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม กรณีศึกษา กลุ่มก้องปู่จา บ้านวังหม้อ ตำบลคันธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- การอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนัง กรณีศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนังวัด โพธิ์ชัย ตำบลนาพิง อำเภอ นาแก้ว จังหวัดเลย

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา เครื่องสักการบูชาอีสาน โบราณ บ้านปลาข้าว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ

- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีคลองคุ่ม บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

● **ขั้นตอนระหว่างการค้าเนินงานวิจัย**

ระหว่างการดำเนินการวิจัยของวัฒนธรรมจังหวัด ทีมประสานงานกลางได้จัดให้มีเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และติดตามงานระหว่างทาง ในขณะเดียวกัน ทีมประสานงานกลางก็ทำหน้าที่ให้ ข้อเสนอแนะต่องานวิจัยของวัฒนธรรมจังหวัดเป็นรายโครงการด้วย

● **ขั้นตอนการส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**

ท้ายสุด ทีมประสานงานกลางได้ทำหน้าที่ตรวจรับรายงานวิจัยของวัฒนธรรมจังหวัด โดยงานวิจัย ส่วนมากต้องแก้ไขตามข้อเสนอแนะของทีม ๑ ประมาณ 1 – 2 ครั้ง ก่อนจะส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ให้ สวช. ผลจากการบริหารงานวิจัยตั้งแต่ต้นทาง จนเสร็จสิ้นขั้นตอนดำเนินงานวิจัย ทำให้ สวช. ได้รับรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ครบ 47 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 100 ในจำนวนนี้ ส่วนมากเป็นงานวิจัยที่มีคุณภาพในระดับดี และดีเยี่ยม

โครงการวิจัยทั้ง 47 โครงการ จำแนกออกตามประเภทของสื่อได้ดังนี้

ผลการประเมิน	จังหวัด	โครงการวิจัย
ดีเยี่ยม	ชลบุรี	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
	นครสวรรค์	- การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาการบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอดงเจริญ จังหวัดนครสวรรค์
	กำแพงเพชร	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถวชุมชนเพชรบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

ผลการประเมิน	จังหวัด	โครงการวิจัย
	<p>อุตรดิตถ์</p> <p>พะเยา</p> <p>บุรีรัมย์</p> <p>หนองบัวลำภู</p> <p>นครศรีธรรมราช</p>	<p>- การบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน : กรณีศึกษาประเพณีกวนข้าวหมูป่ายาส(ข้าวทิพย์)ของวัดเกษมจิตตาราม อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์</p> <p>- การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการดูแลสุขภาพ ตำบลห้วยแก้ว อำเภอภูเกายาว จังหวัดพะเยา</p> <p>- การศึกษาแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งพิธีกรรมมะมีวัดด้านสุขภาวะชุมชน : กรณีศึกษาบ้านหนองเต็งใหญ่ ตำบลหนองเต็ง อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์</p> <p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการแสดงพื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์ บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู</p> <p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีสวดด้านวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช</p>
ดี	<p>ราชบุรี</p> <p>ระยอง</p> <p>สระแก้ว</p> <p>เพชรบูรณ์</p>	<p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีอาสา ชุมชนบ้านโพหัก ตำบลโพหัก อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี</p> <p>- การวิจัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาหนังใหญ่วัดบ้านดอน ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง</p> <p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา การถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว</p> <p>- การมีส่วนร่วมของของชุมชนในการเลิกรรรมนิยมเลี้ยงเหล่าในประเพณีงานศพของชุมชนบ้านคิ้ว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์</p>

ผลการประเมิน	จังหวัด	โครงการวิจัย
	สุโขทัย	- การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแสดงมั่งคั่งจังหวัดสุโขทัย กรณีศึกษาตำบลกกแรต อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย
	ตาก	- การศึกษากระบวนการผลิตและลายของผ้าทอกระเหรี่ยงจังหวัดตาก : กรณีศึกษาย่านป่าไร่เหนือ หมู่ 3 ตำบลพระธาตุ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก
	ลำพูน	- ผ้าทอยกดอกลายพิกุล : การศึกษากรณีประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้และสืบทอดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดลำพูน
	เชียงใหม่	- การศึกษาวิถีชีวิตไทเขิน และการคงอยู่ของเรือนไทเขินในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา : เรือนไทเขินในเขตชุมชนบ้านต้นแห่น้อย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
	เชียงราย	- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น : กรณีศึกษาประเพณีสืบชะตาแม่น้ำจัน ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
	เลย	- การอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนัง กรณีศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดโพธิ์ชัย ตำบลนาฝิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
	อำนาจเจริญ	- การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาเครื่องสักการบูชาอีสานโบราณ บ้านปลาเค้า อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ
	อุบลราชธานี	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีคลองคุ่ม บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
	กาฬสินธุ์	- “คำสอย” ประมวลวรรณกรรมมุขปาฐะในจังหวัดกาฬสินธุ์
	สุราษฎร์ธานี	- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาการแสดงมโนราห์ในกลุ่มโฮมสเตย์ ตำบลลีเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการประเมิน	จังหวัด	โครงการวิจัย
	ปัตตานี	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาการแสดงมะโย่งอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
	สตูล	- การศึกษาประเพณีการแต่งงานแบบดั้งเดิมของชาวมุสลิมในจังหวัดสตูล : กรณีศึกษา “เบิรซันดิง” (Bersanding)
ผ่าน	นครปฐม	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาแห่งสงกรานต์จังหวัดนครปฐม
	พระนครศรีอยุธยา	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีไหว้ครูบูชาเตาของชุมชนบ้านต้นโพธิ์และชุมชนบ้านไผ่หนอง ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
	สุพรรณบุรี	- การศึกษาประเพณีการทำขวัญข้าว บ้านทุ่งก้านเหลือง ตำบลป่าสะแก อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี
	ลพบุรี	- โครงการประเพณีเสื่อกะจาด เทศน์มหาชาติของชาวไทยพวน ตำบลบ้านทราย อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
	อุทัยธานี	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีทำขวัญข้าวแม่โพสพ ตำบลดงขวาง อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี
	สระบุรี	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาการสืบทอดแม่ น้ำป่าสัก อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี
	นครนายก	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

ผลการประเมิน	จังหวัด	โครงการวิจัย
ผ่าน	จันทบุรี	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมประเพณี : กรณีศึกษาประเพณีทิ้งกระจาดศาลเจ้าที่ตลาดล่าง ชุมชนย่อยที่ ๔ จังหวัดจันทบุรี
	ปราจีนบุรี	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาเพลงระบำพื้นบ้านบ้านบางฟ้าผ่า ตำบลบางแดน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี
	แพร่	- การศึกษาความเป็นมา รูปแบบ และแนวทางการอนุรักษ์วงปีพาทย์ตำบลบ้านหนูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่
	พิษณุโลก	- การศึกษาวิถีชีวิตไทดำ ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
	ลำปาง	- การวิจัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม กรณีศึกษากลุ่มก่องปู้จาบ้านวังหม้อ ตำบลต้นธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
	สุรินทร์	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : เรือมตรด ในประเพณีแกะแจ็ดบ้านตรำคม อำเภอลำควน จังหวัดสุรินทร์
	นครราชสีมา	การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีสู่ขวัญข้าวบ้านพรหมราช ตำบลคูม อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
	ร้อยเอ็ด	- การปฏิบัติคนและมีส่วนร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาของวัยรุ่นในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ปี พ.ศ. 2551
	นครพนม	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีเลี้ยงผีปู่ตา บ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
	ศรีสะเกษ	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีแซน โคนดา อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการประเมิน	จังหวัด	โครงการวิจัย
	อุดรธานี	- การอนุรักษ์ศิลปะการแสดงหนังตะลุงและการใช้สื่อหนังตะลุงเพื่อจัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ของชุมชนบ้านคงบาก โนนสวรรค์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี
	มุกดาหาร	- โครงการอนุรักษ์ประเพณีการแต่งงานแบบมีพ้อล่ำ – แม่ล่ำ ของชาวผู้ไทย ภูมิศึกษา : บ้านนาหนองแคน ตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร
	ยโสธร	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : ภูมิศึกษาประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร
	ชุมพร	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : ภูมิศึกษา เพลงนา อำเภอสวี จังหวัดชุมพร
	สงขลา	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : ภูมิศึกษาประเพณีรับเทียนดาในตำบลคีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
	ยะลา	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : ภูมิศึกษา การสืบทอดดนตรีพื้นบ้าน "กาหลอ" จังหวัดยะลา

2. ผลสำรวจการนำผลการวิจัย 47 โครงการไปใช้ประโยชน์

ผลสำรวจการนำผลการวิจัย 47 โครงการไปใช้ประโยชน์ แสดงได้ดังตารางในหน้า 23 – 57

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>สื่อพิธีกรรม</p> <p>ภาคกลาง</p> <p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี</p> <p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีอาสา ชุมชนบ้านโพหัก ตำบลโพหัก อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี</p>	<p>- ได้รูปแบบ กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการสืบสาน และแนวทางการเผยแพร่ประเพณีบุญกลางบ้าน</p> <p>- ศึกษาประเพณีอาสา ร่วมกับชุมชน โดยชุมชนเห็นว่าการกิจกรรมประเพณีอาสา เป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ควรที่จะได้ฟื้นฟูนำกลับคืนมา แต่ส่วนใหญ่ยังเห็นว่าสภาพสังคมและสภาพภูมิประเทศเปลี่ยนไป จึงไม่อาจจะนำเอาประเพณีเหล่านี้กลับคืนมาได้ และมีความเห็นร่วมกันว่าถึงแม้รูปแบบ</p>	<p>- ค้นข้อมูลชุมชน และมีแผนการนำข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยไปใช้ปรับประยุกต์ประเพณีบุญกลางบ้านในปีต่อไป โดยใช้ใช้พระพนัสบดี ซึ่งเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของอำเภพนัสนิคม แทนพระพุทธรูปสิ่งศักดิ์ในการประกอบพิธีกรรมที่ผ่านมา / เพิ่มจำนวนพระสงฆ์ในพิธีกรรม / จัดกิจกรรมด้านศาสนาเพิ่ม โดยจัดการเรียนรู้ด้านศาสนาโดยการจำลองพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญ ๆ ของไทย เช่น การตอบปัญหาธรรมะ การได้เวทีธรรมะ / เพิ่มกิจกรรมการแสดงพื้นบ้าน เช่น การแข่งขันเรือบก ยิงหนังสติ๊ก / จำหน่ายอาหารพื้นบ้าน</p> <p>- มีแผนงานนำข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยไปใช้ครั้งนี้ จัดให้มีการจำลองของอาสาออกจำหน่ายเป็นของที่ระลึกแก่ผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยว และจัดเรือพายนำนักท่องเที่ยวชมถ้ำคลองโพหัก / จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น / จัดพิธีกรรมพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณี ศึกษาแห่งสงกรานต์ จังหวัด นครปฐม</p>	<p>ประเพณีอาสา ถึงจะเสื่อมคลายจากชุมชนโพหักไปแล้ว แต่คุณค่าของประเพณีอาสา ที่ยังหลงเหลืออยู่คือของอาสา ซึ่งเป็นสื่อสัญลักษณ์ที่ใช้บอกเล่า สั่งสอน ลูกหลาน ให้เห็นถึงคุณค่าของประเพณีอาสา ในเรื่องของการรักษามรดกสงวนตัว การสร้างครอบครัวมั่นคง จึงควรมีการปรับประยุกต์ ในการอนุรักษ์ สื่อของประเพณีอาสา</p> <p>- ได้ดำเนินการในลักษณะอนุรักษ์ปรับประยุกต์ และสืบทอดการอนุรักษ์ : ภาษา อาหาร การละเล่นโบราณ</p> <p>การปรับประยุกต์ : ปรับใช้ดอกไม้พลาสติกมาใช้ประดับธงแทนดอกไม้สด ซึ่งหายาก และมีราคาแพง</p> <p>การสืบทอด : S-M-C-R</p> <p>S สืบทอดผู้ส่งสารด้วยการกระตุ้นให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ด้านประเพณีแห่งฯ จากผู้สูงอายุสู่เยาวชน</p> <p>M สืบทอดเนื้อหาด้วยการบรรจุเป็นหลักสูตรสถานศึกษา สอนตั้งแต่เด็กเล็ก และเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอด เช่น การทำธงสงกรานต์ การทำขนมชั้น เป็นต้น</p> <p>C สืบทอดช่องทาง กล่าวคือประเพณีแห่งสงกรานต์มักจะจัดขึ้นปีละ 1 ครั้งในช่วงเทศกาลสงกรานต์ แต่ชาวบ้านกงลาดมีความคิดร่วมกันให้มีการจัดพิธีจำลองขึ้น เพื่อเผยแพร่ทั่วไป</p>	<p>และ ของอาสา (แผนระยะยาว)</p> <p>- ค้นข้อมูลสู่ชุมชน และนำความรู้ที่ได้ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ศึกษา / รื้อฟื้นพิธีกรรมอื่น คือ พิธีกรรมอื่นก่อน ฟ้อนแกน ของชาวไทยดำ ร่วมกับนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีไหว้ครูบูชาเตาของชุมชนบ้านต้นโพธิ์และชุมชนบ้านไผ่หนอง ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา</p>	<p>R สืบทอดผู้รับสารด้วยการให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในพิธีและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การทำธง การทำขนม และการละเล่น รวมถึงการแต่งกาย และภาษาพูด</p> <p>- พบว่าสภาพเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากที่จะเป็นตัวกำหนดสถานภาพของสื่อพื้นบ้าน หากสภาวะทางเศรษฐกิจดี กิจกรรมการตีมีดและผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับมีดก็จะดีตามไปด้วย จึงเป็นแรงจูงใจให้คนหันมามองเห็นความสำคัญของอาชีพการทำมีดมากยิ่งขึ้น เมื่อคนประกอบอาชีพตีมีดมากขึ้น สถานภาพของสื่อพื้นบ้านก็จะมั่นคงต่อไปด้วย แต่ถ้าเศรษฐกิจไม่ดี ผู้ประกอบอาชีพตีมีดเลิกประกอบอาชีพนี้แล้วไปประกอบอาชีพอื่น สถานภาพของสื่อพื้นบ้านก็อาจจะไม่ได้รับการสืบทอดหรือได้รับการสืบทอดน้อยลง ทั้งนี้ จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้ได้แนวทางที่จะอนุรักษ์และสืบทอดพิธีไหว้ครูบูชาเตาให้คงอยู่กับชุมชนต่อไป</p>	<p>- จัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่แก่ผู้สนใจทั่วไป</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การศึกษาประเพณีการทำขวัญข้าว บ้านทุ่งก้านเหลือง ตำบลป่าสะแก อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี</p> <p>- โครงการประเพณีเสื่อกะจาด เทศน์มหาชาติของชาวไทยพวน ตำบลบ้านทราย อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี</p> <p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาการสืบชะตาแม่น้ำป่าสัก อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี</p>	<p>- ได้ศึกษาประเพณีการทำขวัญข้าว และพบว่ากำลังประสบปัญหาด้านการสืบทอด (ขาดผู้สืบทอด) นักวิจัยได้จัดประชุมเพื่อสืบสานประเพณีการทำขวัญข้าวให้ถูกต้องกับสภาพของชุมชนและมีคุณค่าในการสืบสานต่อไป</p> <p>- ได้ศึกษาประเพณีเสื่อกะจาด ซึ่งสูญหายไปแล้วในช่วงเวลาหนึ่ง แต่ชุมชน (โดยชมรมผู้สูงอายุ และโรงเรียน) ได้รื้อฟื้นประเพณีนี้กลับมา และยังคงสืบทอดมาจนปัจจุบัน โดยสภาวัฒนธรรมตำบลบ้านทราย เป็นผู้ดำเนินการได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทราย โดยมีกลุ่มชมรมต่างๆ ใน ตำบลบ้านทรายร่วมจัดงานอย่างต่อเนื่อง</p> <p>- ศึกษาการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรมกรณีศึกษาการสืบชะตาแม่น้ำป่าสัก เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาชุมชนโดยใช้สื่อพิธีกรรมเข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาแม่น้ำเน่าเสียและช่วยสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนพบว่าการประกอบพิธีกรรมการสืบชะตาแม่น้ำป่าสัก สามารถเป็น “สื่อ” ในการประสานการทำงานร่วมกัน ระหว่างวัฒนธรรมจังหวัด ประชานสภาวัฒนธรรม</p>	<p>- คัดลอกข้อมูลสู่ชุมชน นำผลงานวิจัยไปเผยแพร่ในสถานศึกษา</p> <p>- ได้ประสานการดำเนินการกับสภาวัฒนธรรมตำบลบ้านทราย โรงเรียนวัดบ้านทราย ในการคืนผลการวิจัยเพื่อเป็นการเผยแพร่ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ คืนให้กับชุมชนการสืบทอดต่อไป</p> <p>- จัดนิทรรศการ และกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้แก่เยาวชน</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก</p> <p>ภาคตะวันออก</p> <p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม ประเพณี : กรณี ศึกษาประเพณีทิ้งกระจาด ศาลเจ้าที่ตลาดล่าง จังหวัดจันทบุรี</p>	<p>จังหวัด คณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมจังหวัด</p> <p>คณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรม ตำบล และชุมชน ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี</p> <p>- ศึกษาการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสืบ ทอดพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว โดยพบว่าผลจากการบริหารจัดการ วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อทำ กิจกรรม / สื่อสารกันมากขึ้น โดยเฉพาะวัด และโรงเรียน มี การสร้างเครือข่ายทั้งภายใน / ภายนอกชุมชน ตลอดจนเกิดการ รื้อฟื้นองค์ความรู้ และขยายไปยังเยาวชนด้วย</p> <p>- ศึกษาประเพณีทิ้งกระจาด และการบริหารจัดการงาน วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม พบว่าประเพณีทิ้งกระจาดศาลเจ้าที่ ตลาดล่างชุมชนย่อยที่ 4 ตำบลวัดใหม่ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี มีการดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งมาจากบุคคลที่อาสาสมัครเข้ามาบริหารงาน เป็นวาระ 1 ปี สำหรับองค์กรเครือข่ายทางวัฒนธรรมและชุมชนจะมีส่วนร่วม ในเรื่องการบริจาคทรัพย์สินเพื่อเป็นทุนของงานประเพณี</p>	<p>- ได้นำแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบ มีส่วนร่วมไปปรับใช้กับการทำงานเพื่อตั้งหน่วยงาน ต่าง ๆ เข้ามาทำงานเชิงวัฒนธรรมให้มากขึ้น</p> <p>- ไม่ได้รับข้อมูลตอบกลับ</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>ภาคเหนือ</p> <p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีทำขวัญข้าวแม่โพสพ ตำบลดงขวาง อำเภอนองขาหยัง จังหวัดอุทัยธานี</p>	<p>- มีการสืบทอดพิธีกรรม ตามองค์ประกอบการสื่อสาร ดังนี้</p> <p>S การเสริมสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ส่งสารคือ เน้นรูปแบบ การพูดคุย ปรีชาหาหรือ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ไม่ใช่การทำงานแบบถ่ายทอดความรู้ จากบนลงล่าง ซึ่งจะทำให้กลุ่มผู้ส่งสารที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านกระตือรือร้นที่จะร่วมดำเนินงาน</p> <p>- M การขยาย/ปรับประยุกต์เนื้อหาและความหมาย โดยคณะกรรมการผู้สอนได้ปรับประยุกต์ เนื้อหาสาระการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน และเชื่อมโยงสู่กระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียน</p> <p>C การขยายช่องทางการสื่อสาร โดยการจัดทำโครงการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ประเพณี การทำขวัญข้าวแม่โพสพ อำเภอนองขาหยัง ประจำปี 2551 เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่สาธารณะให้กับคนทุกกลุ่ม ทุกเพศทุกวัย ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง</p> <p>R การขยายแนวคิดไปยังกลุ่มเยาวชน และมีการขยายเครือข่ายทั้งภายใน / ภายนอกชุมชน</p>	<p>- นำข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยไปเป็นแนวทางการทำงานเพื่อสืบทอดประเพณี ฯ ต่อไป คือ ออกแบบกิจกรรมเพื่อให้เด็กและเยาวชน ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่หลากหลาย มากขึ้น เพราะเป็นเป้าหมาย ที่สำคัญในการเป็นผู้สืบทอดสื่อพิธีกรรม / นำเนื้อหาสาระของสื่อพิธีกรรมการทำขวัญข้าวแม่โพสพ มาปรับประยุกต์ให้อยู่ในรูปแบบของสื่อสมัยใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับความสนใจ และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายของผู้สืบทอด ที่เป็นเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาการบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์</p> <p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถวชุมชนเพชรชูทรัพย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร</p> <p>- การศึกษาวิถีชีวิตไทดำ ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก</p>	<p>- ศึกษากระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในการบริหารจัดการประเพณีสลากภัต พบว่าชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ทำงานแบบมีส่วนร่วมในระดับมาก และมีการประยุกต์ประเพณีสลากภัตในลักษณะของการจัดประกวดต่าง ๆ ควบคู่กับการจัดงานประเพณีสลากภัตมากที่สุด</p> <p>- ศึกษาประเพณีทอดผ้าแถวไม่ให้สูญหายไป โดยสืบค้นองค์ความรู้ และกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์ ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ พบว่าการจัดการวัฒนธรรมประเพณีทอดผ้าป่าแถว ชุมชนเพชรชูทรัพย์ มีการดำเนินการเป็นขั้นตอน คือ (1) ร่วมวางแผน (2) ร่วมดำเนินการ (3) ร่วมรับผลประโยชน์ (4) ร่วมประเมินผล</p> <p>- ผลจากความเจริญเติบโตทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ประกอบกับการที่ชาวไทยดำมีที่อยู่อาศัยในพื้นที่ของชาวไทย และการขาดการสืบทอดอย่างเป็นระบบและจริงจังทำให้วิถีชีวิตของชาวไทยดำมีลักษณะผสมผสานวัฒนธรรมของชาวไทยดำกับชาวไทย ส่งผลให้ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยดำกำลังถูกกลืนลงไปเรื่อย ๆ จากสภาพปัญหาดังกล่าว วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจให้การส่งเสริม</p>	<p>- จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยจัดตั้งคณะทำงานจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง</p> <p>- นำข้อเสนอแนะจากงานวิจัยมาดำเนินการดังนี้ จัดทำแผ่นพับเผยแพร่เป็นภาษาไทย / ต่างประเทศ / จัดประชุม – สัมมนาเครือข่ายวัฒนธรรมอำเภอทุกอำเภอ เพื่อนำความรู้ไปเผยแพร่ และสืบทอดต่อในระดับอำเภอ / ปรับกระบวนการเตรียมการซึ่งเดิมทำโดยพระสงฆ์ เป็นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมงาน / ประชาสัมพันธ์ประเพณีนี้ให้มากขึ้น / จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของของชุมชนในการเลิ กรรมเนียมเหล็กเหล้าในประเพณีงานศพของ ชุมชนบ้านดัว อำเภอลำดัก จังหวัด เพชรบูรณ์</p> <p>- การบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อ สร้างความสามัคคีในชุมชน : กรณีศึกษา ประเพณีกวนข้าวรูปายาส (ข้าวทิพย์) ของ วัดเกษมจิตตาราม อำเภอเมือง จังหวัด อุตรดิตถ์</p>	<p>สนับสนุน โดยเฉพาะการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เพื่อเป็น แหล่งเรียนรู้ การอนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทดำ และเป็นศูนย์รวมในการพัฒนาอาชีพ เพื่อการสร้างชุมชนชาว ไทดำให้เข้มแข็งและยั่งยืนสืบไป</p> <p>- เป็นการถอดบทเรียนการมีส่วนร่วมของของชุมชนในการ เลิกกรรมเนียมเหล็กเหล้าในประเพณีงานศพ พบว่าชุมชนได้มี ส่วนร่วมกันทั้งร่วมคิด และร่วมกันทำให้เกิดกฎใหม่ของ ชุมชน โดยพระสงฆ์เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในการ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม ของประชาชนในชุมชนบ้านดัว นอกจากนี้แกนนำชุมชน และเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน รวมทั้งวัฒนธรรมจังหวัด และสภาวัฒนธรรมได้ร่วมกัน สนับสนุน และเผยแพร่แนวคิด / วิธีปฏิบัติดังกล่าวด้วย</p> <p>- ศึกษาการมีส่วนร่วม/ความสามัคคีของชุมชนในการบริหาร จัดการประเพณีกวนข้าวรูปายาส (ข้าวทิพย์) พบว่า ชุมชน สมานมิตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือกับทาง วัดในการจัดงานเป็นอย่างดี แม้ว่ากลุ่มคนในชุมชนจะมี ลักษณะแตกต่างกันมากก็ตาม ซึ่งปัจจัยหลักมาจากความ เคารพ / ศรัทธาในอดีตเจ้าอาวาส</p>	<p>- ไม่ได้รับข้อมูลตอบกลับ -</p> <p>- มีการขยายแนวคิดไปยังชุมชนอื่น ๆ และ เข้าร่วมกับ เครือข่ายลดเหล้า สสส. ในการรณรงค์เลิกเหล้า</p> <p>- ไม่ได้รับข้อมูลตอบกลับ -</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น : กรณีศึกษาประเพณีสืบชะตาแม่น้ำจัน ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย</p> <p>ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</p> <p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม กรณีศึกษาประเพณีสู่ขวัญข้าวบ้านพรหมราช ตำบลตุม อำเภอปักษ์ธงชัย จังหวัดนครราชสีมา</p>	<p>- พบว่า ประเพณีสืบชะตาแม่น้ำจันมีบทบาทสำคัญต่อการกระตุ้นเตือนให้ ประชาชนได้เกิดจิตสำนึกและเห็นความสำคัญของแม่น้ำจัน ขณะเดียวกันยังมีบทบาทต่อการเสริมสร้างความมั่นใจของประชาชนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิตและยังส่งผลทำให้เศรษฐกิจในตำบลดีไปด้วย และยังพบว่า ประเพณีสืบชะตาแม่น้ำจันเป็นประเพณีที่กระตุ้นให้หน่วยงานของรัฐ ได้เห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แม่น้ำจันมากขึ้น ทำให้เกิดความสามัคคีของประชาชน และที่สำคัญทำให้ยังเป็นต้นแบบให้กับแม่น้ำสายอื่น ๆ ที่จะนำไปเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์แม่น้ำ ตลอดจนการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมด้วยเช่นกัน</p> <p>- พบว่าเป็นสื่อพื้นบ้านด้านพิธีกรรมความเชื่อที่มีต่อพระแม่โพสพ เพื่อเป็นการฉลองให้พระแม่โพสพ สถานภาพของสื่อประเพณีสู่ขวัญข้าวบ้านพรหมราช ปัจจุบันมีความเข้มแข็งแต่สิ่งที่ชาวบ้านในตำบลตุมโดยเฉพาะผู้เฒ่า ผู้แก่ และปราชญ์ชาวบ้านมีความวิตกกังวลว่าในอนาคตสื่อประเพณีสู่ขวัญข้าวบ้านพรหมราช จะอยู่ในภาวะกำลังพิจารณา / บกพร่อง</p>	<p>- ไม่ได้รับข้อมูลตอบกลับ -</p> <p>- คืบข้อมูลสู่ชุมชน และเผยแพร่พิธีสู่ขวัญข้าว ให้กับเด็กและเยาวชนโดยนำเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การศึกษาแนวทางการสร้างเสริมความเข้มแข็งพิธีกรรมมะมีวดด้านสุขภาวะชุมชน : กรณีศึกษาบ้านหนองเต็งใหญ่ ตำบลหนองเต็ง อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์</p>	<p>เพราะเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ เห็นคุณค่าและความสำคัญของการสืบทอดวัฒนธรรมมาตั้งแต่เยาว์วัย แม้ว่าจะประสบกับปัญหาต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม</p> <p>- ได้สร้างเสริมความเข้มแข็งแก่สื่อพิธีกรรมด้วยการจัดกิจกรรมฟื้นฟูคุณค่า/ความหมายพิธีกรรมไหว้บูชาครุมะมีวดเรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยหลักการ S-M-C-R ดังนี้</p> <p>ผู้ส่งสาร (Sender) ได้แก่ ครุมะมีวด/บริวาร ผู้เฒ่าผู้แก่ คนในตระกูล ปราชญ์ชาวบ้าน นักดนตรี</p> <p>เนื้อหาและความหมาย (Message) ได้ให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เก็บข้อมูล ด้วยการสังเกต สอบถามจากผู้ส่งสาร ได้โดยตรงทั้งในระหว่างที่ประกอบพิธีกรรมและที่บ้านของผู้ส่งสาร “ลักษณะหลานถามปู่ ปู่สอนหลาน” ทำให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากขึ้น</p> <p>ช่องทางการสื่อสาร (Channel) พิธีกรรมไหว้บูชาครุมะมีวด เป็นสื่อที่มีช่องทางการสื่อสารที่จำกัด โดยจะกระทำแค่เพียงปีละครั้ง หรือ 2-3 ปีครั้งที่บ้านครุมะมีวด จึงได้ขยายไปที่วัด เพราะเป็นศูนย์กลางของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนทุกเพศทุกวัยได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง อย่างน้อยก็ได้ ”เห็น” การจัดพิธีกรรม</p>	<p>- มีแนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ในพื้นที่ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องดนตรี บายศรี และขนบไทยในพิธีกรรมแก่เยาวชนในโรงเรียน ตามกลุ่มความสนใจ 2) จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น 3) จัดตั้งกลุ่มอาชีพ

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การปฏิบัติตนและมีส่วนร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาของวัยรุ่นในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ปี พ.ศ. 2551</p> <p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีเลี้ยงผีปู่ตา บ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม</p>	<p>ผู้รับสาร หรือผู้สืบทอด (Receiver) พิธีกรรมไหว้บูชาครูมะมีวดในปีที่ผ่านมาจะมีผู้ร่วมพิธีเฉพาะผู้ที่อยู่ในตระกูล หรือผู้ที่นับถือมะมีวดเท่านั้นที่เข้าร่วมพิธีกรรม การเปลี่ยนสถานที่และออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนร่วมเก็บข้อมูล เป็นการขยายกลุ่มผู้รับสารออกไป</p> <p>- วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรม และชุมชนได้ร่วมกันกำหนดแนวทางในการปฏิบัติตนและมีส่วนร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาของวัยรุ่น โดยให้เข้ามามีส่วนร่วม วางแผน และดำเนินกิจกรรม</p> <p>- มีการสืบทอดพิธีกรรมตามองค์ประกอบ S M C R ดังนี้ S = SENDER ศึกษาการสืบทอดผู้ส่งสารในพิธีกรรม M = MESSAGE ชุมชนพยายามรักษาเนื้อหาสาระไม่ให้ผิดเพี้ยนไป C = CHANNEL มีการขยายช่องทางการส่งสารจากผู้นำทางพิธีกรรมในการดำเนินกิจกรรมพิธีเลี้ยงผีปู่ตาไปเป็นการดำเนินการร่วมกันของคนในตำบล</p>	<p>- สภาวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศาสนาและประชาสัมพันธ์เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในพิธีกรรม</p> <p>- มีแนวทางการนำข้อเสนอแนะจากงานวิจัยไปดำเนินงาน ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) สื่อด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวกะเลิง (ระยะสั้น) 2) จัดชุมชนให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ระยะยาว)

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีแซนโดนตา อำเภอขุนันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ</p> <p>- โครงการอนุรักษ์ประเพณีการแต่งงานแบบมีพอล่าม – แม่ล่าม ของชาวผู้ไทย กรณีศึกษา : บ้านนาหนองแคน ตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร</p> <p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร</p>	<p>R = RECIVER การขยาย C จากผู้นำทางพิธีกรรมในการดำเนินกิจกรรมพิธีเลี้ยงผีปู่ตา ไปเป็นการดำเนินการร่วมกันของคนในตำบลทำให้เกิดการขยายตัวของกลุ่มผู้รับสารด้วย</p> <p>- ไม่มีรายงานการวิจัย</p> <p>- ศึกษารูปแบบและคุณค่าประเพณีแต่งงานแบบมีพอล่าม- แม่ล่าม ของชาวผู้ไทย พบว่ารูปแบบขั้นตอนของพิธีการยังคงเดิมอยู่ แต่คำกล่าวในพิธีการนั้น เริ่มมีปัญหาเนื่องจากขาดการสืบทอด ทำให้การประกอบพิธีไม่มีความศักดิ์สิทธิ์เท่าที่ควร คำกล่าวที่เป็นภาษาผู้ไทยดั้งเดิมเริ่มหายไป ในชุมชน ซึ่งควรหาแนวทางสืบทอดต่อไป โดยปรับขั้นตอนที่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายลง เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเพณีนี้เริ่มเสื่อมความนิยมลง</p> <p>- พบว่าสื่อประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกมีทั้งข้อเด่น และข้อจำกัด ข้อเด่น สร้างสามัคคี และอัตลักษณ์ชุมชน ข้อจำกัด ชุมชนปกปิดภูมิปัญญาการทำมาลัยข้าวตอกเป็นความลับ เนื่องจากต้องใช้ประกวาด /มาลัยข้าวตอกเก็บรักษา</p>	<p>- ไม่ได้รับข้อมูลตอบกลับ -</p> <p>- ไม่ได้รับข้อมูลตอบกลับ -</p> <p>นำข้อเสนอแนะจากงานวิจัยไปดำเนินการ</p> <p>1) ออกแบบกิจกรรมการจัดงานเพื่อให้เด็กและเยาวชนชายได้มีโอกาสเข้าร่วมมากขึ้น เนื่องจากพบว่าเด็กผู้ชายเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมน้อย</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>ภาคใต้</p> <p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : ศึกษากรณีประเพณีรับเทียนดาในตำบลดีหลวง อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา</p>	<p>ได้ยาก / สามารถจัดพิธีกรรมได้เพียงวันเดียว จึงควรสืบทอดในวงกว้าง และผลักดันให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสืบค้น / สืบทอดภูมิปัญญา</p> <p>- ประเพณีรับเทียนดา หรือประเพณีรับเทวดา ของชาวบ้านตำบลดีหลวง อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา เกิดจากการที่ชาวบ้านมีความเชื่อว่า ทุกหมู่บ้านจะมีเทวดามาปกป้องรักษาผู้คนในหมู่บ้านนั้น ๆ ให้อยู่เย็นเป็นสุข ทำมาหากินได้คล่อง โดยเฉพาะการทำนา มีความเชื่อว่าเทวดาจะหมุนเวียนกันมาทำหน้าที่ปีละ 1 องค์ และหลังจากสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวแล้วชาวบ้านจึงรวมตัวกันจัดให้มีการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ขึ้นหลังจากวันขึ้นปีใหม่ไทย 3 วัน เจ้าของวัฒนธรรมเพื่อเป็นการทำพิธีส่งเทวดาองค์เก่า และรับเทวดาองค์ใหม่</p>	<p>และเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรง</p> <p>2) จัดให้มีการให้ความรู้ในการทำมาลัยข้าวตอกในวันจัดงานบุญประเพณี โดยอาจจัดในรูปแบบของการสาธิต การจัดนิทรรศการให้ความรู้ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในแต่ละชุมชน และเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสเรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยประสานงานให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นตามแนวทางการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม</p> <p>- แนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ คือ</p> <p>1) จัดทำเป็นองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่ในสถานศึกษา</p> <p>2) พัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น</p> <p>3) ผลักดันให้ประเพณีรับเทียนดาเป็นประเพณีท้องถิ่น</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีสวดค่าน วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช</p>	<p>เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่ได้มาปกปักรักษา คุ่มครองคนในหมู่บ้าน และให้ผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์</p> <p>การสืบทอดทำได้โดยผลักดันให้เป็นประเพณีท้องถิ่น เพื่อให้มีการจัดอย่างต่อเนื่อง โดยให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุนตามบทบาทหน้าที่</p> <p>- ประเพณีสวดค่าน เป็นประเพณีที่จัดให้มีคนอ่านหนังสือร้อยกรอง ประเภทนิทานต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนิทานพื้นเมืองที่กวีพื้นเมืองแต่งขึ้น การอ่าน(สวด) ใช้ภาษาพื้นเมืองของชาวนคร และมีการสวดเฉพาะในวิหารคด หรือพระระเบียงรอบพระบรมธาตุเจดีย์ทั้ง 4 ด้าน ประเพณีสวดค่านจะมีการสวดทุกวันธรรมสวณะ หรือวันที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่ปัจจุบันการสวดจะมีเฉพาะวันที่สำคัญ ๆ เท่านั้น เพียงปีละประมาณ 2-3 ครั้งเท่านั้น ทำให้ประเพณีสวดค่านกำลังจะสูญหายไปจากเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งงานวิจัยพบว่า 2 แนวทางในการฟื้นฟูประเพณีสวดค่าน คือ (1) นำบทสวดค่านจากหนังสือบุด หรือบทสวดเรื่องต่าง ๆ บรรจุไว้ในหลักสูตรภาษาไทย หรือเป็นหลักสูตรท้องถิ่น (2) จัดกิจกรรมการประกวด การแข่งขันการสวดค่านในสถานศึกษา</p>	<p>- ได้นำเสนอผลงานวิจัยต่อมหาวิทยาลัย ซึ่งเห็นประโยชน์ และมีความสนใจมาก จึงได้ร่วมกับนักเรียนในเขตเทศบาลมาฝึกสอนสวดค่าน และจะร่วมกับเครือข่ายสภาวัฒนธรรมทุกอำเภอจัดประกวดสวดค่านในงานบุญทั่วไป (เพื่อขยายพื้นที่) และนำกิจกรรมทั้งหมดเข้าแผนปฏิบัติการประจำปีของชุมชน เพื่อของบประมาณสนับสนุน</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การศึกษาประเพณีการแต่งงานแบบดั้งเดิมของชาวมุสลิมในจังหวัดสตูล : กรณีศึกษา “เบิรซันดิง” (Bersanding)</p>	<p>(3) ส่งเสริมประเพณีสวดด้าน โดยชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน เข้ามาร่วมกัน โดยขยายพื้นที่จากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ไปยังวัดต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช (4) ส่งเสริมผู้สวดหรือศีลปิน โดยเน้นที่เด็กและเยาวชน เพราะจะเป็นผู้ที่สืบทอดประเพณีอันดีงามให้คงอยู่ต่อไป</p> <p>- ประเพณีการแต่งงานแบบดั้งเดิมของชาวมุสลิมในจังหวัดสตูล หลังจากเสร็จพิธีนิกะห์ (การผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงเพื่อเป็นสามีภรรยา) โดยพิธีสมรสตามหลักการของศาสนาอิสลาม) จะมีการนั่งเคียงคู่กันของคู่บ่าวสาวบนบัลลังก์ที่เรียกว่าการเบิรซันดิง (Bersanding) ซึ่งปัจจุบันนี้ไม่ค่อยมีให้พบเห็นมากนัก การศึกษาครั้งนี้ได้เก็บข้อมูลจากชุมชนที่ยังมีให้พบเห็นอยู่ ได้แก่ ชุมชนคลองเส้นเต็นและชุมชนตำบลบ้านควน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล ผลการวิจัยพบว่า คนในชุมชนต้องการให้มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และเผยแพร่ประเพณีการแต่งงานแบบดั้งเดิมไว้ เพราะแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน และเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของประเพณีแบบดั้งเดิมที่คนรุ่นก่อนเคยปฏิบัติกันมา</p>	<p>- เผยแพร่องค์ความรู้เพื่อสืบทอดต่อไป</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>สื่อการแสดงผล</p> <p>ภาคกลาง</p> <p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา การถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว</p>	<p>- วงดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” ขาดการถ่ายทอด ศิลปะดนตรีพื้นบ้านไปยังกลุ่มคนรุ่นใหม่ ประกอบกับ ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกระแสความ นิยมในดนตรีสากลที่มีการเผยแพร่เข้ามาในชุมชน โดยผ่านสื่อ แขนงต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐ และภาคเอกชน ทำให้ชาวบ้านใน ชุมชนลดความนิยมในรูปลักษณ์ของดนตรีพื้นบ้านแบบ ดั้งเดิมไป บางส่วนหันไปประยุกต์เอาทำนองของดนตรีจาก วัฒนธรรมอื่น ๆ มาปรับใช้ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ อีกทั้ง นักดนตรีส่วนใหญ่ของวงดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” มีอายุมากขึ้น และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการ ถ่ายทอด คือ การเรียนรู้ และการฝึกทักษะในการเล่นดนตรี พื้นบ้านของ “มโหรีบ้านปางกลาง” ใช้ระยะเวลาที่นาน ทำให้ ผู้เรียนเกิดความท้อ และผู้ถ่ายทอดจะไม่มีโน้ตเพลงที่เป็นลาย ลักษณ์อักษรให้กับผู้เรียน จะใช้วิธีการถ่ายทอดแบบการบอก ทำนองในลักษณะของการไล่เสียง ดังนั้น จึงมีความต้องการที่ จะถ่ายทอดความรู้ทางด้านศิลปะการแสดงดนตรีพื้นบ้าน อัน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชน “บ้านปางกลาง” ให้ได้รับ</p>	<p>- คืบข้อมูลชุมชน / ได้จัดทำเอกสารรายงานการสืบค้น ประวัติความเป็นมา และบทบาทหน้าที่ของ ศิลปะการแสดงดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ด้วยวิธีการเผยแพร่ผ่าน ทางเว็บไซต์ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว (www.intranet.m-culture.go.th/Sakaeo) และเอกสาร รายงานที่เป็นรูปเล่ม / คณะผู้วิจัย ประสานงานกับผู้นำ ชุมชน เพื่อนำเสนอหลักสูตรการแสดงศิลปะดนตรี พื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” ต่อผู้บริหารสถานศึกษา และเครือข่ายวัฒนธรรมในพื้นที่อำเภอตาพระยา ใน การกำหนดหลักสูตรศิลปะการแสดงดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” ให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น ของ สถานศึกษา และนำเสนอต่อองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดหาเครื่องดนตรี ค่าเครื่องแต่งกายนักแสดง และค่าตอบแทนวิทยากร</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาเพลงระบำพื้นบ้าน บ้านบางฟ้าผ่า ตำบลบางแดน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี</p>	<p>การสืบทอดต่อไปจากปัญหาดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรมทางด้านการถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” จากปราชญ์ผู้รู้ ให้กับเด็ก นักเรียน นักศึกษา เยาวชน และประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านปางกลางและชุมชนใกล้เคียง</p> <p>- การสืบทอดเพลงระบำพื้นบ้าน จากรุ่นพ่อแม่ มาสู่ รุ่นลูก หลาน ยังขาดการถ่ายทอดไปยังกลุ่มคนรุ่นใหม่ ประกอบกับปัจจัยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกระแสดความนิยมในการแสดงที่ทันสมัยที่มีการเผยแพร่เข้ามาในชุมชน โดยผ่านสื่อทุกแขนงต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ทำให้ชาวบ้านในบ้านบางฟ้าผ่าลดความนิยมในรูปลักษณะของการร้องเพลงระบำพื้นบ้านแบบดั้งเดิมไปบางส่วนหันไปประยุกต์การร้องเพลงระบำพื้นบ้าน เป็นการร้องเพลงระบำพื้นบ้านเป็นการแสดงที่สมควรอนุรักษ์ให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษา โดยการถ่ายทอดให้กับนักเรียนในโรงเรียน และหาแนวทางการอนุรักษ์ด้วยการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม</p>	<p>- เผยแพร่องค์ความรู้ในโรงเรียน / เปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้แสดงระบำพื้นบ้าน</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>ภาคตะวันออก</p> <p>- การวิจัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาหนังใหญ่วัดบ้านดอน ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง</p>	<p>- ปัจจุบัน หนังใหญ่วัดบ้านดอน ได้เปลี่ยนบทบาทจากเป็นสื่อการแสดงสร้างความบันเทิง ที่หาโอกาสชมได้ยาก เป็นสื่อการแสดงพื้นบ้านที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน เป็นศูนย์กลางการดำเนินกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ในหมู่คณะ ไม่จำกัดเพศ วัย แม้กระทั่งศาสนา อีกทั้งยังเป็นสื่อที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในชุมชนในด้านอื่น ๆ เพราะหนังใหญ่วัดบ้านดอนนอกจากจะแสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนแล้ว ยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดระยอง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ในชุมชน ภายใต้การดำเนิน โครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง งานวิจัยพบว่าหากจะอนุรักษ์และสืบทอดการแสดงหนังใหญ่ จะต้องสืบทอดให้ครบเครื่องเรื่องการสื่อสาร S = Sender = Sender ได้แก่ การหาทายาทการแสดงหนังใหญ่ ทั้งผู้ขีดหนัง นักดนตรี นายโรง และผู้พากย์ รุ่นต่อไป โดยการปลูกฝังให้เกิดความภาคภูมิใจ และหวงแหนสื่อพื้นบ้านให้แก่เด็กและเยาวชน การจัดหลักสูตรท้องถิ่น ถือเป็นวิธีการปลูกฝังจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนในชุมชนได้อีกทางหนึ่ง</p>	<p>- อยู่ระหว่างการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น (ขณะนี้ อาจารย์อำนาจ มณีแสง กำลังบันทึกบทประพันธ์ให้ครบทุกตอน และปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้มีความน่าสนใจ เพื่อบรรจุในหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป) / ขยายพื้นที่ในการแสดง</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
	<p>M = Message ได้แก่การสืบทอดเนื้อหาสาระ ในที่นี้ ได้แก่ เรื่องที่แสดง ซึ่งหนังใหญ่จะมีตัวหนังในที่แสดงในเรื่องรามเกียรติ์ การปรับเปลี่ยน เรื่องที่แสดงให้มีความทันสมัย น่าสนใจโดยการแทรกเนื้อหาผ่านการพากย์ ก็จะเพิ่มความสนใจในเนื้อเรื่องที่แสดงได้ การบันทึกหรือ คัดลอกบทกลอนสำหรับการแสดงก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะสามารถเป็น หลักฐาน เป็นคู่มือให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา</p> <p>C = Channel ได้แก่ การหาช่องทางแสดงหนังใหญ่ ควรเพิ่มช่องทาง การแสดงใหม่ นอกจากเพื่อการสาธิตและความบันเทิงแล้ว อาจเพิ่ม ช่องทางให้หนังใหญ่วัดบ้านคอนเป็นหนึ่งในการแสดงทางวัฒนธรรม เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมที่ชุมชน หรือจัดไว้ต้อนรับ นักท่องเที่ยวให้มาพักรูปแบบโฮมสเตย์ การสร้างเครือข่ายทาง วัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนการแสดงทางวัฒนธรรมของสื่อ พื้นที่บ้านการแสดงท้องถิ่น ระหว่างสภาวัฒนธรรมอำเภอ หรือ สภา วัฒนธรรมจังหวัด เพื่อเป็นการกระตุ้นให้สื่อพื้นบ้านได้มีช่องทางการ แสดงมากยิ่งขึ้น</p> <p>R = Receiver ได้แก่ ผู้รับสาร ซึ่งสัมพันธ์กับช่องทางการแสดงหนัง ใหญ่ข้างต้น ในปัจจุบัน หนังใหญ่วัดบ้านคอนกำลังพัฒนาไปสู่การ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในระดับประเทศ ซึ่งคิดพัฒนาการแปลคำพากย์ ให้เป็นภาษาอังกฤษ</p>	

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>ภาคเหนือ</p> <p>- การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแสดงมโนละครจังหวัดสุโขทัย กรณีศึกษาตำบลกกแรต อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย</p>	<p>- การละเล่นมโนละคร จังหวัดสุโขทัยเป็นการแสดงการละเล่นพื้นบ้านของจังหวัดสุโขทัยที่สืบทอดกันมานาน โดยเฉพาะการละเล่นที่อยู่ในลุ่มน้ำยมของจังหวัดสุโขทัย และลุ่มน้ำ่านของจังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดพิษณุโลก ที่มีการละเล่นมโนละครกันจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยมีการไปมาหาสู่ตามลุ่มแม่น้ำต่างๆ ในการทำมาค้าขายในอดีต การละเล่นมโนละครในปัจจุบันมีจำนวนน้อย เนื่องจากเป็นการละเล่นเฉพาะถิ่น ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะพ่อเพลง แม่เพลงได้มีอายุมากขึ้นแล้วเยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความนิยม ตลอดจนไม่ค่อยส่งเสริมให้นำมโนละครมาเล่นหรือแสดงอย่างต่อเนื่อง สาเหตุหนึ่งอันเนื่องมาจากจังหวัดสุโขทัยมีการละเล่นหลายอย่างในแต่ละท้องถิ่น เช่น การละเล่นหรือการแสดงกลองยาว จึงส่งเสริมให้กลองยาวนำมาแสดงเนื่องในโอกาสต่างๆ และสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการละเล่นหรือการแสดงมโนละครคือ เครื่องดนตรีหายาก นักเป่าปี่มีจำนวนน้อย (น้อยมาก) ตลอดจนผู้ที่มีความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดหรือเล่นมาแต่ในอดีตมีอายุมากขึ้นเล่นหรือแสดงไม่ไหว จึงทำให้วงมโนละครได้ลดจำนวนลงอย่างต่อเนื่องที่เป็นของชุมชนหรือชาวบ้าน งานวิจัยชิ้นนี้จึงสนใจศึกษาการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่ออนุรักษ์การแสดงมโนละครต่อไป</p>	<p>- ไม้ได้รับข้อมูลตอบกลับ -</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การศึกษาความเป็นมา รูปแบบ และ แนวทางการอนุรักษ์วงปีพาทย์ตำบล บ้านหนูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่</p>	<p>- วงปีพาทย์พื้นบ้านซึ่งเป็นมรดกทางดนตรีพื้นบ้านของท้องถิ่นเมืองแพร่ที่มีมาแต่โบราณประกอบด้วยเครื่องเล่นประมาณ 5 – 7 เครื่องดนตรีที่ใช้เล่นประกอบ ได้แก่ กลอง ระนาด และกีเขาดไม้ได้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ ปี่ และในสถานการณ์ปัจจุบันดนตรีพื้นบ้านประเภทวงปีพาทย์ เป็นมรดกทางศิลปการแสดงที่มีคุณค่า กำลังถูกสังคนละเลย กระแสแห่งสังคมโลกาภิวัตน์ กำลังจะทำให้ศิลปการแสดงวงปีพาทย์ ฆ้องวง ของชาวแพร่ถูกลบเลือนและสูญหายไป กระแสแห่งเทคโนโลยีสมัยใหม่ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นเทป วีดีโอ โทรทัศน์ เครื่องขยายเสียง แม้แต่การใช้เทคโนโลยีอัดเสียงวงปีพาทย์ และประเภทเครื่องดนตรีสากล เพื่อประกอบพิธีกรรม หรือการแสดงโดยมิได้มีการจัดแสดง โดยผู้เล่นที่มีทักษะความชำนาญโดยตรง ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเพื่อหาแนวทางอนุรักษ์ต่อไป ซึ่งการวิจัยพบว่าต้องทำการอนุรักษ์ด้วยการขยายกลุ่มผู้รับสารไปยังเยาวชนด้วยการเชื่อมโยงทักษะความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ผู้เรียนในวัยเรียนได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม เกิดกระแสหรือกระบวนทัศน์ (Paradigm) ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมระหว่างวัยได้อย่างเหมาะสมกลมกลืนกับอัตลักษณ์ดนตรีพื้นบ้าน</p>	<p>- มีแนวทางการอนุรักษ์วงปีพาทย์ตามข้อเสนอแนะจากงานวิจัยด้วยจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมภูมิปัญญาชาวบ้าน / ตั้งวงปีพาทย์พื้นบ้านเป็นศูนย์รวมทางภูมิปัญญาที่จะสร้างทักษะความรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมประเภทวงปีพาทย์พื้นบ้านดังกล่าว</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</p> <p>- “คำสอย” ประมวลวรรณกรรมมุขปาฐะในจังหวัดกาฬสินธุ์</p> <p>- การอนุรักษ์ศิลปะการแสดงหนังตะลุงและการใช้สื่อหนังตะลุงเพื่อจัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของชุมชนบ้านดงบากโนน อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี</p>	<p>- คำสอย ตัด ลิด หรือสอย เป็นคำอีสานนิยมสอยหรือหรือพูดกันตามงานต่าง ๆ เช่นงานทำบุญแจกข้าว งานกฐิน งานผ้าป่า งานออกพรรษา และงานอื่น ๆ ที่มีหมอลำไปแสดง โดยทั่วไปแล้วจะสอยกันได้ก็ต่อเมื่อหมอลำ ลำจบกลอนหนึ่งแล้ว หนึ่งในการสอยนั้นไม่จำเป็นสอดคล้องกับกลอนลำก็ได้ คำสอยทั่วไปจะมีความหมายเน้นเรื่องเพศโดยเฉพาะ และมักจะใช้คำพื้น ๆ ตรงไปตรงมาได้ความโดยไม่ต้องแปลหรือถอดความ นอกจากนี้ คำสอยยังมีบทบาทที่สำคัญนอกเหนือจากให้ความบันเทิง เป็นบทบาทที่ชัดเจนที่สุด แล้วยังมีบทบาทในด้านอื่น ๆ อีกหลายประการ คือ การสื่อสาร ระบายความเก็บกดทางอารมณ์และความคับข้องใจ เผยแพร่แนวคิด สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ แสดงถึงเอกภาพทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังได้แทรกคติสอนใจและแนวปฏิบัติอันเป็นแบบแผนของค่านิยมทางสังคมไว้ ปัจจุบัน คำสอยเริ่มมีบทบาทน้อยลง ผู้วิจัยจึงได้ทำการรวบรวมคำสอยจากผู้รู้ในท้องถิ่นไว้</p> <p>- การละเล่นหรือศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งที่กำลังจะสูญหายไปภาคอีสาน คือ ศิลปะการแสดงหนังตะลุงอีสานหรือหนังปราโมทย์ เพราะมีสิ่งบันเทิงเริงรมย์อื่น ๆ มาแทนที่วิถีทางที่จะสืบสานหนังตะลุงอีสานให้คงอยู่เป็นสิ่งที่ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย พื้นที่จังหวัดอุดรธานีก็เช่นกัน จากการสืบค้นข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสาขาต่าง ๆ ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี พบว่ายังมี</p>	<p>- จัดทำเป็นองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่ต่อไป</p> <p>- จะดำเนินการตามข้อเสนอแนะจากงานวิจัย โดยจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น และจัดทำบทละคร / ออกแบบตัวละคร เพื่อนำมาเป็นสื่อในการนำเสนอ ในระดับประถมศึกษา ต่อไป</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่าย วัฒนธรรมและชุมชนในการบริหาร จัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษารูปแบบ การจัดกิจกรรมการแสดงพื้นบ้านกลุ่ม โฮมสเตย์ บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนน ทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู</p>	<p>ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงหนังตะลุงอีสานอยู่ 2 ชุมชน คือ ชุมชน บ้านหนองหลัก ต.ไชยวาน อ.ไชยวาน พัฒนาการด้านการสืบทอดหนังตะลุงเกิดขึ้นเมื่อปี 2549 โดยวัฒนธรรม จังหวัด จากนั้นได้ถ่ายทอดสู่นักเรียน ทั้งการผลิตตัวหนังตะลุง และการ แสดงหนังตะลุง ปัจจุบัน นักเรียนสามารถแสดงได้ และโรงเรียน โดย ได้นำไปพัฒนาเป็นสื่อการเรียนการสอน และทำเป็นบทละครเนื้อหา เน้นด้านคุณธรรม จริยธรรม สอนเด็กระดับอนุบาล จนได้ชื่อว่าเป็น <u>สื่อวัฒนธรรม “หนังตะลุง”</u> - ศึกษาสื่อหมอลำย้อนยุค ซึ่งเป็นสื่อการแสดงที่ได้ขยายพื้นที่การแสดง ไปยังโฮมสเตย์ โดยกลุ่มโฮมสเตย์ บ้านถ้ำกลองเพลมาจากกระแสการ ท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยม ททท. ให้งบประมาณมาจำนวนหนึ่ง หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ได้เข้าไปคุยกับผู้นำชุมชนว่าอยากทำเป็นหมู่บ้าน โฮมสเตย์หรือไม่ เพราะก่อนหน้านี้เคยเห็นตัวอย่างของกลุ่มหมู่บ้านที่ ทำเป็นโฮมสเตย์มาก่อน เช่น บ้านเจ้าฉาย ที่อ่างทอง และที่วังน้ำอบ จังหวัดหนองคาย ซึ่งกลุ่มผู้นำชุมชนมีความสนใจจึงจัดให้มีการอบรม และพาไปดูงานที่จังหวัดหนองคาย ซึ่งการจัดทำโฮมสเตย์นี้ไม่ได้บังคับ เป็นไปด้วยความสมัครใจ</p>	<p>- นำแนวความคิดการทำวิจัยด้านการบริหารจัดการ วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไปขยายผล / ดำเนินการในพื้นที่ซึ่งมีความพร้อม และต้องการ จัดทำโฮมสเตย์ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การคัดเลือกสื่อไปนำเสนอในโฮมสเตย์</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการ วัฒนธรรม : เรือมตรคในประเพณีแค แจ็ค บ้านตราคม อำเภอลำควน จังหวัด สุรินทร์</p>	<p>การละเล่นเรือมตรค (รำตรุษ) เป็นการละเล่นในวันตอม หรือวันหยุด สงกรานต์ เป็นการละเล่นเพื่อหารายได้สร้างสิ่งสาธารณะประโยชน์ เช่น สร้างวัด ศาลาการเปรียญ สร้างอุโบสถ หรือสิ่งก่อสร้างอื่นที่เป็นของทางศาสนา ในอดีตชุมชนที่ประชาชนมีเชื้อสายเขมรจะมีการละเล่นเรือมตรคในช่วงเดือนแคแจ๊คทุกหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันนี้ การละเล่นเรือมตรคกำลังจะสูญหายไปจากสังคมชาวเขมร ผลการวิจัยพบว่าวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ส่งผลกระทบต่อการละเล่นเรือมตรค ดังนี้ (1) เยาวชนไม่ให้ความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม (2) ขาดครูเพลง (3) เนื้อร้องของเพลงเป็นภาษาเขมรโบราณ ทำให้เยาวชนร้องตามได้ ยากและจำยาก (4) ครูเพลงตัดบทร้องบางตอนออก ทำให้สื่อมีสภาพ ผิดเพี้ยนไป ทุกภาคส่วนจึงต้องบริหารจัดการวัฒนธรรมร่วมกันเพื่อ อนุรักษ์ประเพณีนี้เอาไว้</p>	<p>- ไม้ได้รับข้อมูลตอบกลับ -</p>
<p>ภาคใต้</p> <p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการ วัฒนธรรม : กรณีศึกษาเพลงนา อำเภอ สวี จังหวัดชุมพร</p>	<p>- เพลงนาเป็นเพลงพื้นบ้านที่นิยมร้องเล่นกันมาแต่โบราณของจังหวัด ชุมพร เดิมทีใช้ร้องเล่นกันในทุ่งนาในฤดูเก็บเกี่ยวข้าว ภายหลังได้นำมาร้องเล่นกันไม่จำกัดสถานที่และโอกาส เช่นงานสงกรานต์ งาน บวชนาค งานขึ้นบ้านใหม่ งานขึ้นปีใหม่ งานมงคลสมรส หรือ แม้กระทั่งในงานศพ ปัจจุบันศิลปะการแสดงเพลงนา อยู่ในสถานภาพ ที่กำลังจะสูญหาย อันเนื่องมาจาก เพลงนาในอดีตนิยมเล่นในฤดูเก็บ</p>	<p>- ไม้ได้รับข้อมูลตอบกลับ -</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาการแสดงมโนราห์ในกลุ่มโฮมสเตย์ตำบลลิเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี</p>	<p>เกี่ยวข้องกับท้องทุ่งนา แต่ในปัจจุบัน การประกอบอาชีพทำนาลดน้อยลง ชาวบ้านหันไปปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นแทน เช่น ปาล์ม การร้องเพลงนาจึงค่อยๆ เลือนหายไปพร้อมๆ กับท้องที่นาซึ่งกลายเป็นสวนปาล์ม และเนื่องจากในอดีต ผู้ที่ร้องเพลงนาได้มีจำนวนน้อย เมื่อผู้ที่ร้องเพลงนาได้เสียชีวิตไปก็เสมือนว่าเพลงนาได้หายไปด้วย อีกทั้งยังขาดผู้ที่มีความสนใจที่จะสืบทอดศิลปะการแสดงเพลงนา ทุกภาคส่วนจึงต้องบริหารจัดการวัฒนธรรมร่วมกันเพื่ออนุรักษ์ประเพณีนี้เอาไว้</p> <p>- กลุ่มโฮมสเตย์ลิเล็ดได้นำโนราห์มาแสดงเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวในเรื่องของสภาพปัญหาการนำสื่อมโนราห์มาใช้ส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยว แต่พบว่า มีปัญหาในเรื่องของผู้แสดงขาดความรู้ ความชำนาญด้านการแสดงมโนราห์ เนื่องจากพื้นที่ตำบลลิเล็ดไม่มีคณะมโนราห์อยู่ในพื้นที่ ดังนั้นจึงไม่มีผู้ที่มีความรู้ ความสามารถด้านการแสดงมโนราห์ ปัญหาด้านความเชื่อของผู้ปกครอง และญาติของผู้แสดง ซึ่งเชื่อว่าการแสดงมโนราห์เป็นการแสดงที่มีครุ ผู้ใดจะแสดงต้องมีการครอบครุ จึงทำให้เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาการนำสื่อมโนราห์มาใช้ส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยว ส่วนปัญหาด้านการสนับสนุนของผู้เกี่ยวข้อง เห็นว่าการแสดงมโนราห์ไม่สามารถพัฒนาไปสู่การแสดงอย่างจริงจังได้ ไม่มีผู้สอน ไม่มีชุดใส่ที่สวยงาม ซึ่งเมื่อเติบโตก็จะไปเรียนที่อื่นแล้วเลิกแสดงไปในที่สุด การฝึกหัดเป็นช่วงเวลาสั้นๆ ไม่สามารถพัฒนาสู่</p>	<p>- ปรับประยุกต์การแสดงโนราห์ร่วมกับชุมชนให้เหมาะกับยุคสมัย และธรรมชาติของโฮมสเตย์ ให้มากขึ้น / อบรมศิลปะการแสดงแก่เยาวชน และพัฒนาคณะนักแสดงเยาวชนให้เป็นคณะมโนราห์เต็มรูปแบบ</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการ วัฒนธรรม : กรณีศึกษาการแสดงมะโย่ง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี</p>	<p>ความเป็นเลิศได้ ปัจจัยเหล่านี้ จึงเป็นส่วนสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องไม่ได้ให้การ สนับสนุนคณะเยาวชนที่แสดงมโนราห์ในพื้นที่ตำบลลิเล็อย่างจริงจัง และปัญหาอีกอย่างหนึ่งที่ผู้วิจัยได้พบ คือปัญหาในเรื่องของงบประมาณ ในการจัดหาเครื่องแต่งกายให้ผู้แสดงใช้สวมใส่</p> <p>ส่วนแนวทางการพัฒนาการนำสื่อมโนราห์มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชุมชนลิเล็ ที่สามารถดำเนินการได้ทันที คือ การสร้างความรู้และ เพิ่มทักษะพื้นฐานการแสดง ทั้งนี้ได้ดำเนินการจัดหาชุดสำหรับซ้อม และใช้ใสในการแสดงให้กับนักท่องเที่ยวดูชม คณะวิจัยได้จัด ฝึกอบรมให้ความรู้โดยถ่ายทอดการรำมโนราห์ให้แก่เยาวชนผู้ที่สนใจ และที่มีความสามารถในการรำมโนราห์อยู่แล้ว เพื่อให้มีความสมบูรณ์ มากยิ่งขึ้น พัฒนาคณะนักแสดงให้เป็นคณะมโนราห์เต็มรูปแบบ โดยมีลูก คุ่มมโนราห์สามารถเล่นสด และร้องมโนราห์บทง่าย โดยเน้นเนื้อหา เกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นแก่ผู้มาเยี่ยมชมตำบลลิเล็ เพื่อสร้างสีสัน และความตื่นตาตื่นใจ</p> <p>- การแสดงมะโย่งเป็นศิลปะการแสดงเพื่อความบันเทิงของคนมลายูใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่นิยมกันมากในอดีต ปัจจุบันไม่มีการ แสดงเพื่อความบันเทิงอีกแล้ว หากชมได้ยากมาก สาเหตุที่ทำให้มะโย่ง เสื่อมความนิยม สันนิษฐานว่าเป็นเพราะความเจริญรุ่งเรืองของศาสนา อิสลามในภูมิภาคนี้ หลักจากศาสนาอิสลามแพร่เข้ามาในประเทศไทย</p>	<p>- นำแนวทางที่ได้จากข้อเสนอแนะในงานวิจัย ไปดำเนินการต่อ โดยยึดหลักการสร้าง สมานฉันท์ ดังนี้</p> <p>(1) ปรับประยุกต์ ปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับ สภาพสังคม กล่าวคือในส่วนของพิธีกรรมการ</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการ วัฒนธรรม : กรณีศึกษาการสืบทอด คนตรีพื้นบ้าน "กาหลอ" จังหวัดยะลา</p>	<p>เมื่อ 400 กว่าปี และมีการพัฒนาเจริญก้าวหน้าตามลำดับ ผู้คนได้ศึกษา และเรียนรู้ศาสนาจากผู้นำศาสนา โต๊ะครู โต๊ะอีหม่าม มากขึ้น ทำให้ สภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลง จากสังคมที่มีผู้รู้ด้านศาสนาน้อย เป็น สังคมที่มีผู้รู้ด้านศาสนามากขึ้น ประชาชนมีวิถีชีวิตตามหลักการของ ศาสนาอิสลามมากขึ้น ทำให้ศิลปะการแสดงมะโย่ง ถูกทอดทิ้งและกำลัง สูญหายไปจากท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงได้ร่วมกับชุมชน และหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องแสวงหาแนวทางอนุรักษ์การแสดงนี้ไว้ ซึ่งพบว่าแนวทางที่ สำคัญ คือ การใช้สื่อการแสดงประเภทนี้เป็นเครื่องเชื่อมร้อย และสร้าง สมานฉันท์ระหว่างศาสนา</p> <p>คนตรีพื้นบ้าน “กาหลอ” เป็นคนตรีพื้นบ้าน ที่สร้างความภาคภูมิใจ ให้แก่ชาวบ้านในชุมชนตำบลยุโป เพราะนอกจากคนตรีพื้นบ้านชนิดนี้ จะยังคงมีเหลืออยู่เพียงแห่งเดียวในจังหวัดยะลาแล้วชาวบ้านชุมชน ตำบลยุโปที่รับรู้ รับฟังด้วยตนเอง หรือที่รับรู้ รับฟังผ่านมาจาก ญาติผู้ใหญ่ รู้กันว่าคนตรีชนิดนี้เป็นคนตรีชั้นสูง เนื่องจากเชื่อกันว่า เป็นคนตรีที่ใช้บรรเลง นำพระบรมศพของพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งอดีต กาลและเป็นคนตรีที่มีเสียงไพเราะมาก หากผู้ใด ได้ยินเสียงคนตรีชนิดนี้ จะมีอาการขนลุก ขนพอง จากคนตรีที่มีเสียงพรู่วไส ไหวสะท้าน ซึ่ง</p>	<p>ไหว้ครูหรือพิธีกรรมอื่น ๆ ที่ขัดกับหลักศาสนา อิสลาม ควรจะงด และส่งเสริม สืบสานในเรื่อง ของการขับร้องและการแสดงเป็นละครเท่านั้น</p> <p>(2) นำศิลปะการแสดงมะโย่ง มาบรรจุใน บทเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ สร้างสำนึกให้เด็กเห็นถึงคุณค่า และความสำคัญ ของศิลปะการแสดงพื้นบ้านต่าง ๆ</p> <p>(3) ให้ผู้นับถือศาสนาพุทธเป็นผู้สานต่อเป็นการ สืบทอดการแสดงให้คงอยู่ โดยอย่านำไปผูกกับ พิธีกรรมและความเชื่อ ที่ขัดกับหลักการของ ศาสนาอิสลาม</p> <p>- คัดข้อมูลแก่ชุมชน / แต่งตั้งคณะทำงานจาก ทุกภาคส่วนร่วมกันวางแผน และดำเนินการ อนุรักษ์กาหลอตามแนวทางการบริหารจัดการ วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>สื่อวัตถุ ภาคเหนือ</p> <p>- การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการดูแลสุขภาพตำบลห้วยแก้ว อำเภอภูเกียมยาว จังหวัดพะเยา</p>	<p>ถือเป็นเอกลักษณ์พิเศษของคนตรีชนนี้ที่คนตรีชนอื่นไม่สามารถทัดเทียม หากสามารถสืบทอดคนตรีชนนี้ให้อยู่คู่กับชุมชนได้ ถือว่าได้สืบทอดคนตรีพื้นบ้านที่มีคุณค่า เป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษ และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้คิดค้นอย่างน่าอัศจรรย์ ให้อยู่คู่กับชุมชนตลอดไป โดยได้กำหนดแนวทางอนุรักษ์ด้วยการแต่งตั้งคณะทำงานจากทุกภาคส่วนมาดำเนินการ โดยนำศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาเข้ามามีส่วนร่วมด้วย</p> <p>ผลการวิจัยพบว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การรวบรวมองค์ความรู้ดั้งเดิมเรื่องแพทย์พื้นบ้าน วิธีการรักษาโรคและการรักษาโรค โดยกระบวนการถ่ายทอดเรียนรู้ ซึ่งส่วนใหญ่จะได้รับการถ่ายทอดในระบบเครือญาติ ส่วนองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดนั้นจะประกอบไปด้วย ความรู้เรื่องพิธีกรรมบำบัด (จิตบำบัด) องค์ความรู้เรื่องกายบำบัด สมุนไพรบำบัด และการประพฤติปฏิบัติตามสิ่งแวดล้อมรวมทั้งสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น คาถา ยันต์ 2. วิธีการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน และการรักษาโรคของชาวบ้าน เป็นการดูแลสุขภาพของตนเองของชาวบ้าน และการรักษาแบบหมอพื้นบ้านยังคงมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการรับใช้ชุมชน ในการดูแล 	<p>หลังจากที่โครงการวิจัยเสร็จสิ้นแล้ว ทางสถานีอนามัย โดยคุณอัจฉรา ยังได้นำผลการวิจัยไปต่อยอดในประเด็นต่างๆ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การอนุรักษ์ “ป๊อบสา” ป๊อบสาคือ ตำราที่มีลักษณะคล้ายกับคัมภีร์โบราณ มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ เช่น ตำราแพทย์แบบไทย มีอายุมากกว่า 300 ปี ซึ่งในอดีตคนในชุมชนมักไม่ค่อยให้ความสำคัญ มีการนำไปขายในราคาถูกๆ เนื่องจากอ่านไม่เป็นทำให้ไม่ทราบว่าในป๊อบสานั้นมีองค์ความรู้เรื่องราวต่างๆ มากมาย

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
	<p>รักษาสุขภาพของชาวบ้านในเบื้องต้น ซึ่งเป็นการดูแลทั้งร่างกายและจิตใจของคนไข้ เพราะเป็นความผูกพันระหว่างเครือญาติ</p> <p>3. กระบวนการปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักให้ชุมชนมีความรู้และหันมาใช้บริการแพทย์ในการดูแลรักษาตนเองเบื้องต้น ได้แก่ ส่งเสริมปลูกสมุนไพรในบ้าน สอนเด็กให้รู้จักคุณค่าสมุนไพร และการไปหาหมอเมือง เป็นต้น</p> <p>4. กระบวนการฟื้นฟูและสืบทอด โดยให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แพทย์พื้นบ้าน มี 2 วิธีการคือ</p> <p>4.1 การจัดเวทีเสวนา ซึ่งผลจากการจัดเวทีเสวนาได้ข้อสรุปว่า ควรให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมหรือเห็นกิจกรรมที่ทำในครอบครัว ให้เยาวชนได้เรียนภาษาล้านนา ให้เยาวชน บวชเพิ่มขึ้น</p> <p>4.2 การจัดกระบวนการถ่ายทอด พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้าน มีความพึงพอใจ ในการดำเนินกิจกรรมในทุก ๆ ด้าน อยู่ในระดับ มากที่สุด</p> <p>5. กลไกให้คนในชุมชนหันมาใช้บริการแพทย์พื้นบ้านในการรักษาโรคเบื้องต้น ได้แก่</p> <p>5.1 ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชน</p> <p>5.2 หมอเมืองเขียนตำรารวบรวมให้สถานีอนามัยตำบลช่วยแก้</p> <p>5.3 ไม่ขายตำรา บั๊บสา ทุกคนช่วยกันประชาสัมพันธ์ (อนุรักษ์)</p>	<p>แนวทางการอนุรักษ์ คือ การให้เด็กและเยาวชนที่สนใจ มาเรียนรู้การอ่านบั้งสากับปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งการเรียนอักษรล้านนา</p> <p>ผลที่ได้รับนอกจากเด็กและเยาวชนจะได้รับความรู้เกี่ยวกับอักษรล้านนาแล้ว ยังได้ใกล้ชิดกับปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้สูงอายุอีกด้วย</p> <p>2. การหางบประมาณมาสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ “บั๊บสา” และสมุนไพรพื้นบ้าน ซึ่งมีหน่วยงานมาสนับสนุนกิจกรรมดังกล่าว เช่น สถาบันพระปกเกล้า อบต. กระทรวงพัฒนาสังคมฯ ได้ให้งบประมาณมาปลูกสร้างอาคารเพื่อเป็นแหล่งการเรียนการสอนวิชาชีพ เช่น การนวดแบบแผนไทย การให้ความรู้เรื่องสมุนไพรพื้นบ้าน การทำพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ การอบสมุนไพร เป็นต้น</p> <p>3. การสร้างเยาวชนนักร้องสื่อสารสุขภาพ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นจากพ่อ แม่ เป็น อสม. และลูกได้มาช่วยทำงานและมีการชวนเพื่อนมาทำงาน</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การศึกษากระบวนการผลิตและลายของผ้าทอกระเหรี่ยงจังหวัดตาก : กรณีศึกษาบ้านป่าไร่เหนือ หมู่ 3 ตำบลพระธาตุ อำเภอมะเมาะมาด จังหวัดตาก</p>	<p>- การศึกษากระบวนการผลิตและลายของผ้าทอกระเหรี่ยงจังหวัดตาก : กรณีศึกษาบ้านป่าไร่เหนือ หมู่ที่ ๓ ตำบลพระธาตุ อำเภอมะเมาะมาด จังหวัดตาก พบว่า จากอดีตถึงปัจจุบันกลุ่มทอผ้า บ้านป่าไร่เหนือ ยังคงอนุรักษ์กระบวนการผลิตและลายของผ้าทอที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จากปู่ ย่า ตา ยายมาสู่รุ่นลูกรุ่นหลานได้เป็นอย่างดี แต่ผู้สืบทอดที่มีความรู้ด้านกระบวนการผลิตมีน้อย ซึ่งอาจเสี่ยงต่อการสูญหายได้ กอปรกับวัสดุและวัตถุดิบบางอย่างได้มีการปรับเปลี่ยนไปบ้างตามยุคสมัย ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะได้มีการจัดตั้งกลุ่มทอผ้าและส่งเสริมให้มีการทอผ้าเป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชนแล้วก็ตาม แต่สมาชิกกลุ่มและเยาวชนซึ่งเป็นผู้สืบทอดจะเรียนรู้เฉพาะวิธีการทอ จึงไม่มีความรู้ในเรื่องของกระบวนการและกรรมวิธีต่างๆ อันได้แก่ การจัดเตรียมเส้นฝ้าย การผลิตเครื่องทอมือ “กึ่งเอว” และการย้อมสีด้วย</p>	<p>ร่วมกัน จนเกิดเป็นกลุ่ม “เยาวชนสคสใส ใส่ใจครอบครัว” ซึ่งเป็นการขยายนักสื่อสารสุขภาพจากผู้ใหญ่สู่เด็ก</p> <p>4. การให้ความรู้กับเด็กและเยาวชนในประเด็นที่เขาต้องการรู้ เช่น ความรู้เรื่องโรคเอดส์ โรคภัยที่เกิดขึ้นใหม่ๆ เป็นต้น</p> <p>- จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการทอผ้า ปกาเกอญอ และประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภูมิปัญญาชาวบ้านในการถ่ายทอดความรู้ด้านกระบวนการผลิตและการทอผ้าลายต่างๆ ของชุมชนบ้านป่าไร่เหนือ</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- ผ้าทอยกดอกลายพิบูล : การศึกษากรณีประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้และสืบทอดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดลำพูน</p>	<p>วัสดุธรรมชาติ เป็นต้น</p> <p>กลุ่มทอผ้าดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ จัดหาวิทยากรมาให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่ม เพื่อให้สามารถพัฒนา รูปแบบ ลวดลายให้สวยงามและหลากหลายยิ่งขึ้น ซึ่งแต่เดิมชุมชนได้มีการเลียนแบบลวดลายจากธรรมชาติ เช่น ลายเมล็ดฝัก ลายแมงมุม ลายผีเสื้อ เป็นต้น ปัจจุบันจึงได้มีการประยุกต์ โดยการผสมผสานลายต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เช่น ลายตาตะกร้าผสมลายเมล็ดฝัก ลายแมงมุมผสมลายเมล็ดฝักทอง นอกจากนี้สถานศึกษาในตำบลพระธาตุยังให้ความสำคัญและร่วมส่งเสริม อนุรักษ์การทอผ้าด้วยมือของชุมชนด้วยการจัดให้มีการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยเชิญวิทยากรท้องถิ่นมา เป็นผู้ถ่ายทอด แต่รูปแบบการทอจะเป็นการทอแบบง่าย ๆ หรือการทอพื้นที่ไม่มีลวดลาย เช่น ลายสี่เหลี่ยม ลายเส้นตรง</p> <p>- การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการผลิต และการใช้ผ้าทอยกดอกในชุมชน เวียงของ ทั้งในด้านผู้ผลิต ผู้บริโภค รูปแบบ ลวดลาย และความหมาย โดยเฉพาะผู้ทอที่คงเหลือแต่ผู้หญิงสูงอายุเท่านั้น และลวดลายที่มีการประยุกต์ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่มากมาย แต่ผ้าทอลายดอกพิบูลที่ชุมชน เวียงของก็มีได้เปลี่ยนแปลงไปตามรสนิยมของผู้บริโภคจากภายนอก</p>	<p>- นำความรู้ที่ได้จากงานวิจัยไปขยายกลุ่มทอผ้า จากผู้ใหญ่สู่เยาวชน และนำแนวทางการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไป ใช้ในงานวิจัยอื่น ๆ ต่อไป</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การศึกษาวิถีชีวิตไทเงิน และการคงอยู่ของเรือนไทเงินในเขตชุมชนเมือง</p> <p>กรณีศึกษา : เรือนไทเงินในเขตชุมชนบ้านต้นแห่น้อย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่</p>	<p>อย่างเต็มที่ หากแต่มีความพยายามที่จะดำรงเอกลักษณ์ของตนไว้ ในศิลปหัตถกรรมของตนด้วย ขณะเดียวกันการกลายเป็นสินค้าก็มีได้ ทำลายความหมายในชุมชน หากแต่การค้าช่วยให้เกิดการขยายตัวของความหมายเดิมและช่วยให้ศิลปหัตถกรรมมีชีวิตอยู่ได้ในสังคมสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลง</p> <p>- เพื่อศึกษาการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของเรือนไทเงินในปัจจุบัน ตลอดจนพิธีกรรมความเชื่อในการปลูกเรือนไทเงินร่วมทั้งความสัมพันธ์ของชุมชนไทเงินบ้านต้นแห่น้อย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้ทำการรวบรวมข้อมูลและศึกษาจากข้อมูลเจ้าของเรือนไทเงินจำนวน 10 หลัง โครงสร้างของเรือนไทเงิน จะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนในจะไม่ให้ผู้นั่งใช้เหมือนกัน (ผิตรงกลางเดียวกัน) เข้าไปถือว่าผิผืน (เป็นซิด) จะต้องทำพิธีขอขมา และหน้าประตูจะมีตาแหลว (เครื่องกันต่างผิ) และมีธรณีประตู (ข่มประตู) และส่วนนอกจะเรียก “เต็น” และนอกชานรวมทั้งบริเวณที่ซัดล่างและที่เหย้ากิน ปัจจุบันเรียก “ห้องครัว” เนื่องจากมีการตีฝาล้อมรอบ เต็นจะเป็นเขตที่มีการจัดกิจกรรมของครอบครัว เช่น กินข้าว ปรึกษาหารือ และกิจกรรมอื่นเกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ ตลอดจนใช้สำหรับจัดทำอาชีพเสริม เช่น เย็บเสื้อผ้า พืชผลของครอบครัวรวมทั้งรับแขก เลี้ยงพระเนื่องในงานบุญ</p>	<p>- ไม่ได้รับข้อมูลตอบกลับ -</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม</p> <p>กรณีศึกษากลุ่มกองปู่จา บ้านวังหม้อ ตำบลต้นธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง</p> <p>ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</p> <p>- การอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนัง</p> <p>กรณีศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดโพธิ์ชัย ตำบลนาพืด อำเภอ</p> <p>นาแก้ว จังหวัดเลย</p>	<p>- ไม่ได้รับงานวิจัย -</p> <p>- การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของภาพจิตรกรรมฝาผนังได้วาดเกี่ยวกับเรื่องอะไร มีความหมายอย่างไร และนำผลของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไปพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัฒนธรรมจังหวัด และสภาวัฒนธรรมจังหวัด</p> <p>ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า วิหารวัดโพธิ์ชัยเป็นอาคารสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานรูปแบบ จากสถาปัตยกรรมอาณาจักรล้านนาผสมอาณาจักรล้านช้าง เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดเล็ก มีสภาพชำรุดทรุดโทรม การนำเสนอรูปภาพที่เรียบง่าย รวมเรื่องหลายเรื่องหลายตอนไว้ในช่องเดียวกันทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย สีที่ใช้ สีแดง สีเหลือง สีขาว สีดำ สีส้ม และสีคราม จากการสังเกตพบว่า ช่างผู้สร้างผลงานมีหลายคนและต่างยุคสมัย เป็นการสร้างผลงานที่ได้รับ อิทธิพลจากส่วนกลาง และท้องถิ่น รวมจากการสังเกตและคิดค้นขึ้นใช้พื้นที่ในการสร้างผลงานเต็มพื้นผนัง เน้นตำแหน่งของรูปประธานมีลักษณะเด่นเพื่อสร้าง</p>	<p>- ไม่ได้รับข้อมูลตอบกลับ -</p> <p>- นำไปจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการ วัฒนธรรม : กรณีศึกษาเครื่อง สักการะบูชาอีสานโบราณ บ้านปลาข้าว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ</p>	<p>ความเข้าใจในเนื้อหา และรูปแบบการนำเสนอทำให้มองเห็นภาพในมุม กว้าง</p> <p>ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านในและผนังด้านนอกวัดโพธิ์ชัย ตำบลนาผึ้ง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย เป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติของ พระพุทธเจ้า พระเวสสันดรชาดก พระเนมิราชชาดก นิทานพื้นบ้าน เรื่องสังข์สินไช การระเกด สอดแทรกวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในยุคสมัย และเริ่มรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามา การคมนาคม การแต่งกาย โดยมีภาพปริศนาธรรมต่างๆ สื่อความหมายเชิงภาพลักษณ์ให้ได้เข้าใจ ใน หลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่มุ่งสอนให้นำไปประพฤติ ปฏิบัติ ให้เป็นผู้มีสติมีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม รู้ในหลักการ รักษาศีลการทำบุญให้ทาน ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า อันจะ นำไปสู่ความสุขของการดำรงชีวิตตนและสังคม</p> <p>- การนำเครื่องสักการะบูชาอีสานโบราณทั้งห้าอย่างมาใช้ในพิธีกรรม ต่างๆ มีรูปแบบมาตั้งแต่อดีต และปัจจุบันก็ยังคงรักษารูปแบบนั้นไว้ เช่นเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของเครื่อง สักการะและวิธีการนำไปใช้ ชั้นกะหย่อง ชั้นหมากเม็งจะใช้ในทุกลาน บุญและนำมาใช้ในการทำพิธีก่อนการท่องสรภัญญะ ต้นดอกไม้ ใช้ใน งานบุญเฉพาะและบุญเบิกบาน ต้นเทียน ใช้ในงานบุญเข้าพรรษา แต่จะ</p>	<p>- จาก Model ของบ้านหนองปลาข้าว ได้มีการ นำไปใช้ในประเพณีของจังหวัด และเผยแพร่ ความรู้สู่เยาวชน / จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น</p>

จังหวัด / โครงการ	ผลงานวิจัย	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
<p>- การมีส่วนร่วมของเครือข่าย วัฒนธรรมและชุมชนในการบริหาร จัดการวัฒนธรรม : กรณีกลองตุ้ม บ้าน หนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัด อุบลราชธานี</p>	<p>มีเพิ่มขึ้นในส่วนของต้นดอกฝ้าย ใช้ในงานวันบุญมหาสงกรานต์ ทำเพื่อ อุทิศส่วนกุศลให้กับให้กับญาติที่ล่วงลับไปแล้วและในกรณีที่ไปบนบาน ศาลกล่าวให้สำเร็จดังที่ตนมุ่งหวังเมื่อประสบผลสำเร็จตามที่ขอก็จะทำ ปราสาทดอกฝ้ายไปถวายเป็นการแก้บน ส่วนเครื่องสักการะอื่นๆ ก็จะ นำไปใช้ในวัฒนธรรมสวนะ งานบุญ “ฮีดลีสอง” ดังนั้นการมีอยู่ของ เครื่องสักการะจึงเป็นดัชนีชี้วัดการมีส่วนร่วมของชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในเวลาที่หมู่บ้านมีงานที่สำคัญๆ ผู้วิจัยได้ศึกษาการฟื้นฟู สืบทอดวิธีทำและการใช้เครื่องสักการะบูชาอีสานโบราณในงาน ประเพณีท้องถิ่น</p> <p>- ปัจจุบันการแสดงกลองตุ้มบ้านหนองบ่อกำลังลดน้อยลง เนื่องจาก ปราชญ์ของการแสดงกลองตุ้มได้และล้มหายตายจากไป อีกทั้งเกิด ช่องว่างระหว่างวัยในการสืบทอดการแสดงกลองตุ้มบ้านหนองบ่อ เนื่องจากกลุ่มวัยกลางคนเป็นกลุ่มที่ออกไปทำงานในต่างถิ่น นาน ๆ จึง จะกลับมาในหมู่บ้าน การสืบทอดของคนกลุ่มนี้จึงขาดหายไป จึง เป็นไปได้ว่าในอนาคตถ้าเยาวชนในปัจจุบันเติบโตขึ้น มีการโยกย้ายไป เรียนหนังสือ ทำงานในต่างถิ่น การแสดงกลองตุ้มในรุ่นกลางก็จะขาด หายไปอีก จึงควรที่จะมีการจัดทำเอกสารที่สามารถถ่ายทอดจากรุ่นต่อ รุ่นได้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อ อนุรักษ์กลองตุ้มไว้</p>	<p>- จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “การแสดงกลอง ตุ้ม” / ประสานงานกับ อบต. เพื่อขอ งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมทางด้าน วัฒนธรรมให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแสดง กลองตุ้มในท้องถิ่นและต่างถิ่น ทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์และงบประมาณดำเนินการส่วนอื่น ๆ ที่ เกี่ยวข้อง</p>

บทที่ 5

ผลการดำเนินงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ของโครงการวิจัยที่ได้รับการประเมินในระดับดีเยี่ยม

การศึกษาค้นคว้าข้อมูลการดำเนินงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ของโครงการวิจัยโดยวัฒนธรรมจังหวัดในโครงการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม เรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม” ซึ่งดำเนินการโดยวัฒนธรรมจังหวัด 47 จังหวัด ประกอบด้วย การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการศึกษาค้นคว้าภาคสนาม

1. การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ทีมวิจัยได้จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง โครงการวิจัยที่ได้รับการประเมินในระดับดีเยี่ยม จากโครงการวิจัย “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม” เพื่อเป็นกรณีศึกษาเรื่องการดำเนินงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยมีจังหวัดที่เข้าร่วมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังกล่าว จำนวน 7 จังหวัด ดังตารางต่อไปนี้

จังหวัด	โครงการวิจัย
ชลบุรี	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
นครสวรรค์	- การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาการบริหารจัดการประเพณีสลาภักดิ์ของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอดงเจริญ จังหวัดนครสวรรค์
กำแพงเพชร	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถวชุมชนเพชรบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
พะเยา	- การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการดูแลสุขภาพ ตำบลห้วยแก้ว อำเภอภูพาน จังหวัดพะเยา
บุรีรัมย์	- การศึกษาแนวทางการสร้างเสริมความเข้มแข็งพิธีกรรมมะม่วงด้านสุขภาวะชุมชน : กรณีศึกษาบ้านหนองเต็งใหญ่ ตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
หนองบัวลำภู	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการแสดงพื้นบ้านกลุ่มโสมสเดย์ บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

จังหวัด	โครงการวิจัย
นครศรีธรรมราช	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีสวดด้าน วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช

หมายเหตุ จังหวัดคูครดิตถ์ไม่สามารถเข้าร่วมได้เนื่องจากติดภารกิจสำคัญ

โครงการวิจัยทั้ง 7 โครงการได้นำเสนอโครงการ ฯ และเชื่อมโยงให้เห็นการนำผลการวิจัยไปใช้
ประโยชน์ดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม
: กรณีศึกษา ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนสนนิคม จังหวัดชลบุรี

ที่มา

พนสนนิคมเป็นเมืองโบราณที่มีอารยธรรมยืนยาวนานมากกว่า 4,000 ปี ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์
และสมัยประวัติศาสตร์ จากหลักฐานและร่องรอยของชุมชนในยุคโบราณ จากการสำรวจของนักโบราณคดี
ที่ขุดพบโครงกระดูกมนุษย์ก่อนสมัยประวัติศาสตร์ มีกลุ่มชนชาติที่เข้ามาอาศัยในอำเภอพนสนนิคม 3 กลุ่ม
ชนชาติ คือ ไทย ลาว และจีน ชนชาติไทย คือผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ มาตั้งแต่ดั้งเดิม ชนชาติลาว เป็นกลุ่มชน
ที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ เข้ามาอาศัยในสมัยรัชกาลที่ 2 ซึ่งต่อมาเรียกพวกลาวนี้ว่า “ลาวอาสาปากน้ำ” ชน
ชาติจีน ได้เข้ามาตั้งรกรากทำการค้าขายแลกเปลี่ยนอยู่ที่เมืองพนสนนิคมในสมัยรัชกาลที่ ๓ กลุ่มชนกลุ่มนี้ ใช้
ชื่อว่า “ตัวเหี้ย หรืออั้งยี่”

ใน พ.ศ. 2540 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้ทรงจัดระเบียบการ
ปกครองขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่เป็นมณฑล จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน จึง
โปรดเกล้าให้เมืองพนสนนิคม เป็นอำเภอพนสนนิคม ในปี พ.ศ. 2447

พนสนนิคมเป็นชุมชนเข้มแข็ง จากการรวมตัวของกลุ่มชน 3 ชนชาติ คือ ไทย ลาว จีน ทำให้เกิด
วัฒนธรรมและประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนสนนิคมขึ้น เพื่อประกอบพิธีกรรมโดยการนิมนต์พระสงฆ์มา
สวดมนต์และประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์และมีการละเล่นต่าง ๆ เพื่อสร้างความสามัคคีและสร้างความ
สนุกสนาน และร่วมมือกันดำเนินการจัดกิจกรรมร่วมกันซึ่งเป็นการเชื่อของชุมชน และกระทำพิธีดังกล่าว
สืบเนื่องต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนส
นิคม ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ดังคำขวัญของอำเภอพนสนนิคมที่ว่า “พระพนสนนิคมคู่บ้าน จักสานคู่เมือง ลือเลื่อง
บุญกลางบ้าน ดำเนินพระรถเมรี ศักดิ์ศรีเมืองสะอาด เก่งกาจการทายโจ๊ก”

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี และสภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี ในการบริหารจัดการงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่จะสร้างเสริมศักยภาพของวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี และ สภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรีในการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม
4. เพื่อเผยแพร่งานวัฒนธรรมประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรีสู่ประชาชนทั่วประเทศ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย กระบวนการในการทำงานร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี สภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี ในการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี พบว่า วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล ส่วนราชการ ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชน มีการบริหารจัดการที่ดีโดย คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการเสนอความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมการแสดงวัฒนธรรมประเพณีความเป็นอยู่ของแต่ละชนชาติ โดยที่ วัฒนธรรมและสภาวัฒนธรรมจังหวัดเป็นเพียงที่ปรึกษาในการจัดกิจกรรม ปัจจัยที่เสริมสร้างศักยภาพของ วัฒนธรรมจังหวัดและสภาวัฒนธรรมจังหวัด คือการนำเครื่องจักสานซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการประกวดขบวนแห่เครื่องจักสาน ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษา ขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปจากชุมชน และบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์และเป็นสิริมงคลแก่ ตนเองและครอบครัว เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความรัก สามัคคีในหมู่ชุมชน และท้องถิ่นใกล้เคียง หน่วยงานส่วนท้องถิ่น สภาวัฒนธรรมอำเภอ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มูลนิธิ และคหบดีในอำเภอพนัสนิคม ให้การสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงาน ผู้นำชุมชนเข้มแข็งและเห็นถึง คุณค่าของประเพณี ทำให้ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในชุมชน และสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนและดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. พิธีสงฆ์ควรรใช้พระพนัสบดี ซึ่งเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของอำเภอพนัสนิคม แทนพระพุทธรูปสังคัล ในการประกอบพิธีกรรมที่ผ่านมา
2. พระสงฆ์ที่ใช้ในพิธีกรรมควรรใช้พระสงฆ์จำนวน 108 รูป เนื่องจาก ประวัติความเป็นมากล่าวไว้ ว่า พระพุทธเจ้ามีกำลัง 108 หรือพระรัตนตรัย 108 ดังนี้

- พระพุทธ 56 หมายความว่า คำสวดสรรเสริญพระพุทธเจ้า มีกำลัง 56

- พระธรรม 38 หมายความว่า คำสอนของพระพุทธเจ้า มีกำลัง 38

- พระสงฆ์ 14 หมายความว่า การปฏิบัติการสืบทอดของพระพุทธเจ้า มีกำลัง 14

3. ควรจัดกิจกรรมด้านศาสนาเพิ่มโดยจัดการเรียนรู้ด้านศาสนาโดยการจำลองพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญ ๆ ของไทย การตอบปัญหาธรรมะ การโต้เวทีธรรมะ ตลอดจนการจัดงาน
4. ควรเพิ่มกิจกรรมการแสดงพื้นบ้าน เช่น การแข่งขันเรือบก ยิงหนังสติ๊ก เป็นต้น
5. ควรมีการจำหน่ายอาหารพื้นบ้านอย่างต่อเนื่อง

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่

1. พัฒนารูปแบบการจัดการงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ตามความต้องการของคนในท้องถิ่น
2. เผยแพร่งานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ให้บุคคลทั่วไปได้ทราบ

(2) การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน:

กรณีศึกษา การบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร

ตำบลเขาชะรง อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

ในการศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน:กรณีศึกษาการบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชะรง อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับประเพณีสลากภัตของประชาชนในหมู่บ้านหนองไทร อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ และเพื่อศึกษาการอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับปรุง การส่งเสริมและเผยแพร่การบริหารจัดการประเพณีสลากภัต ของหมู่บ้านหนองไทร อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ รวมทั้ง เพื่อเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดสภาคulture จังหวัดนครสวรรค์ และชุมชนท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ ชาวบ้านปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชนในหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชะรง อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 100 คน เป็นการวิจัยรูปแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quatitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดย การสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 คุณลักษณะของประเพณีสลากภัต ประวัติความเป็นมาของประเพณีสลากภัตในหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชะรง อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ สำหรับชาวบ้านหนองไทรประเพณีสลากภัตได้มีการยึดถือปฏิบัติสืบทอดมาเป็นระยะเวลายาวนานหลายสิบปี แต่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากตั้งแต่ในช่วงปี 2542 - ปัจจุบัน เนื่องจากนายกองค้การบริหารส่วนตำบล คือ นายวินัย มีเพชร รวมทั้ง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชนต่างๆ และเจ้าอาวาสวัดเขาชะรง ได้ตระหนักว่าการสนับสนุนเรื่อง

วัฒนธรรมประเพณีเป็นสิ่งที่ดี และควรให้การสนับสนุน จึงได้มีการปรับปรุงพัฒนาวัฒนธรรมเดิม ๆ ที่คืออยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น โดยประเพณีนี้ มักทำในช่วงฤดูฝน หรือช่วงเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม เนื่องจากช่วงนี้จะมีผลไม้มาก ชาวบ้านจึงนำผลไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาถวาย ในลักษณะสำหรับคาวและหวาน ซึ่งอาหารคาวมักจะใช้แกงเลียง ส่วนอาหารหวานที่นำถวายมักจะเป็นข้าวเหนียวมะม่วง และบัวลอย เป็นหลัก

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับประเพณีสลากภัตของประชาชนในหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในการจัดงานประเพณีสลากภัตในภาพรวมจะมีระบบการแบ่งงานดังนี้

1. ผู้นำชุมชนของทุกหมู่บ้านร่วมประชุมก่อนงานประมาณ 15 วัน
2. ผู้นำชุมชนจะประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าว การประชุมประชาคม และการสื่อสารปากต่อปาก
3. มักทายกวัดศิวิรมีหน้าที่ทำไม้จัดกองกฐินแจกหมู่บ้านละประมาณ 50 ไม้
4. หมู่บ้านที่เป็นเจ้าภาพงานสลากภัต จะต้องจัดเตรียมสถานที่ โดย องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไทร ทำหน้าที่คอยดูแลความเรียบร้อยของสถานที่ คอยช่วยเหลือเรื่อง โต๊ะ เก้าอี้ภายในวันงาน
5. ผู้นำชุมชนมีหน้าที่นิมนต์พระในหมู่บ้านของตนเองมาร่วมงานภายในวันงาน โดยจะนิมนต์พระทั้งหมด 4 วัด ในตำบลเขาชายธงมารวมกันที่วัดศิวิรม หมู่ที่ 6 บ้านหนองไทร
6. แต่ละหมู่บ้านจะจัดเตรียมหาบของแต่ละหมู่เข้าประกวด โดยชาวบ้านกลุ่มที่ทำหาบจะแบ่งงานกันทำภายในกลุ่ม ซึ่งแบ่งออกเป็น กลุ่มทำหาบ กลุ่มทำอาหารหวาน ทำอาหารคาว

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาการอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับประยุกต์ การส่งเสริมและเผยแพร่การบริหารจัดการประเพณีสลากภัต ของหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ มีดังนี้ คือ ด้านการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสลากภัต พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 ด้านการส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณีสลากภัต พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 และด้านการปรับประยุกต์ประเพณีสลากภัต พบว่า ในภาพรวมการปรับประยุกต์ประเพณีสลากภัตในบ้านหนองไทร อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.73

การนำผลการวิจัยไปใช้ในพื้นที่

1. ด้านการอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณี
 - 1.1) ใช้เป็นแนวทางสร้างหลักสูตรให้เยาวชนได้เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ในและนอกระบบโรงเรียน
 - 1.2) มีการรวบรวมรายชื่อผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรมพื้นบ้านทุกแขนงเพื่อนำมาจัดทำทำเนียบบุคลากรวัฒนธรรมพื้นบ้าน
 - 1.3) มีการรณรงค์ให้ทุกหมู่บ้านตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นของตน เพื่อรักษาไว้ให้ลูกหลานได้สืบสานต่อไป

1.4) ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนสนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมเพราะอาจส่งผลให้วัฒนธรรมท้องถิ่นสูญหาย

1.5) มีการสร้างแกนนำที่ชัดเจนในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

1.6) การสร้างกฎเกณฑ์ต่างๆ ในชุมชนควรให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพราะจะทำให้เกิดความร่วมมือที่ดี

1.7) ส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม เพราะเยาวชนชอบทำงานกับสื่อสมัยใหม่อยู่แล้ว โดยมอบหมายให้เยาวชนทำหน้าที่บันทึกภาพ และหลังจากเสร็จงานให้นำไปเผยแพร่ให้เยาวชนและประชาชนได้ดู เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

1.8) ส่งเสริมการจัดบอร์ดนิทรรศการเกี่ยวกับงานสลากั๊ดเพื่อเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาเพื่อสื่อให้เข้าใจถึงประเพณีวัฒนธรรม โดยผสมผสานกับการศึกษาในโรงเรียน

2. ด้านการส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณี

2.1) แนวคิดในการจัดตั้งกองทุนเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน

2.2) สนับสนุนให้บุคลากรหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วมงานประเพณีของท้องถิ่น

2.3) จัดให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

2.4) ส่งเสริมการจัดประชุมก่อนการจัดงานทุกครั้ง

2.5) ส่งเสริมให้มีการเชิญเกียรติผู้ที่สนับสนุนงานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม

2.6) ส่งเสริมให้มีสวัสดิการให้กับบุคลากรที่สนับสนุนงานประเพณี

2.7) ส่งเสริมให้มีการนำวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการศึกษา

2.8) ส่งเสริมและกระตุ้นให้องค์กรภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับงานประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่น

2.9) ส่งเสริมให้แต่ละท้องถิ่นจัดทำของที่ระลึกจากการร่วมงานประเพณี

2.10) ส่งเสริมให้มีการประชุม สัมมนา อบรม โดยใช้วิทยากรท้องถิ่นหรือบุคลากรทางวัฒนธรรมและผู้รู้ในสาขาต่างๆ

2.11) นำกิจกรรมประเพณีเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ เพื่อให้บุคคลที่สนใจได้รับทราบเกี่ยวกับประเพณีในท้องถิ่น

3. การปรับประยุกต์ประเพณี

3.1) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีอื่นเข้ามาประยุกต์ในท้องถิ่น

3.2) จัดให้มีการแสดง หรือการออกร้านค้าของชุมชน มาในงานประเพณี ทั้งนี้ต้องเป็นการแสดง หรือการออกร้านที่เน้นวัฒนธรรมไทย

3.3) จัดให้มีการประกวด แข่งขัน กิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีเพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการจัดงานให้มีความทันสมัย และเป็นที่น่าสนใจ

(3) การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม :

กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถว ชุมชนเพชรบูรณ์ ตำบลในเมือง

อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมประเพณีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น วัฒนธรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับทุกคนตลอดเวลา เพราะการดำรงชีวิตประจำวันของคนล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม อีกทั้งวัฒนธรรมประเพณีเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมา ความเจริญ รุ่งเรืองของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็มีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายในแต่ละพื้นที่

จังหวัดกำแพงเพชรมีงานประเพณีที่จัดขึ้นมากมายจนสามารถสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของตนเองได้อย่างดี ตลอดจนถึงประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของเกษตรกรคือ งานประเพณีสารทไทยกล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร และงานนบพระเล่นเพลง ซึ่งเป็นงานประเพณีที่ชาวกำแพงเพชรยึดถือปฏิบัติกันมาหลายสิบปี “ประเพณีกล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร” จัดขึ้นครั้งแรกเมื่อ ปี พ.ศ. 2524 เพื่อเป็นการสนับสนุนและพัฒนาการประกอบอาชีพการทำสวนกล้วยไข่ของเกษตรกรชาวสวนกล้วยไข่ ในจังหวัดกำแพงเพชร จากแนวคิดของผู้ว่าราชการจังหวัด นายจันทน์ ยังเทียน ที่ดำรงตำแหน่ง ในสมัยนั้น ต่อมา ในปี พ.ศ. 2526 ผู้ว่าราชการจังหวัด นายเชาว์วัศ สุตลาภา เปลี่ยนการตั้งชื่องานเป็น “งานสารทไทยกล้วยไข่เมืองกำแพง” โดยมีแนวคิดที่ประชาชนนิยมรับประทานกล้วยไข่ร่วมกับกระยาสารท ประกอบกับการจัดงานได้ยึดถือวันสารทไทยมากำหนดจัดงาน ซึ่งตรงกับวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 หรือประมาณเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคม ที่เป็นเทศกาลที่ชาวไทยนับถือศาสนาพุทธจะกวนกระยาสารท ข้าวมธุปายาส ข้าวทิพย์ ข้าวยาตุ กล้วยไข่น้ำตาล น้ำผึ้ง ไปถวายพระ ณ วัดวาอารามต่าง ๆ (www.Kamphaengphet.go.th/tourkpp/festival.pdf) และจังหวัดกำแพงเพชร จึงได้ถือเอาช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงระยะเวลาของการจัดงานทุก ๆ ปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการผลิตกล้วยไข่ที่เป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดกำแพงเพชร และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดอีกด้วย

ประเพณีการทอดผ้าป่าแถวเป็นอีกประเพณีที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน โดยจะจัดขึ้นในวันเพ็ญเดือนเดือนสิบสอง (วันลอยกระทง) ซึ่งมีชุมชนและวัดร่วมกันสืบทอดประเพณีทอดผ้าป่าแถว จำนวน 4 วัด ได้แก่ วัดบาง ตำบลในเมือง วัดพระบรมธาตุ ตำบลนครชุม วัดสว่างอารมณ์ตำบลนครชุม และวัดอมฤต ตำบลลานดอกไม้ตก อำเภอโกสัมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

จากสภาพสังคมปัจจุบันที่มีความเจริญทางเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ทำให้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นบางอย่างกำลังจะสูญหายเพราะไม่ได้รับการอนุรักษ์สืบทอดจากคนรุ่นใหม่ ดังนั้นสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชรเห็น

ว่าประเพณีการทอดผ้าป่าแถว ในพื้นที่อำเภอเมืองกำแพงเพชร ควรจะได้รับการส่งเสริมสนับสนุน ตลอดจนเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของกระทรวงวัฒนธรรม คือ การรักษาสืบทอดวัฒนธรรมของชาติ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างมั่นคง สร้างค่านิยม จิตสำนึก และภูมิปัญญาคนไทย นำทุนทางวัฒนธรรมของประเทศมาสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการบริหารจัดการองค์ความรู้ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ได้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญของจังหวัดกำแพงเพชร ประกอบกับวัดบางและชุมชนเพชรบูรณ์มีรูปแบบการจัดประเพณีทอดผ้าป่าแถวที่มีพิธีการชัดเจน และดำเนินการต่อเนื่อง รวมถึงมีการได้รับความร่วมมือจากประชาชนมาตลอด ซึ่งเป็นกรณีที่มีการจัดการประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้รับความสำเร็จจึงได้จัดทำโครงการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถว ชุมชนเพชรบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ประจำปี 2551 เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร สภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อศึกษาประเพณีการทอดผ้าป่าแถวชุมชนเพชรบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และการสืบทอดในอนาคต ซึ่งข้อมูลผลการศึกษาวิจัยทำให้ทราบว่าชุมชนมีการบริหารจัดการอย่างไรให้สำเร็จ รวมถึงเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ทั้งนี้การแก้ไขสารสนเทศที่ได้สามารถนำไปประกอบการวางแผนพัฒนางานวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญอื่น ๆ ของจังหวัดกำแพงเพชร อันจะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกของประชาชนในท้องถิ่น ได้อนุรักษ์ พื้นฟู สืบสานให้ประเพณีวัฒนธรรมที่งดงามให้อยู่คู่สังคมเมืองกำแพงเพชรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร สภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชรและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถวชุมชนเพชรบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีทอดผ้าป่าแถวในพื้นที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

สรุปผลการวิจัย

1. การเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรมประเพณีทอดผ้าป่าแถว ชุมชนเพชรบูรณ์ มีการดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้
 - ร่วมวางแผน
 - ร่วมดำเนินการ

- ร่วมรับผลประโยชน์
- ร่วมประเมินผล

ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมนี้ได้สอดคล้องกับแนวคิดของโคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff) ที่ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังพบว่าการจัดการประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนนี้เกิดจาก ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น คือ กิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการ ซึ่งเกิดจากทักษะ และทัศนคติของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่ความรับผิดชอบ ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกผูกพันอันสามารถที่จะก่อให้เกิดการช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด รวมทั้งแรงจูงใจจากผู้นำชุมชน หรืออื่น ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่อชุมชนของตนเอง

2. ประเพณีทอดผ้าป่าแถว ชุมชนเพชรบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชรถือเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่ปฏิบัติมาตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน เป็นแห่งแรกของจังหวัดกำแพงเพชรที่ยังคงรักษาคุณค่าของประเพณีทอดผ้าป่าแถวไว้อย่างเหนียวแน่น สะท้อนให้เห็นลักษณะที่สำคัญหลายประการ ได้แก่

- ความสามัคคี
- เป็นบุญกุศลอย่างหนึ่ง (อานิสง)
- ความกตัญญูต่อบุพการี และญาติที่ล่วงลับไปแล้ว
- การสืบทอดประเพณีสำคัญของท้องถิ่น

อีกทั้งแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมคือจะช่วยเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจให้รอบคอบมากขึ้น มีความยอมรับ ช่วยลดเวลา ค่าใช้จ่าย มีการสร้างฉันทามติ ลดความขัดแย้งของประชาชน ทำให้สร้างข้อตกลงที่มั่นคง รวมทั้งช่วยให้ประชาชนสนใจประเพณีสาธารณะที่สอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอีกด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

(1) ข้อเสนอแนะต่อหน่วยราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.1 หน่วยราชการควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมประเพณีที่สำคัญของจังหวัดเพื่อจะได้ร่วมสืบทอดอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมให้อยู่ตลอดไปอย่างเหมาะสม

1.2 จังหวัดควรให้ความสำคัญกับประเพณีของชุมชน ท้องถิ่นด้วยมิใช่เพียงจัดกิจกรรมสำคัญยิ่งใหญ่เฉพาะของจังหวัดเท่านั้น

1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสำรวจความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการจัดกิจกรรมประเพณี เพื่อจะได้แนวทางแก้ไขและพัฒนาให้ประเพณีมีความน่าสนใจมากขึ้น

1.4 ควรให้การสนับสนุน ให้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเชิงเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นเพื่อนำไปสู่การได้องค์ความรู้ใหม่ๆ รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติ/วิธีการที่ถูกต้อง

1.5 รัฐควรให้ความสำคัญต่อการนำทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน คือ ประเพณีทอดผ้าป่าแถว ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดของท้องถิ่นมาพัฒนาในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเพิ่มคุณค่าทางสังคม และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

1.6 ควรมีการสร้างเครือข่าย เมืองค์กร และบุคลากรที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรม เพื่อสร้างกำลังอำนาจต่อรองในการทำงานวัฒนธรรม และเกิดการร่วมมือนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์

(2) ข้อเสนอแนะต่อชาวบ้าน/ชุมชน

2.1 ชุมชนควรมีการประเมินติดตามอย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มาร่วมงานได้แสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานประเพณีทอดผ้าป่าแถว เพื่อได้ข้อมูลมาประกอบกับความคิดเห็นของคนในชุมชน และนำไปเป็นแนวทางพัฒนาการจัดกิจกรรมปีต่อไป

2.2 ควรมีการสร้างแรงจูงใจให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีการทอดผ้าป่าแถวมาก ๆ

2.3 ชุมชนควรประสานงานกับสถานศึกษาและสื่อมวลชนในการจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการณรงค์ให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมให้มากขึ้น

2.4 ผู้นำชุมชนและวัด ควรปลูกฝังประเพณี / พิธีการที่ถูกต้องเพื่อจะเป็นแบบอย่าง ที่ดีในการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนตระหนักและเห็นคุณค่าของประเพณีสำคัญของท้องถิ่น

2.5 ควรมีการจัดการวัฒนธรรมในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้และเป็นเครื่องมือสื่อสารเรื่องราวของท้องถิ่น ผ่านนิทรรศการและกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์

2.6 ควรมีการนำข้อมูลวัฒนธรรมที่มีอยู่มาพัฒนาเป็นฐานข้อมูลที่สามารถนำไปใช้งานได้จริง ตรงตามความต้องการการเรียนรู้ของนักวิชาการ นักวิจัย นักเรียน และประชาชนผู้สนใจทั่วไป

2.7 ควรสร้างความเข้าใจให้เกิดกับประชาชน เรื่องการร่วมอนุรักษ์สืบทอดประเพณีว่าทำเพื่อลูกหลานเรา ให้เข้าใจตัวเอง ตระหนักในคุณค่าชุมชนที่ตัวเองอาศัยอยู่

2.8 ควรมีการลดช่องว่างในการมองวัฒนธรรม ประเพณีระหว่างประชาชน และเด็ก เยาวชน ด้วยการจัดกิจกรรมที่เด็กเยาวชน และผู้ใหญ่สามารถร่วมกันดำเนินการได้ เช่น การประกวด ผ้าป่าประเภทสามัคคี ผ้าป่าประเภทครอบครัว ฯลฯ เพื่อเป็นวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก เยาวชน ให้มีมุมมองที่ตรงกันในงานประเพณีที่สำคัญในท้องถิ่น

2.9 ควรรณรงค์ให้ประชาชนทำผ้าป่ามาเองเหมือนในอดีตที่ชาวบ้านใช้ของใช้ที่จำเป็นสำหรับพระสงฆ์มาประดับตกแต่งพุ่มผ้าป่าของตน ซึ่งจะเป็นของที่มีคุณภาพมากกว่าปัจจุบันที่ซื้อถังมาจากร้านค้า

(4) การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านเพื่อการดูแลสุขภาพ

ตำบลห้วยแก้ว อำเภอภูเกตุ ยาว จังหวัดพะเยา

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินชีวิตของคนล้านนาสมัยก่อนเน้นสร้าง “สมดุล” ของร่างกายและจิตใจในการรักษา “คน” มากกว่าการมุ่งรักษา “โรค” และเมื่อเจ็บป่วยมักจะใช้หลักการ “เสริมสิ่งที่ขาด” “กำจัดส่วนที่เกิน” และ “ล้างสิ่งที่เปื้อนพิษ” เพื่อให้เกิดความสมดุลขึ้นในร่างกาย ทั้งหมดรวมเรียกว่า “ภูมิปัญญา” ในด้านการป้องกัน ดูแล และรักษาสุขภาพของคนล้านนา นั้นหมายความว่า ระบบการแพทย์พื้นบ้านล้านนา มิได้แยกส่วนออกจาก ชุมชน และยังคงบอบบาทหน้าที่รับใช้ชุมชนมาเนิ่นนาน โดยมี “หมอเมือง” ทำหน้าที่สืบต่อ และถ่ายทอด ภูมิปัญญาที่เป็นระบบการแพทย์อันทรงคุณค่านี้ไว้ และนอกจากจะทำหน้าที่ป้องกัน และดูแลสุขภาพของ คนในชุมชนแล้ว “หมอเมือง” ยังทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เพราะหมอเมืองบางท่านยังรับบอบบาท เป็นผู้นำทางพิธีกรรม และความสำคัญของหมอเมืองก็มิได้อยู่ที่การรักษาอาการป่วยไข้เพียงอย่างเดียว แต่ ยังเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชุมชน หลายท่านจึงเป็นที่ได้รับการเคารพศรัทธาจากชุมชน และทุก ๆ ปีที่ถึง วาระของวัน “ปีใหม่เมือง” เหล่าคนไข้ที่เคยให้พ่อหมอรักษาก็จะพากันไปรดน้ำคำหัวสุมาคารวะพ่อหมอ เสมือนญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว

ชุมชนตำบลบ้านห้วยแก้ว อำเภอภูเกตุ ยาว จังหวัดพะเยา เป็นชุมชนที่ยังมีวิธีการรักษาสุขภาพแบบ พื้นบ้านดั้งเดิม โดยการใช้ยาสมุนไพรและรักษาด้วยหมอเมือง โดยเฉพาะในชุมชนนี้มีหมู่บ้านหนึ่ง เรียกว่า บ้านอิงโค้ง ซึ่งถูกขนานนามว่า “อิงโค้งดงยา” ทั้งนี้เป็นเพราะในหมู่บ้านนี้สมุนไพรและหมอพื้นบ้านเป็น จำนวนมากนั่นเอง อย่างไรก็ตามในปัจจุบันชุมชนแห่งนี้ได้ก่อตั้ง “ชมรมหมอเมืองตำบลห้วยแก้ว” ขึ้น โดยมีสถานที่ดำเนินการในสถานีอนามัยตำบลห้วยแก้ว (ปัจจุบันกำลังปรับปรุงสถานที่) และมีหมอเมืองอยู่ จำนวน 42 คน ซึ่งแบ่งได้หลายประเภท เช่น หมอยา หมอเป่า หมอนวด หมอพิธีกรรม (ปู่อาจารย์) หมอ กระดูก เป็นต้น

ปัจจุบันชุมชนตำบลห้วยแก้ว ยังคงใช้บริการการรักษาโรคจากหมอเมืองประจำตำบลอยู่ โดยการใช้ บริการในทุก ๆ ด้านทั้งในด้านพิธีกรรมบำบัด (จิตบำบัด) เช่น การสืบชะตา การสะเดาะเคราะห์ การรด น้ำมนต์ การสู่ขวัญ เป็นต้น ด้านกายบำบัด เช่น การนวด การประคบ การดองเส้น การแหกการเข็ด เป็นต้น ด้านเวทมนต์ เช่น คาถา (เป่า) การขึ้นเท้าทั้งสี่ การบน-การเลี้ยงผี การตัด การบังสุกุล การส่งแดน เป็นต้น โดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคแพทย์พื้นบ้าน ประกอบด้วย หมอเมือง พระสงฆ์ อาจารย์วัด ซึ่งตำบลห้วยแก้วได้จัดตั้งเป็น “ชมรมหมอเมืองตำบลห้วยแก้ว” ประกอบไปด้วยสมาชิก จำนวน 42 รูป/คน และมีความชำนาญในการรักษาโรคแต่ละด้าน เช่น หมอยาสมุนไพร หมอนวด หมอเป่า หมอขูด เป็นต้น และหมอเมืองหลายคนมีความชำนาญหรือทำพิธีกรรมได้หลายอย่าง เช่น เป็นทั้งหมอยา หมอเป่า-แหก-เข็ด และทำพิธีกรรมต่าง ๆ ได้

- **ช่วงเวลา** ในการให้บริการของหมอเมือง ส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดช่วงเวลาชัดเจนในการให้บริการ และรักษา ขึ้นอยู่กับผู้ขอใช้บริการและอาการของโรค แต่อย่างไรก็ตามหากเป็นพิธีกรรมจะกำหนดช่วงเวลาที่เป็นฤกษ์ยาม ตามความเหมาะสมในแต่ละพิธีกรรม

- **พื้นที่/สถานที่** ในส่วนของชมรมหมอเมืองตำบลห้วยแก้ว มีสถานที่ในการดำเนินงานชมรมอยู่ในสถานีอนามัยตำบลห้วยแก้ว สำหรับพื้นที่ให้บริการนั้น ไม่จำกัดเฉพาะในตำบลห้วยแก้ว บุคคลอื่น ๆ นอกเขตพื้นที่สามารถมาใช้บริการได้

- **กฎหรือข้อห้าม** กฎหรือข้อห้ามจะมีในพิธีกรรมต่าง ๆ แต่ละประเภทซึ่งจะมีกฎหรือข้อห้ามที่ไม่เหมือนกัน เช่น ข้อห้ามในการกินอาหารแสลง (มังสัจ 10 อย่าง) กฎผู้ที่ไม่ได้บวชเรียนมาเป็นอาจารย์วัดหรือเป็นหมอเป่า เป็นต้น

- **สิ่งของ/เครื่องเช่นไหว้** ในการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมต่าง ๆ จะต้องมีสิ่งของหรือเครื่องเช่นไหว้แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับพิธีกรรมนั้น ๆ เช่น เครื่องไหว้ครู (ขันตั้ง) ประกอบด้วย หมาก พลู กล้วยหรือวัสดุ (เช่น 32 บาท) เหล้า เป็นต้น สิ่งของที่เป็นเครื่องเช่นไหว้ ส่วนใหญ่จะไม่ได้ซื้อหา แต่เป็นวัตถุดิบที่มีอยู่ในหมู่บ้านนั้น ๆ สามารถขอหรือยืมหรือบูชาจากผู้ทำพิธีกรรมหรือจากพระสงฆ์ได้ตามความเหมาะสม

- **ความเชื่อ** ประชาชนในตำบลห้วยแก้วส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อถือในการใช้บริการรักษาโรคจากหมอเมืองอยู่ ซึ่งจากข้อมูลการเสวนาพบว่า ประชาชนมาใช้บริการรักษาโรคได้อย่างหลากหลาย ส่วนในด้านความเชื่อโดยทั่วไปของชาวบ้าน ยังมีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ผี รุกขเทวดา อยู่เป็นจำนวนมาก

- **คุณธรรม/จริยธรรม** พฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมเป็นการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน เช่น การคัดเลือกผู้ที่สืบทอดภูมิปัญญาต้องเป็นคนดีมีศีลธรรม การกตัญญูรู้คุณ (การตอบแทนพระคุณเมื่อรักษาโรคหาย เรียกว่า “การคำไหว้”) การไม่ลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ (สิ่งเหนือธรรมชาติ) เป็นต้น

- **การฝึกฝน** ภูมิปัญญาพื้นบ้านทุกประเภทต้องอาศัยการชำนานู การเรียนรู้พิธีกรรมที่ถูกต้อง จึงต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หมอยาสมุนไพร จะต้องมีความชำนาญในตัวอย่าง พิธีการรักษา เพราะจะมีผลต่อชีวิตของผู้ที่มารักษา จึงต้องอาศัยบุคคลที่มีความรักในอาชีพ ความอดทนอดกลั้นในการศึกษาเรียนรู้ เป็นต้น

- **คุณค่า/ความหมาย** ในพิธีกรรมในการรักษาโรคของหมอเมือง จะให้คุณค่าทั้งทางกายและจิตใจทางกายก็คือ การรักษาโรคต่าง ๆ แต่ให้คุณค่าทางจิตใจที่สูง เช่น หลังจากเสร็จพิธีการรักษา หมอจะให้ศีลให้พร ให้มีสุขภาพแข็งแรงหรือหายจากโรค ส่งผลให้ผู้มารับรักษาจิตใจเข้มแข็งขึ้น การระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย การบ่งบอกถึงวิถีชีวิตที่ชุมชนพึ่งตนเอง เช่น การรู้จักบุญคุณ การเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ การควบคุมพฤติกรรมโดยอาศัยพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนในสังคม เป็นต้น

ด้วยสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนมีสุขภาพะเสี่ยงต่อโรคเรื้อรังหลายชนิด เช่น มะเร็ง ความดัน เบาหวาน เป็นต้น ในปีงบประมาณ 2550 สถานีอนามัยตำบลห้วยแก้วได้ดำเนินการเวทีประชาคม เพื่อประเมินสุขภาพของประชาชนในหมู่บ้านเขตพื้นที่สถานีอนามัยฯ พบว่าประชากรในเขตพื้นที่มีสภาพปัญหาด้านสุขภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มโรคเรื้อรัง เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน และผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยง มะเร็งเต้านม มะเร็งปากมดลูก ซึ่งปัจจุบันกำลังเป็นภัยเงียบที่สังคมไทยจะต้องตระหนักและให้ความสนใจ เนื่องจากกำลังเป็นภาวะโรคที่สำคัญ ในการให้บริการด้านสาธารณสุขส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในการรักษาเพิ่มขึ้น จากการศึกษาพบว่า สาเหตุของโรคต่าง ๆ มาจากการใช้สารเคมีเพื่อการเกษตร ที่มีการใช้กันอย่างแพร่หลายในทุก ๆ หมู่บ้าน และการมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่ไม่ถูกต้อง เช่น การรับประทานอาหารสำเร็จรูป การรับประทานอาหารที่มีสารพิษปนเปื้อน เป็นต้น

จากสภาพการณ์ดังกล่าว สถานีอนามัยตำบลห้วยแก้วจึงได้ร่วมมือกับชาวบ้านในการก่อตั้งชมรมหมอเมืองขึ้น เพื่อเป็นทางเลือกให้ประชาชนหันมาใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน แต่การดำเนินงานยังประสบปัญหาอีกมาก เช่น การไม่เชื่อถือหมอเมืองในการรักษา การไม่เชื่อมั่นในความปลอดภัยในการรักษา และชาวบ้านหันไปให้ความสำคัญกับการรักษาแพทย์แผนปัจจุบันมากกว่าแพทย์พื้นบ้าน จึงส่งผลให้องค์ความรู้ภูมิปัญญาเรื่องสมุนไพร และหมอพื้นบ้านถูกลดบทบาทความสำคัญลงและเริ่มที่จะสูญหายไป เนื่องจาก ยังไม่มีกระบวนการสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในปัจจุบันมีความพยายามที่จะหันกลับมาใช้วิธีการรักษาแบบหมอพื้นบ้าน แต่ก็ยังอยู่ในวงจำกัดเฉพาะผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธา และผู้ที่มีความรู้เรื่องยาสมุนไพรเท่านั้น สำหรับคนส่วนใหญ่ในชุมชนยังขาดความมั่นใจในตัวหมอพื้นบ้านที่ยังไม่มีการรับรองมาตรฐานการรักษา และตัวหมอพื้นบ้านเองก็ยังไม่มีความมั่นใจในการรักษาโรคเช่นกัน

ดังนั้น จึงเห็นควรที่จะให้มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้าน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านหันมาใช้ยาสมุนไพรในการรักษาโรค และสร้างการยอมรับในการรักษาแบบหมอพื้นบ้าน โดยการดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการสืบทอด อันจะนำไปสู่แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการในการสืบทอดภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อรวบรวมและค้นหาองค์ความรู้ดั้งเดิมเรื่องแพทย์พื้นบ้าน วิธีการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน และการรักษาโรคของชาวบ้านตำบลห้วยแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษากระบวนการปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักให้ชุมชนมีความรู้และหันมาใช้บริการแพทย์ในการดูแลสุขภาพตนเองเบื้องต้น
3. เพื่อศึกษากระบวนการฟื้นฟูและสืบทอดโดยให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แพทย์พื้นบ้าน และเป็นกลไกให้คนในชุมชนหันมาใช้บริการแพทย์พื้นบ้านในการรักษาโรคเบื้องต้น

ผลการวิจัย

1. รวบรวมองค์ความรู้ดั้งเดิมเรื่องแพทย์พื้นบ้าน วิธีการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน และการรักษาโรคของชาวบ้านตำบลห้วยแก้ว ประกอบด้วย

1.1 กระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้ ส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการรักษาพื้นบ้านจากระบบเครือญาติ

1.2 การขึ้นชั้นตั้ง เป็นการแสดงการระแ่ครูของอาจารย์ผู้ประกอบพิธีการต่าง ๆ เพื่อบอกกล่าวแก่ครูในการที่จะใช้วิชาการที่เรียนมา โดยกำหนดวันไหว้ครูหรือบูชาครู ทุกเดือนเมษายน ของทุกปี

1.3 องค์ความรู้ด้านพิธีกรรมบำบัด (จิตบำบัด) ประกอบด้วย (1) พิธีอ้อผญา (อ้อปัญญา) (2) การส่งเคราะห์ (3) การบูชาเทียน (4) การตัด และ (5) การเรียกขวัญ (ฮ้องขวัญ)

1.4 องค์ความรู้ด้านกายบำบัด ประกอบด้วย (1) การเช็ด การแหก (2) การตอกเส้น (3) การต่อกระดูก ต่อเอ็น (เข้าฝือก) (4) การเช็ดไข (5) การนวด และ (6) การย่ำขา

1.5 องค์ความรู้ด้านสมุนไพรบำบัด ประกอบด้วย (1) ยาต้ม (2) ยาอาบ (3) ยาฝน (4) ยาดอง และ (5) ยาอบ/ยาต้ม

1.6 ประเพณี/ปฏิบัติตามสิ่งแวดล้อมและสิ่งเหนือธรรมชาติ ประกอบด้วย (1) สุตรดอน (2) ขึ้นท้าวทังสี่ (3) ยันต์ (4) คาถา

2. วิธีการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน และการรักษาโรคของชาวบ้านตำบลห้วยแก้ว ระบบดูแลสุขภาพสุขภาพของหมอพื้นบ้าน เป็นระบบการดูแลสุขภาพของตนเองของชาวบ้าน ที่ดำรงอยู่ในชุมชนท้องถิ่นมาโดยตลอด และยังคงมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการรับใช้ชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ตราบจนปัจจุบัน การดูแลสุขภาพของหมอพื้นบ้านยังคงมีความจำเป็นในการดูแลสุขภาพสุขภาพของชาวบ้านในปัจจุบัน เพราะนอกจากจะดูแลสุขภาพทางกายแล้วการรักษาโรคของหมอพื้นเมืองยังเน้นหนักไปในด้านจิตใจ และความผูกพันของเครือญาติ การเคารพนับถือผู้มีภูมิรู้และภูมิธรรม และการรู้จักตอบแทนบุญคุณบนพื้นฐานของสภาพเศรษฐกิจที่พอเพียง ไม่มุ่งเน้นเรียกร้องค่ารักษาแต่อย่างไรสามารถวิเคราะห์ระบบดูแลสุขภาพสุขภาพของหมอพื้นบ้าน ได้แก่ 1) วิธีการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน จะมุ่งเน้นการรักษาโดยอาศัยทั้งพิธีกรรมบำบัด (จิตบำบัด) กายบำบัด สมุนไพรบำบัด และการประเพณีปฏิบัติตามสิ่งแวดล้อมและสิ่งเหนือธรรมชาติ ในการรักษาแต่ละครั้งมักจะควบคู่กัน 2) การวินิจฉัยโรค หมอพื้นบ้านที่ชำนาญจะต้องวินิจฉัยโรคได้อย่างถูกต้อง โดยดูจากอาการ การสอบถาม จากผู้ป่วย และวินิจฉัยอาการของโรคเพื่อรักษาโรคได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นกระบวนการใช้ความคิดในการไตร่ตรองวินิจฉัยโรค และคิดหาวิธีการรักษาพยาบาล 3) การรักษาโรคของชาวบ้านและแนวโน้มอนาคต พบว่าประชาชนชุมชนบ้านห้วยแก้ว มีความเชื่อมั่น และนิยมที่จะใช้

บริการหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคทั้งสี่ด้าน และในอนาคตยังมีแนวโน้มที่ชาวบ้านจะใช้บริการอยู่ใน
เกณฑ์มาก

3. กระบวนการปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักให้ชุมชนมีความรู้และหันมาใช้บริการแพทย์
ในการดูแลรักษาตนเองเบื้องต้น ได้แก่ ส่งเสริมปลูกสมุนไพรในบ้าน สอนเด็กให้รู้จักค่าสมุนไพร จัด
ระเบียบวิธีการรักษาเป็นหมวดหมู่ให้ชัดเจน หากมีการเจ็บป่วยแนะนำให้ไปหาหมอเมือง เป็นต้น ส่วน
แนวทางให้ชุมชนหันมาใช้บริการแพทย์พื้นบ้านในการดูแลรักษาตนเองในเบื้องต้น ได้แก่ นำสมุนไพรไว้
ในสถานีนอนมัยตำบลห้วยแก้ว และให้คำแนะนำการใช้ยาสมุนไพร ให้ความรู้ผลข้างเคียงของการกินยาแผน
ปัจจุบัน และประชาสัมพันธ์ และมีเอกสารประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับสถานที่ และวิธีการรักษาแพทย์พื้นบ้าน

4. กระบวนการฟื้นฟูและสืบทอดโดยให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แพทย์พื้นบ้าน และเป็น
กลไกให้คนในชุมชนหันมาใช้บริการแพทย์พื้นบ้านในการรักษาโรคเบื้องต้น ดำเนินการ ๒ วิธีการคือ ๑)
การจัดเวทีเสวนา พบว่า ควรให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมหรือเห็นกิจกรรมที่ทำ ในครอบครัว ให้เยาวชนได้เรียน
ภาษาล้านนา ให้เยาวชน บวชเพิ่มขึ้น 2) การจัดกระบวนการถ่ายทอด พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการ
ถ่ายทอดภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้าน มีความพึงพอใจ ในการดำเนินกิจกรรมในทุก ๆ ด้าน อยู่ในระดับ มาก
ที่สุด

5. กลไกให้คนในชุมชนหันมาใช้บริการแพทย์พื้นบ้านในการรักษาโรคเบื้องต้น ได้แก่ 1) ให้
ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชน 2) หมอเมืองเขียนตำรารวบรวมให้สถานีนอนมัยตำบลห้วยแก้ว 3) ไม่ขายตำรา
ปี๊บสา ทุกคนช่วยกันประชาสัมพันธ์ (อนุรักษ์) ช่วยกันรณรงค์รักษาสมุนไพรหายาก ปลูกพืชสมุนไพรเพิ่ม
 เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจะมีการรวบรวมองค์ความรู้ด้านการแพทย์พื้นบ้านอย่างเป็นระบบ อาจดำเนินการในรูปแบบ
ของการจัดทำเอกสารทางวิชาการ การจัดเก็บข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้น เป็นต้น

2. ควรจะมีการส่งเสริมงบประมาณในการจัดทำเพาะกล้าสมุนไพรที่จำเป็นพื้นฐานสำหรับ
ครอบครัว เช่น ว่านหางจระเข้ มะขามเครือ เป็นต้น เพื่อสามารถเป็นสมุนไพรรักษาโรคในเบื้องต้นได้ แล้ว
แจกจ่ายให้ประชาชนนำไปปลูกในครอบครัวของตนเอง ซึ่งจัดทำในรูปแบบของโครงการขอรับการสนับสนุน
งบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด งบประมาณจากรัฐบาล หรือองค์กร
เอกชนต่าง ๆ เป็นต้น

3. การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านแพทย์พื้นบ้านสืบทอดให้กับเยาวชน
ในชุมชน โดยอาศัยปราชญ์ท้องถิ่น (หมอเมือง) เป็นวิทยากรหลักในการถ่ายทอดตามหลักสูตรดังกล่าว

4. ควรมีการต่อยอดงานวิจัย โดยมุ่งเน้นการวิจัยที่มุ่งผลต่อการนำไปใช้ในชุมชน ทั้งเรื่องของ
การรวบรวมองค์ความรู้ด้านแพทย์พื้นบ้าน ชุมชนมีส่วนร่วมทั้งในด้านการรักษาดูแลสุขภาพในเบื้องต้น
การเข้ามามีบทบาทในการสืบทอดภูมิปัญญา และการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดให้กับเยาวชน โดย

มีเป้าหมายให้ชุมชนรู้จักการรักษาดูแลสุขภาพ และมีสุขภาพอนามัยที่ดี และการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการแพทย์พื้นบ้านต่อไปในอนาคต

การนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการนำผลการวิจัยไปเผยแพร่และใช้ประโยชน์ ดังนี้

● จากจุดประสงค์ข้อที่ 1 กระบวนการค้นหาค้นหาความรู้

1) นำองค์ความรู้แพทย์พื้นบ้านที่ได้จากงานวิจัย ไปเพิ่มเติมไว้ในสภากาชาดธรรมด้าบลห้วยแก้ว ในองค์ความรู้ด้านข้อมูลท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัย ได้เป็นเลขานุการกลุ่มคลังสมอง ในการทำให้สามารถรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

2) จากการที่เยาวชนได้มีการจัดทำโครงการเยาวชนร่วมใจอนุรักษ์ป่าสาภูมิปัญญาพื้นบ้าน กิจกรรมหนึ่ง ที่เยาวชนได้จัดกิจกรรมคือ การสำรวจข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเยาวชนได้นำข้อมูลดังกล่าว รวบรวมไว้ในด้านคลังสมองเช่นกัน

3) ผลจากการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยและเยาวชนสังเกตพบว่า ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นคลังสมองที่มีคุณค่ายิ่งของด้าบลห้วยแก้ว มีความรู้สีกภาคภูมิใจที่มีกลุ่มคนเห็นคุณค่า และมีความรู้สีกเต็มใจการถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนเองแก่บุคคลที่สนใจ

● จากจุดประสงค์ข้อที่ 2 กระบวนการปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักให้ชุมชนมีความรู้และหันมาใช้บริการแพทย์ในการดูแลรักษาตนเองเบื้องต้น

1) จากข้อเสนอแนะจากการจัดเวทีเสวนากระบวนการปลูกจิตสำนึกของชุมชน ได้ให้ความคิดเห็นของการจัดทำข้อมูลสมุนไพรให้เป็นระบบ โดยจัดทำข้อมูลเก็บไว้ที่สถานีอนามัยด้าบลห้วยแก้วนั้น ทางชมรมหมอมืองด้าบลห้วยแก้ว ได้อนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ ในเขตบ้านกาดดี จำนวน 250 ไร่ โดยมีการนำเยาวชนและบุคคลที่สนใจไปเดินป่า เพื่อให้รู้จักพืชสมุนไพร และมีแนวคิดในการจัดทำสารานุกรมพืชสมุนไพรด้าบลห้วยแก้ว เพื่อจัดทำเป็นหมวดหมู่ และเก็บไว้ ณ สถานีอนามัยด้าบลห้วยแก้ว

2) อาสาสมัครสาธารณสุขสุขจาก 10 หมู่บ้าน ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและเรียนรู้องค์ความรู้แพทย์พื้นบ้านจากหมอมือง ทางชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขได้ร่วมมือกับชมรมหมอมืองด้าบลห้วยแก้ว เข้ามาศึกษาภูมิปัญญาดังกล่าว วันละ 5 คน โดยมีกิจกรรมดังนี้

- การอบสมุนไพร
- การผลิตยาสมุนไพรเพื่อใช้ในชุมชน
- การปลูกพืชสมุนไพรจัดทำป้ายหมวดหมู่
- การจัดทำพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
- การเพาะต้นกล้าสมุนไพรเพื่อนำไปใช้พื้นฐานในครอบครัว อาทิ ต้นหนุมานประสานกาย , ต้นมะรุ้ม , ว่านรางจืด , กระจ่าง , ว่านหอยแครง , ว่านกาบหอย
- การชักชวนเพื่อนบ้านมาใช้บริการของชมรมหมอมืองด้าบลห้วยแก้ว

3) ในส่วนการพัฒนาศักยภาพของหมอนวด ชมรมหมอนวดเมือง ซึ่งแต่เดิม ปีงบประมาณ 2549 ศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 31 จังหวัดพะเยา กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้สนับสนุนงบประมาณ เพื่อพัฒนาศักยภาพของหมอนวด จำนวน 350 ชั่วโมง จนหมอนวดผ่านมาตรฐานฝีมือแรงงานระดับ 3 จากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัดพะเยา ในปีงบประมาณ 2552 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา ได้พัฒนาศักยภาพของหมอนวด ในการพัฒนาต่อยอดให้ได้มาตรฐานของกรมการแพทย์แผนไทย กระทรวงสาธารณสุข ทำให้ศักยภาพของการให้บริการแก่ชุมชนมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

4) ที่ทำการชมรมหมอนวดตำบลห้วยแก้ว แต่เดิม มีสภาพทรุดโทรม ชุมชนได้ให้ความสำคัญ จึงร่วมกันจัดตั้งองค์กฐินสามัคคี เพื่อปรับปรุงอาคารชมรมหมอนวด เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มารับบริการ แพทย์พื้นบ้าน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐและองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว ได้ร่วมสนับสนุนงบประมาณ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 120,000 บาท

● จากจุดประสงค์ข้อที่ 3 กระบวนการฟื้นฟูและสืบทอดโดยให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แพทย์พื้นบ้าน จากข้อสรุปการวิจัย พบว่า

- 1) ให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมหรือเห็นกิจกรรมที่ทำในครอบครัว ให้เรียนภาษาถิ่นและบวชเรียน
- 2) แพทย์พื้นบ้านเขียนตำรารวบรวมให้สถานีอนามัยห้วยแก้ว
- 3) ไม่ขายตำรา ปืบสา ทุกคนช่วยกันประชาสัมพันธ์เพื่อการอนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลาน
- 4) ช่วยกันรณรงค์รักษาสมุนไพรหายาก ปลูกพืชสมุนไพรเพิ่มขึ้น

จากข้อสรุปดังกล่าว ในปีงบประมาณ 2552 พื้นที่ตำบลห้วยแก้ว ทางศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 31 จังหวัดพะเยา กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้เข้ามาทำกิจกรรมคาราวานเด็ก โดยมีสหวิชาชีพ ซึ่งประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยตำบลห้วยแก้ว ครูในพื้นที่ตำบลห้วยแก้ว เป็นพี่เลี้ยง ซึ่งกระบวนการกลุ่มได้มีการจัดตั้งภาคีเครือข่าย เยาวชน ตำบลห้วยแก้ว ประกอบไปด้วย เยาวชนจำนวน 17 หมู่บ้าน ในกระบวนการปลูกจิตสำนึกของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เยาวชนแต่ละหมู่บ้าน ได้รับการถ่ายทอดเรียนรู้จาก หมู่บ้านของตนเอง สถานศึกษา และจากการสนใจของเยาวชนเอง เยาวชนได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน ได้มีแนวความคิด ควรจะมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่ตนเองได้รับการถ่ายทอดมาสู่เพื่อนเยาวชนด้วยกัน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะมีการสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านให้มีความหลากหลาย ตลอดจนเยาวชนได้มีความสนิมสนมกลมเกลียวกัน มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้วได้เข้าร่วมกิจกรรมกับสถาบันพระปกเกล้า ในโครงการเยาวชนสร้างสรรค์นวัตกรรมท้องถิ่น ซึ่งเยาวชนตำบลห้วยแก้วได้จัดทำโครงการเยาวชนร่วมใจอนุรักษ์ปืบสาภูมิปัญญาพื้นบ้าน ได้รับงบประมาณ 50,735 บาท มีขั้นตอนที่การดำเนินงาน จำนวน 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชุมวางแผนดำเนินโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 สืบค้นประวัติชาวบ้าน จำนวน 15 คน

ขั้นตอนที่ 3 อบรมเยาวชนเรียนและถอดภาษาล้านนา

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำสารานุกรมปีบสา/ประวัติปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นตอนที่ 5 สรุปลงและประเมินผลในการทำกิจกรรม

การต่อยอดงานวิจัย

1. ดำเนินการวิจัยการอนุรักษ์และเรียนรู้ภาษาล้านนาจากตำราปีบสา

2. ดำเนินการวิจัยการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยกำหนดกรอบหลักสูตร (ตัวอย่าง) ไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 จัดทำหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถรู้จักพืชสมุนไพรที่จำเป็นในชีวิตประจำวันได้

ช่วงชั้นที่ 2 ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 จัดทำหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถผลิตยาสมุนไพรอย่างง่าย ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ช่วงชั้นที่ 3 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จัดทำหลักสูตรการผลิตและการแปรรูปสมุนไพรตัวเดียวได้

ช่วงชั้นที่ 4 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดทำหลักสูตรการผลิตและการแปรรูปสมุนไพร

หลายชนิดได้

สรุปผลการดำเนินงาน

การเรียนรู้ภาษาล้านนาจากตำราปีบสา ได้ดำเนินการแล้ว แต่ยังไม่สมบูรณ์ เพราะไม่ใช่วางแผนไว้ ภูมิปัญญาหายาก ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เยาวชนที่เข้าร่วมมีกิจกรรมอื่น ๆ มาก สำหรับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นกำลังหาแหล่งงบประมาณ ที่จะใช้ดำเนินการ

(5) การศึกษาแนวทางการสร้างเสริมความเข้มแข็งพิธีกรรมไหว้บูชาครุฑะมีวด

ด้านสุขภาวะชุมชน : กรณีศึกษาบ้านหนองเต็งใหญ่ ตำบลหนองเต็ง

อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

โจทย์ของการวิจัย

1. พิธีกรรมนี้ได้รับการผลิตขึ้นมาอย่างไร/ทำไม/เพื่อรับใช้ใคร/ใครเป็นผู้ดำเนินการ

2. มีการสืบทอดรูปแบบ คุณค่า และความหมายของพิธีกรรมครบถ้วนหรือไม่ อย่างไร

3. เมื่อมีการสืบทอดแล้ว สามารถปรับเปลี่ยนในส่วนใดได้บ้าง ส่วนใดที่เป็นแก่นที่ต้องรักษาไว้ และส่วนใดเป็นเปลือกหรือกระทิงที่สามารถปรับได้

4. มีแนวทางการขยายผลจากพิธีกรรมนำไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชนได้อย่างไร

5. ในแง่ของการสื่อสารแล้ว การสืบทอดพิธีกรรมนี้ครบเครื่อง คือ SMCR หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาต้นทุนทางวัฒนธรรมในการสืบสานพิธีกรรมไหว้บูชาครุฑมณีวัด ของชุมชนบ้านหนองเต็งใหญ่ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์
2. แสวงหาแนวทางการใช้พิธีกรรมไหว้บูชาครุฑมณีวัด เป็นสื่อในการเสริมสร้างสภาวะของชุมชน
3. แสวงหาแนวทางพัฒนาและรักษาพิธีกรรมไหว้บูชาครุฑมณีวัด ให้ทำหน้าที่ด้านสภาวะชุมชนอย่างยั่งยืน
4. เสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ และสภาวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์

ผลการวิจัย

1. ต้นทุนทางวัฒนธรรมในการสืบสานพิธีกรรมไหว้บูชาครุฑมณีวัด

ต้นทุนทางวัฒนธรรม ในที่นี้หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ในตัวคนหรือกลุ่มคนเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อที่สั่งสมสืบทอดทางเชื้อสายกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ในรูปแบบพิธีกรรม ซึ่งมี “ครุฑมณีวัด” เป็นผู้มีความสำคัญที่สุดในการสืบสานพิธีกรรมให้เข้มแข็งและคงอยู่สืบไป โดยพิธีกรรมไหว้บูชาครุฑมณีวัด เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเคารพบูชาผีบรรพบุรุษของคนในตระกูลที่นับถือมณีวัด ที่สืบทอดกันทางเชื้อสาย ในขณะเดียวกันเพื่อต้องการรักษาพยาบาลอาการเจ็บป่วยที่หาสาเหตุไม่ได้ให้หายขาด โดยมีความเชื่อว่าอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะภูตผี ปีศาจ ผีบรรพบุรุษต้องการหาผู้สืบทอดเชื้อสายเป็นผู้กระทำให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเซอร์เจมส์ (ประมวล พิมพ์เสน, ม.ป.ป. : 11) กล่าวถึงความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นความเชื่อที่มีอิทธิพลเหนือสภาพจิตใจของมนุษย์ ความเชื่อเป็นสิ่งที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ทำให้มนุษย์มีบทบาททบทเรียน และสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ความเชื่อเป็นบ่อเกิดของขนบธรรมเนียมประเพณีและกำหนดจารีตในที่สุด เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีก็ต้องการเชื่อว่ามีสิ่งเหนือกว่าภูตผีที่สามารถปราบหรือป้องกันผีได้ เมื่อมีความเชื่อยอมก่อให้เกิดพิธีกรรม ดังนั้น การขอขมากราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และแสดงตนรับสืบทอดทายาทมณีวัดคนต่อไปถือเป็นการรักษาพยาบาลอาการเจ็บป่วยของคนในครอบครัวให้หายขาดได้อีกทางหนึ่ง โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ป่วยเท่านั้น ขอให้เป็นคนในตระกูลเป็นผู้ขอมาและแสดงตนรับสืบทอด เพราะผู้ที่เลือกทายาท คือผีบรรพบุรุษ เมื่อผีบรรพบุรุษเลือกทายาทแล้ว ผู้ที่ถูกเลือกจะถูกเรียกว่า “ครุฑมณีวัด” ครุฑมณีวัด คือ ผู้ที่ได้ผ่านการประสิทธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์วิชาความรู้ ประสบการณ์ ศาสตร์แห่งพิธีกรรมมาแล้วอย่างถ่องแท้ ทั้งการจัดเตรียมเครื่องเช่นไหว้ ภาษากายขณะทำสมาธิเพื่อการอัญเชิญจิตวิญญาณแห่งมิติอันศักดิ์สิทธิ์ เชื่อมโยงเข้าสู่จิตวิญญาณทางกายภาพในมิติแห่งโลกมนุษย์ มีสถานภาพเป็นประธานหรือเป็นผู้นำของพิธีกรรม ต้องเป็น

บุคคลที่เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในตระกูล และผู้ที่นับถือมะมีวด คุรุมะมีวดจะเป็นผู้คอยดูแลแนะนำ ตรวจสอบความถูกต้อง ตั้งแต่การตั้งปะรำพิธี การจัดหาเครื่องประกอบพิธี และคอยดูแลบริวารให้ประกอบ พิธีกรรมได้อย่างถูกต้องทุกขั้นตอน ตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดต่อกันมา ในแต่ละปีก่อน เข้าพรรษาจะมีการประกอบพิธีกรรมไหว้บูชาคุรุมะมีวด เพื่อเป็นการแสดงความเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และ ผีบรรพบุรุษที่ทำหน้าที่ปกปักรักษาให้ลูกหลานปลอดภัยจากภัยพิบัติต่าง ๆ ให้ลูกหลานมีความสุขความ เจริญในชีวิต ดำเนินชีวิตได้อย่างราบรื่น เป็นเสมือนที่พึ่งทางใจให้ลูกหลาน

2. แนวทางการใช้พิธีกรรมไหว้บูชาคุรุมะมีวด เป็นสื่อในการเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชน จากการศึกษาถึงสถานภาพของสื่อพิธีกรรมไหว้บูชาคุรุมะมีวดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า

2.1 เป็นสื่อที่สามารถระดมพลังชุมชนและทำให้คนเข้ามามีส่วนร่วมได้จำนวนมาก เนื่องจากเป็นสื่อที่ เกิดขึ้นในระดับครอบครัว และขยายหน้าออกไปถึงระดับชุมชน เพราะต้องการบูชาครุกำเนิดโดยให้มะมีวด เป็นสื่อกลางระหว่างวิญญาณกับตนเอง แสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และแสดงความเคารพนับถือผีที่มี คุณต่อตนเอง ในการปกปักรักษาให้มีความสุขความเจริญในชีวิต และแสดงความขอบคุณด้วยการอัญเชิญมา ร่ายรำ สร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว และชุมชน มีการแบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

2.2 สื่อมีองค์ประกอบที่ใช้ในพิธีกรรมที่หลากหลาย เป็นสื่อพื้นบ้านที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ที่ แท้จริงของชุมชนได้เป็นอย่างดี เช่น ขนมห้าวต้มก้นแหลม คนตรีที่ใช้ในพิธีกรรม การร่ายรำ ภาษา เมื่อเพิ่ม R = นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน เข้าร่วมในพิธีไหว้บูชาคุรุมะมีวด โดยนักเรียนกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ เก็บข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ พบว่า นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการสืบค้น สืบสาน และเรียนรู้ความเป็นมาของ ชุมชน/พิธีกรรมตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดความรักและหวงแหนวัฒนธรรม/ประเพณี/พิธีกรรมที่ดั้งเดิมของชุมชน นักเรียนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเก็บข้อมูล เพราะนักเรียนสามารถสื่อสารภาษาเขมรกับปราชญ์ ชาวบ้าน มะมีวด นักดนตรี เข้าใจภาษามากกว่าคณะผู้วิจัย สามารถเก็บรายละเอียดได้มากกว่าคณะผู้วิจัย

3. สื่อกระทำให้ขึ้นภายใต้ระบบความเชื่อเรื่อง "ผี" และมีการสืบทอดกันทางเชื้อสาย ดังนั้น การคงอยู่ของ สื่อยังจะมีอยู่จนถึงปัจจุบัน หากไม่เคารพบูชาครอบครัวก็ไม่สงบสุข มีโรคภัยไข้เจ็บ ดำเนินชีวิตไม่ราบรื่น สิ่งที่ค้นพบส่วนหนึ่ง คือ ภายใต้ระบบความเชื่อเรื่องผี นี้เป็นเสมือนกุศโลบาย ที่ต้องการให้คนในตระกูล มีความรักใคร่ปรองดองกัน ไม่ทะเลาะกัน เช่น ถ้าลูกหลานเป็นชายก็จะไม่ให้กินเหล้าเมายา ถ้าลูกหลานเป็น หญิงก็จะไม่ให้ชิงสุกก่อนห่าม เป็นต้น ถ้าลูกหลานคนใดกระทำผิดต่อผีบรรพบุรุษก็จะมีเหตุให้ชีวิตมีอัน เป็นไป ไม่สงบสุข หรืออาจทำให้พ่อแม่ของตนเองป่วย เมื่อเกิดเหตุการณ์เหล่านี้จะต้องมีการขอขมา หรือ ต้องจัดพิธีไหว้บูชาคุรุมะมีวด เพื่อแสดงความนับถือต่อผีบรรพบุรุษ จึงจะทำให้ชีวิตเป็นปกติสุข ถือเป็นการ เสริมสร้างสุขภาวะทางกาย ทางใจของชุมชนได้อีกทางหนึ่ง ภายใต้เงื่อนไขระบบความเชื่อเรื่องผี สามารถ ช่วยให้คนประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีของพ่อแม่ ครอบครัวและสังคม ประเทศชาติต่อไป

3. แนวทางพัฒนาและรักษาพิธีกรรมไหว้บูชาคุรุมะมีวด ให้ทำหน้าที่ด้านสุขภาวะชุมชน จากการศึกษาพิธีกรรมไหว้บูชาคุรุมะมีวด ให้ทำหน้าที่ด้านสุขภาวะชุมชนต่อไปได้นั้น พบว่า

3.1 เมื่อเปิดเวทีพูดคุยแกนนำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ครูมะมีวด คนในตระกูล ผู้ที่เคยร่วมพิธีกรรม เพื่อให้ความรู้สร้างความเข้าใจร่วมกัน ช่วยกันวิเคราะห์คุณลักษณะของพิธีกรรม นำแนวคิดต้นไม้แห่งคุณค่าเปรียบเทียบรูปแบบและคุณค่าของพิธีกรรมในอดีต/ปัจจุบัน เปิดโอกาสให้ทุกคน ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียมกัน “เพราะเชื่อว่าทุกคนมีความรู้ไม่เท่ากัน บางคนรู้กว้าง บางคนรู้ลึก” เมื่อนำองค์ความรู้ของทั้ง 2 คน มีบวกกันจะทำให้การทำงานได้ความรู้มากขึ้น ชัดเจนขึ้น

3.2 จัดกิจกรรมฟื้นฟูคุณค่า/ความหมายพิธีกรรมให้วืงชาครูมะมีวด เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้นำหลักการ S-M-C-R เพื่อปรับประยุกต์/การฟื้นฟูสืบทอดพิธีกรรมให้วืงชาครูมะมีวด ดังนี้

- ผู้ส่งสาร (Sender) ได้แก่ ครูมะมีวด/บริวาร ผู้เฒ่าผู้แก่ คนในตระกูล ปราชญ์ชาวบ้าน นักดนตรี (ก่อนโครงการวิจัยเข้าไปดำเนินงาน) พบว่า การส่งสารจะมีเฉพาะวันที่ประกอบพิธีกรรมเท่านั้น ไม่ได้บอกคุณค่าและความหมายขององค์ประกอบพิธีกรรม เมื่อคณะวิจัยเข้าไปดำเนินงาน ได้สร้างความมั่นใจให้ผู้ส่งสาร ด้วยการเปิดเวทีพูดคุยในสิ่งที่เขาารู้ เขาเห็น และเคยเข้าร่วม เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสามารถอธิบายถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ของพิธีกรรมได้อย่างมีคุณภาพ

- เนื้อหาและความหมาย (Message) พิธีกรรมให้วืงชาครูมะมีวด มีเนื้อหา/ความหมายเกี่ยวกับการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และผีบรรพบุรุษ สื่อถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติของคนในตระกูลเดียวกัน สร้างความรัก ความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยทุกคนในตระกูลต้องยึดถือและปฏิบัติตาม เมื่อคณะวิจัยเข้าไปดำเนินงาน ได้ให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เก็บข้อมูล ด้วยการสังเกต สอบถามจากผู้ส่งสาร ได้โดยตรงทั้งในระหว่างที่ประกอบพิธีกรรมและที่บ้านของผู้ส่งสาร “ลักษณะหลานถามปู่ ปู่สอนหลาน” ทำให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากขึ้น

- ช่องทางการสื่อสาร (Channel) พิธีกรรมให้วืงชาครูมะมีวด เป็นสื่อที่มีช่องทางการสื่อสารที่จำกัด โดยจะกระทำแค่เพียงปีละครั้ง หรือ 2-3 ปีครั้งเท่านั้น ซึ่งนับวันช่องทางการสื่อสารยิ่งน้อยลง ดังนั้น จึงเป็นที่มาของสถานที่ที่ใช้จัดพิธีกรรมว่าสามารถที่จะปรับเปลี่ยนได้หรือไม่ จะผิดครูหรือไม่ จากที่จัดพิธีกรรมที่บ้านครูมะมีวดมาเป็นที่วัด “พื้นที่สาธารณะ” เพราะมีพื้นที่กว้าง เป็นศูนย์กลางของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนทุกเพศทุกวัยได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง อย่างน้อยก็ได้ “เห็น” การจัดพิธีกรรม

- ผู้รับสาร หรือผู้สืบทอด (Receiver) พิธีกรรมให้วืงชาครูมะมีวดในปีที่ผ่านจะมีผู้ร่วมพิธีเฉพาะผู้ที่อยู่ในตระกูล หรือผู้ที่นับถือมะมีวดเท่านั้นที่เข้าร่วมพิธีกรรม เมื่อคณะวิจัยเข้าไปดำเนินงาน ได้มีการพูดคุยเกี่ยวกับสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีและได้มีการเปลี่ยนสถานที่ โดยเลือกสถานที่สาธารณะที่เป็นศูนย์รวมของชุมชน และออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนร่วมเก็บข้อมูล ถือเป็นการเพิ่มผู้รับสาร และผู้รับสารได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนซึ่งเป็นลูกหลานของผู้ส่งสาร ลดช่องว่างระหว่างวัย และส่วนหนึ่งได้มีการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้คนในชุมชนเกิดการรับรู้ความหมายของพิธีกรรมได้อีกทางหนึ่ง

4. กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ และสภาวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อคณะวิจัยเข้าไปดำเนินงาน โดยใช้กระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุก เพื่อนำมาใช้เสริมสร้างความเข้มแข็งพิธีกรรมไหว้บูชาครุฑมีวัด ด้านสุขภาพของชุมชน มี 4 แนวคิด ดังนี้ 1) หลักสิทธิเจ้าของวัฒนธรรม “เพื่อชุมชน ทำโดยชุมชน และเป็นของชุมชน” คือ ชุมชนเป็นผู้กำหนดวัน กิจกรรมที่นำเสนอว่าเอกลักษณ์ของเขาคืออะไร ซึ่งจะเป็นการสื่อถึงวิถีชีวิตของชุมชน หากมีการปรับเปลี่ยนชุมชนจะเป็นผู้ปรับ จะไม่ปรับเปลี่ยนเพราะคนนอก 2) หลักการสร้างใจร่วมกัน เปิดเวทีพูดคุยชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ หากคณะทำงาน สร้างความรู้ความเข้าใจสื่อพื้นบ้านที่จะศึกษา 3) การวิเคราะห์วัฒนธรรมทั้งรูปแบบและเนื้อหา (ต้นไม้แห่งคุณค่า) เปรียบเทียบอดีต/ปัจจุบัน ของพิธีกรรมฯ 4) หลักการ S-M-C-R ซึ่งแนวคิดทั้ง 4 แนวคิด ได้สอดแทรกอยู่ในกระบวนการทำงานของคณะผู้วิจัยทุกขั้นตอน ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และสิ่งสำคัญ คือ การคืนข้อมูลที่ได้จากเวทีให้กับชุมชน ร่วมตรวจสอบร่วมแก้ไขความถูกต้องของข้อมูล

ข้อค้นพบจากประสบการณ์ที่มีค่าในกระบวนการทำงานวัฒนธรรมได้ชี้ให้เห็นว่า “การอาศัยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน” ทำให้ได้บทเรียนที่สำคัญ คือ

1. เกิดกระบวนการพัฒนาตัวบุคคล หมายถึง มีการประสานผู้นำต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมมือการทำงาน รื้อฟื้นสื่อพื้นบ้านเพื่อแก้ปัญหาชุมชน ช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง

2. เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยและชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกันเกิดจากการได้พูดคุยสื่อพื้นบ้านและเชื่อมโยงถึงปัญหาของชุมชน จากเวทีการประชุมกลุ่มย่อย นำมาสู่การส่งเสริมวางแผนแบบมีส่วนร่วม ทุกคนเข้ามามีส่วนออกความคิดเห็น เลือกกิจกรรมเพื่อดำเนินการก่อนแล้ว มีการแบ่งหน้าที่กันทำ ประสานความร่วมมือกับผู้อื่น รวมทั้งพิจารณาความสำเร็จเพื่อปรับปรุงกิจกรรมที่ได้ดำเนินงานในเวทีต่าง ๆ

3. นอกจากผู้นำชุมชนที่มีบทบาทตามหน้าที่การทำงานต่าง ๆ ในชุมชนแล้ว ผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน คนชุมชน องค์กรต่าง ๆ ต่างมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางการทำงาน ความต้องการ และร่วมพัฒนาสื่อพื้นบ้านมารับใช้ชุมชน

4. ชุมชนรู้สึกดีที่คนนอกวัฒนธรรมเห็นความสำคัญของตนเอง ได้มีโอกาสแสดงความเสียสละเพื่อส่วนรวม ได้มีบทบาทสำคัญในกิจกรรม มีโอกาสได้ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ แก่เยาวชน

การนำผลการวิจัยไปใช้ในพื้นที่

1. จัดเวทีถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านสืบสานพิธีกรรมอย่างยั่งยืน
2. จัดเวทีถ่ายทอดองค์ความรู้การทำขนมที่ใช้ในพิธีกรรม
3. จัดเวทีถ่ายทอดองค์ความรู้การทำบายศรี

(6) การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม

: กรณีศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการแสดงพื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์

บ้านต้ากลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ความสำคัญของปัญหา

ภาคอีสานยังเป็นดินแดนที่พบว่ามีหลากหลายทางวัฒนธรรม มีจารีตประเพณีที่ค้ำงามประเพณีปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนาน โดยเฉพาะจังหวัดหนองบัวลำภู เป็นจังหวัดที่มีวัฒนธรรมที่หลากหลายและมีภูมิทัศน์ที่งดงาม ทรัพยากรธรรมชาติที่ยังหลงเหลืออยู่ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ และประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ประชาชนอาศัยอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียง มีการสืบทอดภูมิปัญญามาถึงปัจจุบัน และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เช่น การทอผ้าไหม แหล่งที่อยู่อาศัยของมนุษย์สมัยโบราณ ศาสนสถาน ภูเขาที่สูงในระดับขนาดเล็กและปานกลาง หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ภาษาและวรรณกรรม อาหาร ประวัติผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย การแต่งกายที่มีเอกลักษณ์ของตน เป็นศูนย์กลางในการเดินทางไปยังจังหวัดใกล้เคียง จังหวัดหนองบัวลำภูจึงเป็นจังหวัดเล็กๆ ที่น่าค้นหาและท่องเที่ยว ไม่แพ้จากจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ กระแสความต้องการการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ของนักท่องเที่ยว ที่ให้ความสนใจในเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) “บ้านพักแบบโฮมสเตย์” เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้เรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน โดยนักท่องเที่ยวจะได้มีโอกาสไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน ก่อให้เกิดการเรียนรู้และเผยแพร่วัฒนธรรม สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯฉบับที่ 8 ที่เน้นบทบาทการพัฒนาชุมชน และการที่รัฐบาลออกกฎหมายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นแรงผลักดันให้องค์กรท้องถิ่น และหน่วยงานต่างๆ ให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้ ให้กับชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นจุดขาย จึงทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวหลายรูปแบบในชุมชน และจัดให้มีกิจกรรมในด้านต่างๆ ตามความต้องการของนักท่องเที่ยวรวมอยู่ด้วย กลุ่มโฮมสเตย์จึงเป็นช่องทางที่สำคัญสำหรับการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน ไม่ว่าจะเป็นสื่อการแสดง สื่อวัตถุ สื่อพิธีกรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของคนในชุมชน ฉะนั้นกลุ่มโฮมสเตย์ จึงเป็นช่องทางที่จะเป็นการรวมการสื่อสาร ทั้งผู้ผลิต เนื้อหา ช่องทาง และการถ่ายทอดไปที่ผู้รับสาร สามารถที่จะนำเสนอได้ทั้งสื่อที่สูญหายไปแล้ว และสื่อที่ยังเข้มแข็งอยู่

การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ตามขั้นตอนตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ จนถึงการร่วมประเมินผล โดยภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนงบประมาณให้เป็นหลัก และการให้ชุมชนเสนอกิจกรรมด้านวัฒนธรรมที่เกิดจากการร่วมคิดของชุมชน เป็นเพียงการมีส่วนร่วมโดยผ่าน

“ตัวแทน” ของชุมชน ที่ไม่อาจเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างแท้จริง อีกทั้งยังไม่เอื้อให้ภาครัฐเข้าไปเป็น actor หรือมีบทบาทในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ทำให้ไม่สอดคล้องกับการทำงานวัฒนธรรมตามกระบวนการทัศน์ใหม่ ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างข้าราชการในท้องถิ่น กับเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชน ในรูปแบบการทำงานเชิงบูรณาการในทุกมิติของวัฒนธรรม โดยแนวทางหนึ่งในการบรรลุกระบวนการทัศน์ดังกล่าวคือ การสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปฏิบัติงานวัฒนธรรมในพื้นที่ ตลอดจนการนำองค์ความรู้ในชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการกับความรู้จากภายนอก เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง และชุมชนอย่างยั่งยืนแนวทางการนำองค์ความรู้ในชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชน มาบูรณาการกับความรู้จากภายนอกอันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนนี้ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการจัดการความรู้เพื่อการใช้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่สื่อชุมชนของกาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2551) ตลอดจนผู้เขียน มีโอกาสเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ในวันที่ 2-3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 ซึ่งได้ตอกย้ำให้เห็นความสำคัญของการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมตามนโยบายของ สวช. จึงเป็นที่มาของงานวิจัยในครั้งนี้

หมู่บ้านถ้ำกลองเพลตั้งอยู่ติดกับวัดถ้ำกลองเพล เป็นสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จมานมัสการ หลวงปู่ขาว อนาลโยถึง 13 ครั้ง การจราจรสะดวกสบายเป็นทางผ่านระหว่างจังหวัดหนองบัวลำภูและจังหวัดอุดรธานี และมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เรียบง่าย ชาวบ้านจึงรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ ผลดีในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ เพื่อให้ผู้มาพักได้สัมผัสกับวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมอย่างใกล้ชิด นับว่าเป็นช่องทางที่สำคัญที่เป็นโอกาสให้สื่อด้านวัฒนธรรมได้นำเสนอต่อผู้รับ นอกจากนี้การจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ยังเป็นศูนย์กลางให้บุคคลในชุมชนทุกกลุ่มวัยได้แสดงออก และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศในชุมชน ผลกระทบที่ตามมาคือการนำเสนอสื่อทางด้านวัฒนธรรมที่อาจมีความคิดเพี้ยนอยู่แล้วหรืออาจจะนำเสนอไปในทางที่ผิดเพี้ยนมานำเสนอ จึงต้องมีการเฝ้าระวังเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสื่อพื้นบ้านที่นำเสนอผ่านโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลมีหลายประเภท เช่น สื่อพิธีกรรม สื่อการแสดง สื่อวัตถุ และสื่อบุคคลแต่ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกมาเพียงประเภทเดียว คือ หมอลำกลอนที่นับว่าเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่สำคัญยิ่งนับวันกำลังจะสูญหาย ขาดผู้สืบทอดและกลุ่มผู้รับสาร และที่ผิดเพี้ยนไปเป็นหมอลำกลอนซึ่ง ทำให้คุณค่าลดลง เกิดปัญหาในชุมชน เช่น การทะเลาะวิวาท มีการร้องเพลงการเต้นมากกว่าการรำรำ คณะผู้ทำการวิจัยจึงมีสนใจที่จะศึกษารูปแบบที่เหมาะสมที่จะเป็นสื่อในการนำเสนอให้กับผู้รับอย่างถูกต้อง โดยทำการศึกษาสื่อการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคในกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน ร่วมกันทำงานทางด้านวัฒนธรรม ระหว่างวัฒนธรรม

จังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู และชุมชนที่มีทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้อง
กันในการรวมพลังและรวมปัญญา เป็นทางเลือกให้ชุมชนปฏิบัติการ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมการแสดงพื้นบ้าน หมอลำกลอนย้อนยุคกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลอง
เพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัดและชุมชน
ในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลการศึกษา

1. รูปแบบกิจกรรมการแสดงสื่อพื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

1.1 สื่อพิธีกรรม

พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ ในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลมีบุคคลที่มีภูมิปัญญาเกี่ยวกับพิธีกรรม
บายศรีสู่ขวัญ คือ นายเส็ง บุญจง อายุ 60 ปี มีภูมิปัญญาด้าน เป็นพราหมณ์บายศรีสู่ขวัญ นางวาทิ คำ
แสน อายุ 48 ปี นางคำ กาทหลง อายุ 80 ปีและนางบรรเลง ศรีลาวงศ์ อายุ 55 ปี ทำพานบายศรีสู่ขวัญ
โดยทั่วไปพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญใช้ประกอบพิธีแต่งงาน หรืองานมงคล การนำพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญมาใช้
ในการต้อนรับผู้มาเยือนของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล เป็นการเชิญขวัญ(จิตวิญญาณ) ของผู้มา
ท่องเที่ยวให้มาด้วย และให้มีความสุข ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว พร้อมทั้งเป็นการผูกมิตรให้อบอุ่น
ดูจกระวีญาติ

1.2 สื่อการแสดง

- การฟ้อนรำเชิญขวัญ การแสดงการฟ้อนรำเชิญขวัญ เป็นการรำประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ โดย
จะรำหลังจากเชิญขวัญโดยพ่อบุญพราหมณ์แล้ว โฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลใช้ผู้รำซึ่งเป็นสตรีในหมู่บ้าน
อาจจะเป็นผู้แม่บ้านหรือสตรีที่ยังเป็นโสด แล้วแต่จะคัดเลือกกัน ใช้ผู้รำตั้งแต่สี่คนขึ้นไป มีการแต่งกาย
แบบพื้นบ้านอีสานและประยุกต์ร่วมสมัย เช่น เครื่องประดับ ทำร่าอ่อนช้อยนอบน้อมถ่อมตน แสดงความ
ยินดีต้อนรับผู้มาเยือน และการต้อนรับทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ หลังจากฟ้อนรำแล้ว จะทำการผูกข้อมือ
ต้อนรับผู้มาเยือน โดยใช้ฝ้ายมงคลสีขาวผูกให้พร้อมกับกล่าวคำต้อนรับเรียกรับขวัญให้มาด้วย

- การแสดงหมอลำกลอนพื้นบ้าน ใช้ผู้แสดงซึ่งเป็นคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน ที่มีความสามารถในการ
การร้องหมอลำ และเป่าแคน ในรูปแบบหมอลำกลอน ที่ร้องตอบโต้ระหว่างหมอลำฝ่ายหญิง และหมอลำ
ฝ่ายชาย พร้อมมีการรำประกอบท่าทาง มีหลายกลอนลำ เช่น ลำล่อง ลำเดี่ยว ฯลฯ มีภูมิปัญญาด้านการแสดง
หมอลำอีสาน ทำบายศรีสู่ขวัญ จะเห็นว่าในกลุ่มอายุที่พบหากไม่มีการสืบทอดไว้แล้ว อาจจะสูญหายไป
จากหมู่บ้านถ้ำกลองเพลได้ในอนาคต ซึ่งการสืบทอดที่สำคัญไม่ใช่เฉพาะการเป็นหมอลำกลอนเท่านั้น
หมอลำแคน สำคัญเช่นกัน เนื่องจากถ้าไม่มีหมอลำแคนการร้องกลอนลำจะลดความน่าฟังลงไป การขยับย่อ
กลอนลำทำให้เสียงต่อคุณค่าที่อาจจะไม่ได้รับการสืบทอดลงไปด้วย ช่องทางที่เปิดเวทีการแสดงให้กับหมอล

ลำกลอน ควรจะมีเวทีที่เอื้อต่อการให้แสดงอย่างเต็มรูปแบบได้ด้วย เช่น อาจแสดงในงานทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับดั้งเดิม

- ยุวมอลำกลอน ใช้ผู้แสดงเป็นเด็ก โดยได้รับการฝึกสอนจากหมอลำกลอนอาชีพ ตามโครงการฝึกสอนหมอลำกลอนที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู ได้สนับสนุนงบประมาณ กิจกรรมการแสดงเหมือนหมอลำกลอนผู้ใหญ่ทุกอย่าง มีผลทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการสืบทอดการเป่าแคน การร้องลำกลอน การฟ้อนรำประกอบ การแต่งกลอนลำไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน

- สื่อวัตถุ

(1) กิจกรรมนมัสการหุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่ขาว อนาลโย ศึกษาประวัติความเป็นมาในการปฏิบัติธรรมและความมหัศจรรย์ที่เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดความเลื่อมใสของประชาชนและเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวพุทธ

(2) กิจกรรมทัศนศึกษาวัดถ้ำกลองเพล วัดถ้ำฆ้องทอง เป็นวัดป่าสายธรรมยุติ สถานที่ปฏิบัติธรรมที่สร้างอาศัยอยู่กับธรรมชาติที่เป็นก้อนหินขนาดใหญ่วัดถ้ำหมากมวง วัดที่สร้างอยู่ใกล้ถ้ำที่มีโพรงถ้ำขนาดใหญ่สามารถบรรจุคนได้เป็นจำนวนมาก เคยเป็นที่พักของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในสมัยที่มีการต่อสู้ทางการเมือง มีเส้นทางสำหรับเดินจงกรม มีน้ำพา พืชพรรณไม้ วัดถ้ำกลองเพลเป็นศาสนสถานที่สำคัญของจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้มาเยือนจะได้เที่ยวชม หุ่นขี้ผึ้งของหลวงปู่ขาว อนาลโย พิพิธภัณฑ์อัฐบริวารหลวงปู่ขาว อนาลโย พระพุทธรูปในโบสถ์ที่เป็นถ้ำขนาดใหญ่ โดยที่บริเวณภายในวัดมีป่าไม้ ทิวทัศน์ที่สวยงามเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ

- สื่อวิถีชีวิต

เป็นสื่อที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล มีทั้งที่สูญหายไปและยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ การแสดงการลงควง(เกี่ยวพาราตีแบบ โบราณ) ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่สูญหายไปแล้วการแสดงจำลองเหตุการณ์การเกี่ยวพาราตีในยุคโบราณ ของหนุ่มสาวที่แสดงให้เห็นถึงการให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย โดยมีการใช้อุปกรณ์ในการเข็นฝ้ายมาปั่นเพื่อลดความกระดากอาย และเป็นการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ การเกี่ยวพาราตีฝ่ายชายจะมาเป็นกลุ่ม และฝ่ายหญิงจะรวมกลุ่มกันเช่นกัน ไม่เสี่ยงต่อการชิงสุกก่อนห่าม และสมาชิกในกลุ่มจะช่วยคัดกรองในการเลือกคู่เรียนรู้นิสัยใจคอซึ่งกันและกัน

กรณีศึกษาการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล

1. ความเป็นมาหมอลำกลอนบ้านถ้ำกลองเพล

จากข้อมูลบุคคลที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านบ้านถ้ำกลองเพล พบว่ามีผู้ที่มีความสามารถทางด้านการแต่งกลอนลำ ร้องลำกลอน การแสดงหมอลำกลอน ดังมีรายชื่อดังล่าง ซึ่งแต่ละคนเคยมีประสบการณ์มาจากบรรพชน เมื่อย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านถ้ำกลองเพล ยังร้องลำเมื่อมีโอกาสในการแสดง บางท่านให้สัมภาษณ์ว่าไม่มีความสามารถขนาดรับงานจ้าง แต่ชอบที่จะแสดงเมื่อรับเชิญและร่วมงานเทศกาลต่างๆ โดยค่าจ้างแล้วแต่ศรัทธาของผู้เชิญจากการสัมภาษณ์ผู้แสดงหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล ได้ทราบ

ถึงความเข้มแข็งของหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพลดังนี้ บทบาทหน้าที่ ให้ความรู้ ให้ความบันเทิง นิทานพื้นบ้าน คติสอนใจ อบรมจริยธรรม ให้การศึกษาคำสอนต่างๆ เพศศึกษา ปลอดภัยทางเพศ ประชาสัมพันธ์ให้ข่าวสาร วิพากษ์วิจารณ์สังคม รักษาพยาบาล เสียดสีสังคม เกี่ยวพาราดี แสดงอัตลักษณ์ ชาวอีสาน พัฒนาภูมิปัญญาจิตใจ เวลาวาระโอกาส แสดงในมรสพเทศกาลงานบุญ งานประเพณีต่างๆ พื้นที่/สถานที่ เวทีขนาดเล็ก แสดงงานวัด บุญแจกข้าว เทศกาลงานประเพณีต่างๆ ประวัติความเป็นมา มีการสืบทอดมาตั้งแต่โบราณ โดยเรียนรู้จากครูผู้อาวุโสผู้เกี่ยวข้อง ผู้ชม ผู้ฟัง หมอลำฝ่ายชาย หมอลำฝ่ายหญิง หมอแคน เจ้าภาพผู้ว่าจ้างผู้สนับสนุน ประเภท หมอลำกลอนย้อนยุค หมอลำกลอนซิ่ง คนตรี แคน เครื่องเสียง ท่ารำ แม่งดับเต่า แร้งกางปีก การแต่งกาย ชุดพื้นบ้าน ชุดสากลแบบสุภาพ กฎข้อห้าม ห้าม ลอดราวตากผ้า ห้ามกินอาหารที่เหลือจากผู้อื่น คุณธรรม จริยธรรม ความกตัญญู อยู่ในศีลกินในธรรม ความเชื่อ มีการนับถือครู ผู้มีพระคุณ ขึ้นต้นด้วยบทไหว้ครู การฝึกฝน การฝึกฝนจากเครือข่ายแม่ครู จากวิศิษฐ์ ท่องจำกลอนลำ สถานภาพ เฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ มีการหัดตัวขาดผู้สืบทอด ค่านิยมจากผู้สืบทอด ช่องทางการแสดงลดลง ประกอบอาชีพมีรายได้ มิติพิธีกรรม ยกอ้อ ไข่น่วย ชื่นผืนแพรวา กำไร ผมแม่ครู เหล้า ผ่าผืนแพรด้าม แว่น น้ำมัน แป้ง คุณค่าความหมาย มีความภาคภูมิใจของผู้รำ แสดงออกถึงความกตัญญู มีเกียรติมีศักดิ์ศรีทางสังคม ได้รับความนับถือ สืบทอดทางภาษา วรรณกรรมพื้นบ้าน แบบอย่าง ความประเพณี สอดแทรกคำสอน

2. โอกาสการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล

- การแสดงในงานเทศกาลประเพณีเกี่ยวหอยหินกินลำไยไหว้หลวงปู่ขาว
- การแสดงในกิจกรรมการแสดงกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
- การสืบทอดสู่เยาวชน โดยได้รับความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุน

งบประมาณในการจัดทำโครงการ

3. กระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัดสภาวัฒนธรรมจังหวัดและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

- การจัดตั้งคณะทำงาน ในการวิจัยครั้งนี้ หลังจากเข้ารับการศึกษาอบรมเชิงปฏิบัติการตามโครงการแล้ว ได้กลับมาวิเคราะห์บริบทชุมชนและคุณลักษณะของสื่อการแสดงในกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานประกอบไปด้วย วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

- การร่วมตั้งโจทย์การวิจัย โครงร่างวิจัย
- การร่วมวิเคราะห์คุณลักษณะหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล

4. การมีส่วนร่วมทั่วไป

- การประชุมระดมสมองโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

- จัดเวทีเสวนา โดยการเชิญผู้เกี่ยวข้องในการจัดรูปแบบการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคมาร่วมสนทนา
- ร่วมวิเคราะห์ สังเคราะห์ ในขั้นตอนนี้เป็นที่มางานจากวัฒนธรรมและสภาวัฒนธรรม ได้นำข้อมูลที่รวบรวมมาได้ เปรียบเทียบกับแนวคิดจากการทบทวนวรรณกรรม มาวิเคราะห์ ตีความหมาย และสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ขึ้นมา และนำข้อมูลที่ได้มาคืนให้ชุมชนทบทวนอีกครั้ง
 - ร่วมเขียนรายงาน
 - ร่วมใช้เวลา สถานที่ ให้แรงงาน ให้ทุนทรัพย์ และอื่นๆ

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. นำรูปแบบการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุค และกิจกรรมการแสดงต่างๆ ในกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน จังหวัดหนองบัวลำภู ไปใช้เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยชุมชนมีส่วนร่วม
2. มีการสืบทอด การฟื้นฟู อนุรักษ์ ส่งเสริม สื่อพื้นบ้าน สื่อวัตถุ สื่อพิธีกรรม ในกิจกรรมโฮมสเตย์ โดยเฉพาะสื่อที่แสดงสร้างจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชน รู้จักรักษ์ถิ่นฐานบ้านเกิดตนเอง
3. นำผลการศึกษาไปใช้ในเชิงวิชาการ วางแผนพัฒนา จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นตลอดจนการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

(7) โครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน

ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม

“กรณีศึกษาประเพณีสวดด้านวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร”

ความสำคัญของปัญหา

นครศรีธรรมราช เป็นเมืองโบราณเมืองหนึ่งในภาคใต้ที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นเมืองศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาและการเมืองการปกครองในภาคใต้ มานับพันปี มีชื่อเรียกแตกต่างกันหลายชื่อ เช่น ตามพรลิงคม ดันมาลิงค์ ตามพรลิงนคร และต่อมาเป็นเมืองนครศรีธรรมราชได้มีการพัฒนาเป็นเมืองท่าที่สำคัญ พุทธศตวรรษที่ 17 – 19 เป็นช่วงที่นครศรีธรรมราชมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดภายใต้การปกครองของราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช ได้สถาปนาพระพุทธศาสนา ลัทธิลังกาวงศ์ขึ้นอย่างมั่นคงในนครศรีธรรมราช มีการบูรณะพระเจดีย์องค์เดิมให้เป็นทรงระฆังคว่ำ อันเป็นศิลปะลังกา จนกลายเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรม เป็นเมืองแม่แห่งวัฒนธรรมที่ได้ถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมไปยังหัวเมืองอื่น ๆ รวมทั้งสุโขทัย ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง น่าจะเนื่องมาจากการเป็นสถานีการค้าสำคัญของคาบสมุทรไทย เป็นจุดพักถ่ายซื้อสินค้าระหว่างตะวันออกกับตะวันตกที่ดีที่สุดเวลานั้น ประกอบกับบริเวณหาดทรายแก้วอันเป็นศูนย์กลางของชุมชน มีการติดต่อค้าขายกับนานาชาติ เช่น จีน และโดยเฉพาะอินเดียซึ่งได้นำเอาพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์เข้ามาเผยแพร่ใน

นครศรีธรรมราช อิทธิพลความเชื่อวัฒนธรรมด้านศาสนา วัฒนธรรมด้านการปกครอง และวัฒนธรรมด้านการละเล่น ทำให้เมืองนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา ได้มีการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ และวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นศูนย์กลางของความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร นอกจากจะเป็นบ่อเกิดความเชื่อต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังเป็นบ่อเกิดของประเพณีสำคัญ หลายประเพณี ได้แก่ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีสารทเดือนสิบ ประเพณีตักบาตรรูปเทียน ซึ่งประเพณีดังกล่าวจะจัดทำขึ้นในวันธรรมสวนะหรือวันพระ โดยเฉพาะประชาชนจะรวมกลุ่มกันบริเวณฐานด้านใดด้านหนึ่งของพระบรมธาตุเจดีย์ เพื่อฟังเทศนา และระหว่างรอพระสงฆ์มาเทศน์นั้นจะมีประชาชนมาอ่านหรือสวดนิทานชาดก นั่นก็คือ “การสวดค่าน”

ประเพณีสวดค่านเป็นประเพณีที่จัดให้มีคนอ่านหนังสือร้อยกรอง (ชาวนคร เรียกว่าสวดหนังสือ) ประเภทนิทานต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนิทานพื้นเมืองที่กวีพื้นเมืองแต่งขึ้น การอ่าน(สวด) ใช้ภาษาพื้นเมืองของชาวนคร และมีการสวดเฉพาะในวิหารคด หรือพระระเบียงรอบพระบรมธาตุเจดีย์ทั้ง ๔ ด้าน ประเพณีสวดค่านจะมีการสวดทุกวันธรรมสวนะหรือวันที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยจะมีการสวดก่อนเวลาพระสงฆ์จะเทศนาหรือฉันภัตตาหารเพล พุทธศาสนิกชนที่นั่งรอก็จะฟังการสวดค่าน เพื่อความสนุกสนาน แฝงด้วยคติธรรม ให้ผู้ฟังเกิดจิตใจสงบ และนำหลักธรรมคำสอนไปเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติ แต่ปัจจุบันการสวดค่านจะมีเฉพาะวันที่สำคัญ ๆ เท่านั้น เพียงปีละประมาณ 2-3 ครั้งเท่านั้น ประเพณีสวดค่านกำลังจะสูญหายไปจากเมืองนครศรีธรรมราช

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช และ สภาวัฒนธรรมจังหวัด ตระหนักในความสำคัญดังกล่าว จึงได้กำหนดหาแนวทางในการฟื้นฟูอนุรักษ์ประเพณีสวดค่าน ให้ดำรงอยู่เพื่อสร้างคุณค่าให้สังคม ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการวัฒนธรรม ด้วยการสนับสนุนให้วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัดและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตามกระบวนทัศน์ใหม่ ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างข้าราชการในท้องถิ่นกับเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในรูปแบบการจัดการเชิงบูรณาการในทุกมิติของวัฒนธรรม ให้มีการสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปฏิบัติงานวัฒนธรรมในพื้นที่ ตลอดจนการนำองค์ความรู้ในชุมชนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการกับความรู้จากภายนอกเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง และชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัดสภาวัฒนธรรมจังหวัดและชุมชนในการบริหารจัดการแบบบูรณาการประเพณีสวดค่านให้คงอยู่อย่างยั่งยืน
2. เพื่อหาแนวทางในการฟื้นฟูอนุรักษ์ประเพณีสวดค่านให้คงอยู่สืบไป

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะของประเพณีสวดค้ำ มีลักษณะดังนี้

1.1 ประเพณีสวดค้ำเป็นประเพณีที่สื่อถึงความเชื่อความผูกพันระหว่างคนกับวัด

1.2 พื้นที่ การประกอบพิธี สวดค้ำ ใช้พื้นที่พระระเบียงหน้าพระด้านบริเวณวิหารคด วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จากการที่คณะวิจัยได้ศึกษาข้อมูลพบว่าสถานที่ประกอบพิธีแห่งนี้เกิดจากพุทธศาสนิกชน ได้เดินทางมานั่งรอพระเทศน์บริเวณหน้าพระด้าน พระระเบียงในวิหารคด และระหว่างนั่งก่อนที่พระสงฆ์จะเดินทางมาถึง ผู้สวดค้ำจึงได้นำหนังสือมาอ่านร้อยกรอง(สวด) หน้าพระด้าน ต่อมาเรียกว่า สวดค้ำ

1.3 ความเลื่อมใสศรัทธา ประเพณีสวดค้ำเกิดจากการที่ทุกคนต่างคนต่างมาด้วยความเชื่อความเลื่อมใสศรัทธาที่จะมาทำบุญ และผลพลอยได้จากการมาทำบุญก็ได้ฟังการสวดค้ำ ผู้ที่สวดค้ำก็จะไม่เรียกร้องค่าใช้จ่ายใด ๆ เพราะถือว่าตนเองสวดเพื่อให้ข้อคิดเกี่ยวกับ การทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว บาปบุญคุณโทษ ถือเป็นการทำบุญทางหนึ่ง ส่วนผู้ฟังไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ เพราะสิ่งของที่นำมาเช่น ปิ่นโต ดอกไม้ รูปเทียน ถิ่นนำมาถวายพระ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดจากประเพณีสวดค้ำจะไม่มีค่าใช้จ่าย จะถือเป็นการทำบุญ

1.4 บุคคลและสิ่งที่เกี่ยวข้อง การเข้าร่วมประเพณีสวดค้ำเกิดจากการที่พุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้เข้ามาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และเพื่อรอฟังพระเทศน์ จึงได้มีประเพณีนี้เกิดขึ้น มีบุคคลและสิ่งที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

- ผู้ส่งสาร (Sender) ศิลปิน หรือผู้สวดค้ำ ซึ่งจะ เป็นผู้ที่อ่านหนังสือได้คล่อง มีความสามารถในการสวด รู้จักเน้นเสียงรู้จักเอื้อน รู้จักเล่นลูกคอและรู้จักเล่นท่าทางประกอบส่วนใหญ่จะเป็นนักแห่ หมอทำขวัญนาค ครูมาลัย นายหนังตะลุง มโนราห์

- ผู้รับสาร (Receiver) พุทธศาสนิกชนหรือชาวบ้านที่เลื่อมใสศรัทธา ทั้งในชุมชนและพื้นที่ห่างไกล มาร่วมกิจกรรมเข้าวัดฟังธรรมณวิหารคดพระระเบียง(พระด้าน)วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

- สาร (Message) เนื้อหา สาระ ความรู้ คติเตือนใจ การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว บาปบุญคุณโทษ จากเอกสารตำรา หนังสือ หรือเรื่องที่น่าสนใจ สวด เช่น เรื่องสุบิน ตำนานพระบรมธาตุ วันการ ทินวงศ์ สีเสาร์ กระจ่ายทอง พระรถเสน เสือโค เป็นต้น

- ช่องทาง (Channel) การสวด (การอ่านร้อยกรอง) ทำนองต่าง ๆ เช่น กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉบัง 16 กาพย์สุรางคนาง อินทรวชิธรณันท์ เป็นต้น

1.5 อุปกรณ์ประกอบพิธี ประกอบด้วย หนังสือสำหรับสวด(อ่านร้อยกรอง) เช่นหนังสือบุญ หนังสือเรื่องสุบิน ชินวงศ์ ตำนานพระบรมธาตุ ฯ นอกจากนี้บุคคลที่มาร่วมกิจกรรมจะนำปิ่นโต ดอกไม้ รูปเทียน ขนมหมาพลู เป็นต้น

1.6 ช่วงเวลา เวลาในการสวดค้ำไม่ได้กำหนดแน่นอนแต่ส่วนใหญ่จะเป็นเวลาก่อนที่พระสงฆ์ฉันเพลในวันธรรมสวนะ ส่วนวันสำคัญทางศาสนาจะเป็นช่วงก่อนที่พระสงฆ์จะเทศน์ ไม่ได้กำหนดเฉพาะเจาะจงว่าเป็นเวลาใด

1.7 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม การดำเนินกิจกรรมประเพณีสวดด้าน เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นเรียบง่ายไม่มีพิธีรีตองมากมาย ด้วยความเชื่อ ความศรัทธาเพื่อบูชาพระบรมธาตุ พุทธศาสนิกชนต่างคนต่างมา และเมื่อทุกคนมานั่งรอพระพร้อมกันในบริเวณพระระเบียงหน้าพระด้าน บริเวณวิหารคดในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ผู้สวดหรือศิลปินก็จะนำทุกคนหันหน้าไปทางพระบรมธาตุเจดีย์ให้ทุกคนกราบ ต่อจากนั้นทุกคนหันหน้ากลับมามทางพระพุทธรูป(พระด้าน) กราบพระพุทธรูป ผู้สวดหรือศิลปิน ก็จะสวดหนังสือ(อ่านร้อยกรอง)ให้ทุกคนได้รับฟัง ในการสวดจะสอดแทรกกลอน น้ำเสียงให้น่าสนใจเพื่อให้ผู้ฟัง สนุกสนานและแฝงคติธรรม และจบการสวดก่อนที่พระสงฆ์จะเทศน์ ประมาณ 10 นาที

1.8 ประเพณีสวดด้านของจังหวัดนครศรีธรรมราชได้สูญหายไปเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี มาแล้วต่อมามีปีพ.ศ.2545 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราชซึ่งเป็น มหาวิทยาลัยสงฆ์ได้ทำการฟื้นฟูประเพณีสวดด้าน เพื่อรื้อฟื้น ประเพณีที่เกิดจากความเชื่อความศรัทธา เกี่ยวกับบองค์พระบรมธาตุเจดีย์ในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์บริเวณที่ มหาวิทยาลัยตั้งอยู่และต้องการสร้างค่านิยมจิตสำนึกให้กับเด็ก เยาวชนและผู้สนใจทั่วไป หันมานิยมวัฒนธรรม คั้งเดิมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

จากการที่คณะวิจัยได้ดำเนินการร่วมกับเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการศึกษาเกี่ยวกับ ประเพณีสวดด้าน สามารถวิเคราะห์คุณค่าสื่อพื้นบ้าน(ประเพณีสวดด้าน) ได้ดังนี้

2. การวิเคราะห์ประเพณีสวดด้าน

2.1 การวิเคราะห์คุณค่าประเพณีสวดด้านใน แนวคิด

- ราก หรือคุณค่าที่แท้จริงของประเพณีสวดด้าน เป็นนามธรรมที่ไม่สามารถมองเห็นแต่ให้ คุณค่าต่อจิตใจ ส่งผลในภาพรวมด้านสังคม เนื่องจากทุกคนที่ได้ฟังการสวดด้านก็จะ ได้ความรู้ที่เป็นคติ ธรรม คำสอน เรื่องบาปบุญคุณ โทษ ความกตัญญูรู้คุณ การรักษาวลสงวนตัวของผู้อื่น การทำดีได้ดีทำชั่วได้ ชั่ว ทำให้คนมุ่งมั่นทำความดี เกิดความรักสามัคคี มีความผูกพันสร้างสายสัมพันธ์ สร้างมิตรภาพที่ดีต่อกัน ทำให้สังคมเกิดสันติสุข

- คอก/ผล/ใบ คือผลผลิตที่ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อบุคคลที่ได้รับฟังและนำไปเป็น แนวทางในการดำเนินชีวิต

2.2 การวิเคราะห์คุณค่าประเพณีสวดด้านใน แนวนอน

- การวิเคราะห์ต้นไม้แห่งคุณค่าของประเพณีสวดด้าน ในแนวนอน เพื่อต้องการเปรียบเทียบ ให้เห็นถึงส่วนที่เป็นแก่นหรือคุณค่าที่จะต้องรักษาไว้ไม่สามารถปรับประยุกต์ได้กับส่วนที่เป็น เปลือกหรือกะพี้ซึ่งสามารถปรับประยุกต์ได้ตามสถานการณ์ เพื่อให้ประเพณีคงอยู่สืบต่อไป ในส่วนที่ เป็นเปลือกหรือกะพี้ของประเพณีสวดด้านคือบทสวดหนังสือสวด ศิลปิน สถานที่ และช่วงเวลาของการสวด สามารถเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ได้ เช่น ผู้สวดเปลี่ยนจากศิลปินหนังตะลุง มโนราห์ เป็นเด็ก เยาวชนทั้ง ชายหญิง สถานที่เปลี่ยนจากพระระเบียงบริเวณวิหารคดในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นวัดอื่น ๆ

หนังสือบทสวด สามารถเปลี่ยนจากหนังสือบุคเป็นหนังสือที่พิมพ์ขึ้นจากโรงพิมพ์แต่ส่วนที่เป็นแก่นแล้ว จะต้องรักษาส่วนนี้ไว้เสมอไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้เลย ก็คือคุณค่าของประเพณีคือสำเนียงภาษาถิ่นได้ และเนื้อหา ทำนอง ในการสวดจะต้องแฝงด้วยคติเตือนใจ

- - วิเคราะห์หน้าที่ ของประเพณีสวดด้าน ประเพณีสวดด้านเป็นประเพณีที่แสดงความเป็นตัวตนของชาวนครศรีธรรมราช มีเฉพาะที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ให้พุทธศาสนิกชน เข้าวชนเข้าวัดฟังธรรม อบรมจริยธรรม สร้างให้คนในชุมชนรู้จักสามัคคี สร้างสายสัมพันธ์ของคนในชุมชน สร้างเยาวชนรุ่นใหม่ให้เป็นศิลปินหรือผู้สวด ให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความสนุกสนานความบันเทิง รักษาภาษาถิ่น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวประเพณีสวดด้าน จึงเหมือนเป็นพลังที่มุ่งส่งเสริมให้สังคมพัฒนาอย่างเข้มแข็ง และยั่งยืนสืบไป

- วิเคราะห์กระบวนการสืบทอดประเพณีสวดด้าน จากการที่คณะวิจัยได้ดำเนินการร่วมกับเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการศึกษาเกี่ยวกับประเพณีสวดด้าน สามารถวิเคราะห์กระบวนการสืบทอด ของสื่อพื้นบ้าน(ประเพณีสวดด้าน) ดังนี้

- กระบวนการสืบทอดประเพณีสวดด้าน สามารถใช้กระบวนการดังนี้

- สืบทอดผู้ส่งสาร (Sender) ในอดีตผู้ส่งสารจะเป็นผู้ชายที่อ่านหนังสือได้คล่องส่วนใหญ่แล้วจะเป็นศิลปินหนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอกแต่เพื่อฟื้นฟูประเพณีสวดด้านให้กลับมา การสืบทอดผู้ส่งสารจะต้องไม่จำกัดคุณสมบัติมากเกินไป โดยผู้ส่งสารเป็นผู้ที่มีความสนใจในการอ่านบทร้อยกรอง ไม่จำกัดเพศ วัย สามารถ เอื้อนเสียงลีลาได้ฟังไพเราะ

- การสืบทอดสาร (Message) บทสวดสามารถเปลี่ยนแปลงจากหนังสือบุค ตำนานพระบรมธาตุ วันการ สีเสาร์ เป็นต้น เป็นหนังสือตำราสมัยใหม่ เรื่องใหม่ ๆ แต่ความหมายหรือคุณค่าสาระของบทสวดจะต้องให้คุณค่าแฝงไว้ด้วยคติสอนใจ

- การสืบทอดช่องทาง การสวดหรือการอ่านทำนองร้อยกรอง เป็นช่องทางในการส่งสาร จะต้องสืบทอดโดยการส่งเสริมให้เยาวชน นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการแข่งขันการสวดหนังสือ (สวดด้าน) ในระดับต่าง ๆ ส่งเสริมให้มีการสวดด้านในวัดต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเพียงแห่งเดียว

- การสืบทอดผู้รับสาร (Receiver) โดยการเผยแพร่การสวดด้าน ให้เป็นที่รู้จักของกลุ่มคนเพิ่มขึ้นอย่างหลากหลาย ทั้งในพื้นที่ใกล้เคียงและจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเพิ่มผู้รับสารให้มากขึ้น

จากการวิเคราะห์สื่อพื้นบ้านประเพณีสวดด้าน ทำให้ทราบถึงคุณลักษณะ(รู้จัก) คุณค่าที่มีต่อสังคม (รู้จัก) บทบาทหน้าที่(รู้ใช้) และกระบวนการ ในการสืบทอด (รู้จัก) ทำให้ทราบว่าสถานภาพของประเพณีสวดด้าน มีอาการกำลังสูญหาย กลยุทธ์การทำงานจะต้องหาแนวทางในพื้นที่ป้อนุรักษ์

3. กระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการประเพณีสวด
ด้าน คณะวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยการสัมภาษณ์
บันทึกภาพ บันทึกเสียง จัดกิจกรรม และการจัดเวทีเสวนา โดยเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนได้เข้ามามี
ส่วนร่วมศึกษาวิจัย ดังนี้

- ร่วมเป็นคณะทำงาน ในการทำงานวิจัยครั้งนี้ ได้มีเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนเข้ามามีส่วน
ร่วมในคณะทำงาน โดยร่วมกำหนดกรอบแนวทางในการดำเนินงานเพื่อฟื้นฟู อนุรักษ์ประเพณีสวดด้าน วัด
พระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช

- ร่วมตั้งโจทย์การวิจัย เครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งโจทย์ในการวิจัย โดยมี
ตัวแทนแต่ละสาขาร่วมแสดงความคิดเห็น ความเป็นมาของปัญหา และตั้งโจทย์เพื่อที่จะหาแนวทางในการ
ฟื้นฟูอนุรักษ์ ประเพณีสวดด้าน ซึ่งเป็นคำตอบของโจทย์การวิจัย

- ร่วมสร้างเครื่องมือ ในการวิจัยครั้งนี้ คณะทำงานซึ่งเป็นตัวแทนของเครือข่ายวัฒนธรรมและ
ชุมชนได้ร่วมกันสร้างเครื่องมือในการวิจัยเพื่อนำไปสู่คำตอบที่ต้องการ

- ร่วมกำหนดกลุ่มตัวอย่าง คณะวิจัยซึ่งเป็นเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนได้ร่วมกันคิด วิเคราะห์
และหาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง กับประเด็นปัญหาเพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการ

- ร่วมจัดเก็บข้อมูล การจัดเก็บข้อมูลครั้งนี้คณะวิจัยได้ร่วมจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม ตามระเบียบวิธี
วิจัย เพื่อนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ต่อไป

- ร่วมให้ข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ คณะวิจัย ร่วมให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีสวดด้าน
ทุกแง่มุมและได้แสดงความคิดเห็น เสนอแนวทางการแก้ไขและแนะนำ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์กับการวิจัย

- ร่วมเวทีเสวนา เครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ได้
แนวทางในการฟื้นฟู อนุรักษ์ประเพณีสวดด้าน

- ร่วมฟื้นฟูอนุรักษ์ประเพณี สวดด้านวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร คณะวิจัยได้ร่วมประชุมกับ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมา โสกราช คณะทำงานประกอบด้วยปราชญ์
ชาวม้าน ศิลปิน นักวิชาการ พระสงฆ์ ครูอาจารย์จากเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช เครือข่าย
วัฒนธรรม(สำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัดสภากาวัฒนธรรมจังหวัด พุทธสมาคมจังหวัด วิทยาลัยนาฏศิลป์
นครศรีธรรมราช)ร่วมกันกำหนดจัดประเพณีสวดด้าน โดยให้เยาวชน สถานศึกษา วัด เข้ามาร่วมกิจกรรม
สวดด้าน ประจำปี 2551 จำนวน 3 ครั้ง ซึ่งคณะวิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า
มีความต้องการให้ประเพณีสวดด้าน ยังคงอยู่เพื่อสร้างคุณค่าให้สังคมนครศรีธรรมราช

การจัดกิจกรรมการสวดด้าน วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นประเพณีความเชื่อที่ให้คุณค่าต่อสังคม
เป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาช่วยให้สังคมเกิดความรักสามัคคีพัฒนาจิตใจของผู้ฟังอีกทั้งเป็นการ
รักษาอัตลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการให้จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทุกปี รูปแบบการ
จัดกิจกรรมการสวดด้าน ประจำปี 2551 จำนวน 3 ครั้ง แตกต่างจากประเพณีสวดด้านดั้งเดิม ดังนี้

- การดำเนินกิจกรรม โครงการ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมประกอบด้วยพิธีกรซึ่งเป็นบุคลากรจาก พุทธสมาคมและอุบาสิกจากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ทำหน้าที่ในการดำเนินรายการให้เป็นไปตาม ขั้นตอนเวลาที่กำหนด วิทยากรซึ่งเป็นศิลปินหนังตะลุง มโนราห์ มีหน้าที่ในการสวด(อ่านร้อยกรอง) จาก หนังสือตำนานพระบรมธาตุกาลอนักศึกษาทั้งชายและหญิงจากสถานศึกษาที่ตอบรับเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 50 คน/โรงเรียน เข้ามาร่วมกิจกรรมในวันธรรมสวนะ แต่งกายชุดนักเรียน พระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ ซึ่งเป็นวัดฝ่ายธรรมยุติและประชาชนที่สนใจ
 - การสวดค่านที่จัดขึ้นในครั้งนี้ เน้นรูปแบบการฝึกปฏิบัติที่เป็นกึ่งทางการ มีการให้พิธีกรทางสงฆ์ พระสงฆ์ทำหน้าที่ในการให้ศีล(ให้สัมโมทนียคาถา) แก่นักเรียนและเยาวชนและผู้ฟังที่เข้าร่วมกิจกรรม มี วิทยากรเป็นผู้บรรยาย ซึ่งดั้งเดิมประเพณีการสวดค่านเป็นการสวดด้วยความสมัครใจ และใช้ความศรัทธา เป็นที่ตั้ง
 - การสวดค่านในครั้งนี้ ผู้สวดจะมีเฉพาะศิลปินหนังตะลุง มโนราห์ ซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการสวดให้กับเยาวชน นักเรียน และผู้สนใจโดยทั่วไป ซึ่งจะมีความแตกต่างกับการ สวดค่าน ดั้งเดิมที่ผู้สวดจะเป็นบุคคลใดก็ได้ ที่มีความสามารถอ่านหนังสือได้คล่อง(นักแห่ หมอทำขวัญ อนาคต ครุมาลัย เพลงบอกสวดมาลัย) และในการสวดผู้ฟังก็เป็นบุคคลทั่วไปที่มาอาศัยในวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร
 - การสวดค่านดั้งเดิมจะไม่มีขั้นตอน ผู้ดำเนินรายการ พิธีกรในการสวดค่าน แต่ในการจัดกิจกรรม และฟื้นฟูประเพณีสวดค่านในครั้งนี้ จะมีพิธีกรจากพุทธสมาคมจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเครือข่าย วัฒนธรรม ทำหน้าที่ในการดำเนินการตามวิธีการ ขั้นตอนการสวดค่าน ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง จะเห็นได้ว่า ในการสวดค่านนั้นวิทยากรก็มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะประเพณีการสวดค่านเป็นประเพณี ที่ เกี่ยวข้องกับความเชื่อความศรัทธา เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน เราไม่สามารถที่จะข้ามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไป ได้ เพราะสิ่งที่สามารถสร้างความเชื่อ ความศรัทธาจากประชาชนได้นั้น ก็คือรูปแบบ พิธีการที่สมบูรณ์แบบ จากการเข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 3 ครั้ง คณะวิจัยมีข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับประเพณีสวดค่าน ที่ สามารถนำมาเป็นข้อสรุปการวิจัยเป็นดังนี้
 1. การจัดกิจกรรมในครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างน่าจะมีความหลากหลาย เพราะถ้ากลุ่มมีความหลากหลาย ข้อมูลที่ได้จะมีความละเอียด ชับซ้อน สามารถนำมาวิเคราะห์ได้อย่างกว้างขวางไม่มีข้อจำกัดอย่างเช่นการ จัดกิจกรรมในครั้งนี้
 2. ผู้สวดน่าจะเป็นบุคคลหลายสาขาอาชีพ ที่อ่านบทร้อยกรองได้ไพเราะ(ไม่เฉพาะเจาะจง ว่าเป็นศิลปิน) เป็นผู้ฝึกที่มีเทคนิควิธีการ ในการสอนที่หลากหลาย ไม่น่าเบื่อและมีความโดดเด่น สามารถสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เข้าฝึกเป็นอย่างดี
- จากการเข้าร่วมเวทีเสวนา คณะวิจัยมีข้อสังเกตเกี่ยวกับรูปแบบของการจัดเวทีเสวนา น่าจะ ทำเป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลในเชิงลึกจากปราชญ์ชาวบ้าน จะต้องให้การพูดคุย

และผู้วิจัยจะต้องเปิดประเด็นให้ง่าย ในการให้ปราชญ์ชาวบ้านเล่าเรื่องเกี่ยวกับประเพณีสวดด้านตามความรู้และความรู้สึก คณะผู้วิจัยเองจะต้องสรุปประเด็นแล้วถามปราชญ์ชาวบ้านอีกครั้งว่าเข้าใจถูกต้องตรงกันหรือไม่ การที่ชาวบ้าน ได้ร่วมกับเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อต้องการฟื้นฟู อนุรักษ์ประเพณีสวดด้านให้คงอยู่สืบไป

แนวทางในการฟื้นฟู อนุรักษ์ประเพณีสวดด้านให้คงอยู่สืบไป

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนดำเนินการจัดเก็บข้อมูลศึกษาวิจัยจัดกิจกรรมและจัดเวทีเสวนาเพื่อหาแนวทางในการฟื้นฟูอนุรักษ์เพื่อให้ประเพณีสวดด้านคงอยู่สืบไปสรุปได้ดังนี้

1. นำบทสวดด้าน จากหนังสือбуд หรือบทสวดเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องวันการ สี่เสาร์ สุบิน ตำราบูชาพระธาตุ บรรจุไว้ในหลักสูตรภาษาไทย หรือเป็นหลักสูตรท้องถิ่น
2. จัดกิจกรรมประกวดการแข่งขันสวดด้าน ในสถานศึกษา ลักษณะเดียวกับสวดมนต์หมู่ทำนองสรภัญญะ(สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำลังดำเนินการ)
3. ส่งเสริมประเพณีสวดด้าน โดยชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน เข้ามาร่วมกัน โดยขยายพื้นที่จากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ไปยังวัดต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
4. ส่งเสริมผู้สวดหรือศิลปิน โดยไม่จำกัดคุณสมบัติของผู้สวดหรือศิลปิน ขอให้เป็นผู้ที่มีความสามารถอ่านบทสวดได้คล่อง มีความรักในศิลปะการขับกลอน ไม่จำกัด เพศ อายุ ตำแหน่ง ควรเน้นที่เด็กและเยาวชน เพราะเด็กในวันนี้จะเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า และเป็นผู้ที่สืบทอดประเพณีอันดีงามให้คงอยู่ต่อไป

การนำผลวิจัยไปเผยแพร่และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

บทสรุปของการนำข้อมูลที่ ได้ สู่ชุมชน ของทีมงานวิจัยประเพณีสวดด้านนั้น เป็นการให้ในรูปแบบของหนังสือ และข้อมูลปฐมภูมิ ผ่านไปยังห้องสมุด ทั้งในระดับมหาวิทยาลัย โรงเรียน และห้องสมุดประชาชน เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าให้กับผู้ที่สนใจจะศึกษาต่อยอดประเพณีสวดด้านในเชิงลึกต่อไป และก็หวังเป็นอย่างยิ่งว่าประเพณีสวดด้านจะยังคงดำรงอยู่คู่เมืองนครศรีธรรมราชสืบต่อไปอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนดำเนินการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเพณีสวดด้าน มีข้อเสนอแนะเพื่อฟื้นฟูอนุรักษ์ สืบสาน ส่งเสริมให้ประเพณีสวดด้านคงอยู่สืบไป ดังนี้

1. หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ตลอดจนถึงเครือข่ายวัฒนธรรม ชุมชน ควรจะประสานทำงานร่วมกันเชิงบูรณาการ เพื่อส่งเสริม อนุรักษ์และสืบสานอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับประเพณีสวดด้านให้คงอยู่อย่างยั่งยืนและสืบไป
2. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช สภาวัฒนธรรมจังหวัด และวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ควรเป็นแกนนำร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรส่วนท้องถิ่น เครือข่าย

วัฒนธรรม ชุมชน การท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช ในการหาช่องทางส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างจริงจัง โดยใช้จุดศูนย์กลางคือ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็น ดินแดนแห่งพุทธภูมิที่ทุกคนต้องการมาสักการะและท่องเที่ยว มีการฟื้นฟูประเพณีสวดด้านให้เห็น อยู่ ตลอดเวลา เพื่อที่จะได้นำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วเพียงนำมาฟื้นฟู ใช้เป็นช่องทางในการพัฒนา เศรษฐกิจของชุมชน สมเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองในทุก ๆ ด้าน

จากข้อ 2 สามารถนำมาจัดทำเป็นงาน/กิจกรรม เช่น

- 2.1 จัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัดโดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา วัด เครือข่ายทางวัฒนธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 2.2 เผยแพร่ในงานบุญต่าง ๆ เช่น งานแห่ผ้าขึ้นธาตุ กิจกรรมวันวิสาขบูชา งานเดือนสิบ เป็นต้น
- 2.3 จัดให้มีกิจกรรมสวดด้านในทุกวันธรรมสวนะ
- 2.4 ให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยมามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช ทุกคนต้องเรียนเป็น วิชาเลือก
- 2.5 จัดกิจกรรมแข่งขันการสวดด้านของนักเรียนนักศึกษาทุกระดับ (ทำนองเดียวกับสวดมนต์หมู่ ทำนองสรภัญญะ)
- 2.6 ร่วมกับศิลปินสาขาต่าง ๆ ทั้งหนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก ในการนำการสวดด้าน ไป เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ชม ผู้ฟังได้เกิดความเคยชิน
- 2.7 ร่วมกับโครงการถ่ายเขาวชนสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัย ทั้งสาขาออกแบบและ วรรณศิลป์นำบทสวดด้านไปใช้ในการดำเนินกิจกรรม
- 2.8 ร่วมกับเครือข่ายทางวัฒนธรรม เช่น สภาวัฒนธรรม ศูนย์วัฒนธรรม โครงการวัฒนธรรมไทย สายใยชุมชน นำประเพณีสวดด้านไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
- 2.9 ร่วมกับสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เครือข่ายวิทยุชุมชน ได้ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการสวด ด้าน
- 2.10 ให้เด็ก เขาวชนสถานศึกษาได้ใช้บทบูชาพระธาตุหลังเข้าแถวเคารพธงชาติ
- 2.11 จัดกิจกรรมยกย่องเชิดชู ศิลปินที่เป็นเขาวชนจากสถานศึกษาต่าง ๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรม

2. การศึกษาข้อมูลภาคสนาม

การศึกษาข้อมูลภาคสนามเพื่อติดตามการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ของจังหวัดชลบุรี นครสวรรค์ กำแพงเพชร พะเยา บุรีรัมย์ หนองบัวลำภู และนครศรีธรรมราช สรุปได้ดังนี้

จังหวัด	โครงการ	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
ชลบุรี	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนใน	- นำข้อเสนอแนะจากงานวิจัยไปใช้

	การบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี	ประโยชน์ ดังนี้ 1. ใช้ข้อมูลที่ได้จากชุมชนเป็นข้อมูล
จังหวัด	โครงการ	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
		ในการพิจารณาจัดประเพณีบุญกลางบ้านในปี 2552 โดยนำเอาชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น - พัฒนารูปแบบการจัดงานให้เป็นที่ไปตามความต้องการของท้องถิ่นให้มากขึ้น - นำกิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรมในงานประเพณีบุญกลางบ้านไปจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น
นครสวรรค์	- การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาการบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์	- นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น โดยเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด โรงเรียนชุมชน และผู้นำชุมชน
กำแพงเพชร	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถวชุมชนเพชรบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร	- นำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยไปจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น โดยเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด โรงเรียนชุมชน และวัดในชุมชน - นำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยไปใช้ในการณรงค์ในทุกอำเภอของจังหวัดกำแพงเพชร
พะเยา	- การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการดูแลสุขภาพ ตำบลห้วยแก้ว อำเภอภูพาน จังหวัดพะเยา	- นำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยไปบูรณาการเข้ากับโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ในส่วนของการนำองค์ความรู้ในชุมชนจากปราชญ์ชาวบ้าน

		มาบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตของชุมชน ดังนี้
--	--	--

จังหวัด	โครงการ	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
		<p>1. จัดเก็บข้อมูลด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านไว้ที่กลุ่มคลังสมอง และให้บริการรักษาประชาชน โดยจัดให้มีกลุ่มหมอเมืองมาให้การรักษาที่สถานีอนามัยห้วยแก้ว</p> <p>- จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอนามัยชุมชน และกลุ่มหมอเมือง ใน 2 ระดับ</p> <p>ช่วงที่ 1 ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 -3 จัดทำหลักสูตรให้ผู้เรียนรู้จักสมุนไพรที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน</p> <p>ช่วงที่ 2 ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 -6 จัดทำหลักสูตรการผลิต และแปรรูปสมุนไพรหลายชนิด</p>
บุรีรัมย์	- การศึกษาแนวทางการสร้างเสริมความเข้มแข็งพิธีกรรมมะมีวดด้านสุขภาพชุมชน : กรณีศึกษาบ้านหนองเต็งใหญ่ ตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์	- นำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยมาฟื้นฟูกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม เช่น การทำขนมที่ใช้ในพิธีกรรม และการทำบายศรี
หนองบัวลำภู	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการแสดงพื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์ บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู	- นำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยไปใช้ในกิจกรรมโฮมสเตย์ เพื่อเสริมรายได้ให้ชุมชน
		- มีการขยายองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยด้วยการให้ชุมชนใกล้เคียง

		เข้ามาศึกษา และมีส่วนร่วมในกิจกรรมโฮมสเตย์ของบ้านถ้ำกลองเพล
--	--	---

จังหวัด	โครงการ	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
นครศรีธรรมราช	- การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ประเพณีสวดค่าน วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช	- ใช้ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยเป็นข้อมูลจัดกิจกรรมสวดค่าน โดยนำชุมชน และเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น - จัดทำเป็นหลักสูตรร่วมกับ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช - จัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัด โดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา วัด เครือข่ายทางวัฒนธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

รายงานการศึกษาข้อมูลภาคสนามเพื่อติดตามการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ของจังหวัดชลบุรี นครสวรรค์ กำแพงเพชร พะเยา บุรีรัมย์ หนองบัวลำภู และนครศรีธรรมราช ของส่วนวิจัยและพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ปรากฏในภาคผนวก 1

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ (2552) ชีวีน ชั้นธรรม เรียบเรียง “บทแนะนำ “คุณลักษณะ” และ “วิธีวิทยา” ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” ใน *จดหมายข่าวงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์ 2552* หน้า 34-35
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนากรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)*
- พีรเดช ทองอำไพ (2551) “การบริหารจัดการปลายทาง (Downstream Management)” จาก http://rescom2006.trf.or.th/display/show_colum_print.php?id_colum=692
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2552) *10 ปี งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คุณค่าและความหมายต่อสังคมไทย และก้าวต่อไปในอนาคต* เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- สุธรรม กันคำ (2551) “การผลักดันเชิงนโยบายแค่ “เป็นข่าว” ยังไม่พอ” ใน *จดหมายข่าวงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม 2551* หน้า 33-35
- สุธีระ ประเสริฐสรรพ (2551) *พูดเรื่องวิจัยให้ได้เรื่อง* กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- เสน่ห์ จามริก (2552) “ประมวลทรรศนะผู้ทรงคุณวุฒิ” ใน *10 ปี งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คุณค่าและความหมายต่อสังคมไทย และก้าวต่อไปในอนาคต* เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- อาภา มณีรัตน์ (2550) “หน่วยงานภาครัฐนำวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้ในการทำงานได้อย่างไร” ใน *จดหมายข่าวงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์ 2550* หน้า 8-9

ภาคผนวก

รายงาน

การติดตามการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรม
แบบมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์

บทที่ ๑

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้มีการสนับสนุนงบประมาณประจำปี ๒๕๕๑ เพื่อดำเนินการโครงการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม ซึ่งโครงการนี้ประกอบด้วย ๒ โครงการย่อย คือ โครงการวิจัย “การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม” และโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม”

โครงการวิจัย “การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม” เป็นโครงการวิจัยที่นำโครงการต้นแบบที่เป็นผลสัมฤทธิ์ ๑๑ โครงการ มาเป็นกรณีศึกษา เพื่อถอดบทเรียน และนำองค์ความรู้ที่ได้ไปขยายผลด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลที่ได้จากการวิจัยนี้คือ งานวิจัยถอดบทเรียน ๑๑ โครงการ ซึ่งเป็นโครงการที่ตอบ โจทย์ของการทำงานด้านวัฒนธรรมได้ในด้านมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage Culture) และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิต (Living Culture)

ส่วนโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม” เป็นโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของวัฒนธรรมจังหวัด และสภาวัฒนธรรมจังหวัด ในการดำเนินงานวิจัยร่วมกับเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นที่การทำงานแบบมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ ผลที่ได้จากการวิจัยนี้คือ ได้การวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด และชุมชน รวม ๔๗ โครงการ ซึ่งเมื่อโครงการวิจัยได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องมีการเผยแพร่ผลงานวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ จึงได้มีการดำเนินโครงการวิจัย “การเผยแพร่และติดตามการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์” ในปีงบประมาณ ๒๕๕๒ เพื่อนำผลการศึกษารายงานวิจัยในส่วนของโครงการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัดไปเผยแพร่และนำไปใช้ประโยชน์ให้เกิดคุณูปการต่อชุมชน และสังคม

ในส่วนของการเผยแพร่ผลงานวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ได้มีการดำเนินงาน ๒ ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่ ๑ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับ โครงการเมธีวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในรูปแบบของการเผยแพร่ผลงานวิจัยในเวทีการประชุม ที่มีกลุ่มเป้าหมายประมาณ ๓๐๐ คน ในวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ครั้งที่ ๒ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบนิทรรศการ (โปสเตอร์) ที่มีกลุ่มเป้าหมายประมาณ ๖๐ คน ในวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๕๒ ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ส่วนการติดตามการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อติดตามผลการนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์ โดยมีการสำรวจผลการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์จำนวน ๔๗ โครงการ แล้วนำมาคัดเลือกโครงการวิจัยที่มีผลงานระดับดีเยี่ยม ซึ่งได้จากการคัดเลือกของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๘ โครงการเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการติดตามการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้แก่

- โครงการที่ ๑ การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา “ ประเพณีสวดค่าน วัดพระมหาธาตุ-วรมหาวิหาร ” จังหวัดนครศรีธรรมราช
- โครงการที่ ๒ การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษา การบริหารจัดการประเพณี สลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์
- โครงการที่ ๓ การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถว ชุมชนเพชรชูทรัพย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
- โครงการที่ ๔ การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้าน เพื่อการดูแลสุขภาพ ตำบลห้วยแก้ว อำเภอภูเก็บบาย จังหวัดพะเยา
- โครงการที่ ๕ การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรม การแสดงพื้นบ้าน กลุ่มโฮมสเตย์ บ้านถ้ำกองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- โครงการที่ ๖ การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

รายละเอียดในแต่ละโครงการจะกล่าวในบทต่อไป

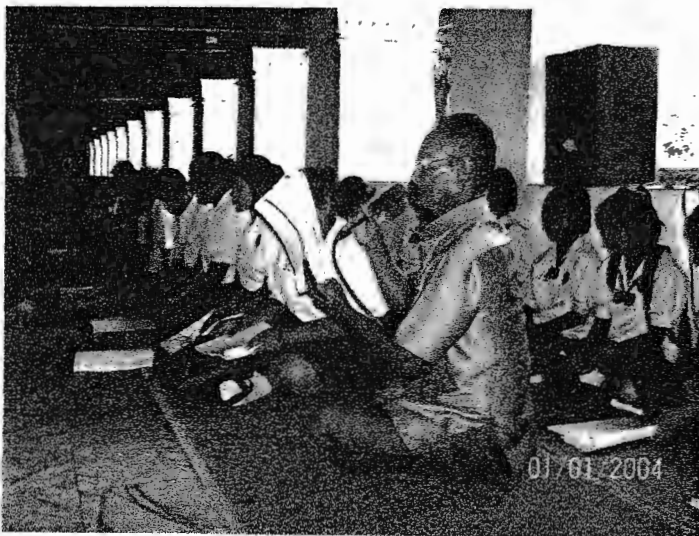
บทที่ ๒

การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา “ประเพณีสวดด้าน วัดพระธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช”

ประเพณีสวดด้านเป็นประเพณีที่จัดให้มีคนอ่านหนังสือร้อยกรองประเภทนิทานต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นนิทานพื้นเมืองที่กวีพื้นเมืองแต่งขึ้น การสวดซ้ำภาษาพื้นเมืองของชาวนครและมีการสวดเฉพาะในวิหารคด หรือพระระเบียงรอบพระบรมธาตุเจดีย์ทั้ง ๔ ด้าน ประเพณีสวดด้านจะมีการสวดทุกวันธรรมสวนะ หรือวันที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยจะมีการสวดก่อนเวลาพระสงฆ์จะเทศนา หรือฉันภัตตาหารเพล พุทธศาสนิกชนที่นั่งรอจะได้รับฟังการสวดด้าน เพื่อความสนุกสนานแฝงด้วยคติธรรม ให้ผู้ฟังเกิดจิตใจสงบ และนำหลักธรรมคำสอนไปเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติ ในปัจจุบันการสวดด้านจะมีเฉพาะวันที่สำคัญ เท่านั้น เพียงปีละประมาณ ๒ – ๓ ครั้งเท่านั้น ซึ่งเห็นได้ว่าประเพณีสวดด้านกำลังจะสูญหายไปจากเมืองนครศรีธรรมราช ด้วยเหตุนี้จึงมีการทำวิจัยนี้ขึ้นเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีสวดด้าน ให้ดำรงอยู่เพื่อสร้างคุณค่าให้กับสังคมไทย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด และชุมชน ในการบริหารจัดการแบบบูรณาการประเพณีสวดด้านให้คงอยู่ยั่งยืน และเพื่อหาแนวทางในการฟื้นฟู อนุรักษ์ประเพณีสวดด้าน ให้คงอยู่สืบไป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเขียน เก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เครือข่ายวัฒนธรรม ศิลปิน นักวิชา และเยาวชนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยเอกสาร ปฐมภูมิ ข้อมูลภาคสนามและการสัมภาษณ์บุคคล ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการประเพณีสวดด้านในครั้งนี้ มีการส่งตัวแทนแต่ละสาขาร่วม แสดงความคิดเห็น ความเป็นมาของปัญหา และตั้งโจทย์เพื่อที่จะจะหาแนวทางในการฟื้นฟู อนุรักษ์ ประเพณีสวดด้าน ซึ่งเป็นคำตอบของโจทย์การวิจัย และร่วมสร้างเครื่องมือในการวิจัย เตรียมคำถาม สำหรับสัมภาษณ์เพื่อนำไปสู่คำตอบที่ต้องการ และมีเครือข่ายร่วมเวทีเสวนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้ได้แนวทางในการฟื้นฟู อนุรักษ์ประเพณีสวดด้านให้คงอยู่สืบไป โดยมีข้อสรุปว่าเห็นควรจัดทำเครือข่ายการศึกษาเชิงบูรณาการแบบคู่ขนาน โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร่วม มีส่วนสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและทาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการจัดการเรียนการสอนให้กับทางโรงเรียนในเขตพื้นที่ ต้องมีการส่งเสริม และสนับสนุนอย่างจริงจังให้เกิดหลักสูตรท้องถิ่นประเพณีสวดด้านในการเรียนการสอน ระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ซึ่งจะเป็นการสร้างประเพณีสวดด้านให้คงอยู่ตลอดไป

ในส่วนของการเผยแพร่ผลงานวิจัยได้มีการเผยแพร่ในรูปแบบของหนังสือ และเอกสารบรรยายแพร่ไปยังห้องสมุดและทาง internet ผ่านทางเว็บไซต์ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด จากงานวิจัยนั้นพบว่าประเพณีสวดค่านใช้ประโยชน์ทางด้านคติธรรม คติเตือนใจ เนื้อหาในการสวดจะเป็นการอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ส่วนการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้มีการนำผลงานวิจัยไปเป็นข้อมูลในการศึกษาเพื่อต่อยอดประเพณีสวดค่านให้มีความสมบูรณ์ถูกต้อง และเหมาะสม โดยจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการฟื้นฟูประเพณีสวดค่านให้เป็นทุนทางวัฒนธรรม เป็นช่องทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน โดยให้มีการสวดในทุกวัด และในวันสำคัญต่างๆ ซึ่งจะได้มีการร่วมมือและเชื่อมโยงกับเครือข่ายวัฒนธรรม จัดกิจกรรมการประกวดแข่งขันสำหรับนักเรียน ระดับต่างๆ ซึ่งจะให้เป็นประสบการณ์ตรงสำหรับเยาวชนและประชาชน เป็นการส่งเสริมงานวัฒนธรรมในรูปแบบการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมที่ใกล้จะสูญหายได้กลับมาสืบทอดต่อไป

บทที่ ๓

การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษา การบริหารจัดการ ประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

ประเพณีสลากภัต เป็นประเพณีทำบุญที่มักจะทำตามหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีสิ่งของที่พอรวบรวมได้มาถวายพระภิกษุ ในทางภาคเหนือจะเรียกว่า “ทานกัวยสลาก” สลากภัต หมายถึง อาหารที่ถวายพระตามสลาก นับเข้าเป็นเครื่องสังฆทานในสมัยพุทธกาล ปัจจุบันนิยมทำในฤดูที่มีผลไม้อุดมสมบูรณ์ ระหว่างเดือน ๖ จนถึงเดือน ๘ เมื่อวัดใดจะจัดให้มีการถวายสลากภัต มักทยอยจะกำหนดวัดและหาเจ้าภาพ ครั้นถึงวันกำหนดผู้เป็นเจ้าภาพจะมีการเตรียมสำหรับข้าว และเครื่องไทยทานมารวมไว้ในบริเวณวัด จากนั้นมักทยอยผู้เป็นหัวหน้าจะนำเบอร์หมายเลขให้พระภิกษุจับสลาก ข้อสำคัญของการทำบุญสลากภัต คือเป็นการถวายทานแบบไม่เจาะจงตัวผู้รับ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับประเพณีสลากภัตของประชาชนในหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ และเพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดการปรับประยุกต์ การส่งเสริมและเผยแพร่การบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ และเพื่อเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัดตามจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัดและชุมชนท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ชาวบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชนในหมู่บ้าน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ประเพณีสลากภัตได้มีการยึดถือปฏิบัติสืบทอดมานาน โดยมักทำให้ช่วงฤดูฝนหรือช่วงเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม เนื่องจากช่วงนี้จะมีผลไม้มาก จึงได้มีการนำผลไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาถวายพระภิกษุ ซึ่งอาหารที่ถวายส่วนมากจะเป็นข้าวเหนียวมะม่วง บัวลอย และแกงเลียง ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีสลากภัตนั้น ผู้นำชุมชน เจ้าภาพและมัคทายก มีส่วนร่วมในการประชุม ประชาสัมพันธ์และอื่นๆ การประเมินความคิดเห็นพบว่าการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสลากภัตในระดับปานกลาง

ในด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย ได้มีการเผยแพร่ข้อมูลของประเพณีสลากภัตในโรงเรียนและทางอินเทอร์เน็ตผ่านเว็บไซต์ จากงานวิจัยนี้พบว่าทางชุมชนจะได้รับทราบประวัติความเป็นมาของประเพณีสลากภัต การจัดงานประเพณีสลากภัตจะเป็นการส่งเสริมการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรม ชุมชนท้องถิ่น วัด ประชาชน และหน่วยงานอื่นๆ การศึกษาประเพณีสลากภัตทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการนำไปจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งรูปแบบภาษาไทย และภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่าการจัดประเพณีสลากภัตก่อให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญต่อชุมชน คือ เป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่ประชาชนที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นที่สำคัญอย่างยิ่งในภาวะการณ์ปัจจุบัน

วางแผนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมกันระหว่างสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน

การทำงานร่วมกันระหว่างสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ และชุมชนท้องถิ่น

บทที่ ๔

การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถว ชุมชนเพชรชูทรัพย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

ประเพณีการทอดผ้าป่าแถว เป็นประเพณีที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน โดยจะจัดขึ้นในวันเพ็ญเดือนสิบสอง ซึ่งเป็นวันลอยกระทง โดยชุมชนและวัดร่วมกันสืบทอดประเพณีทอดผ้าป่าแถวจำนวน ๔ วัด ได้แก่ วัดบาง ตำบลในเมือง วัดพระบรมธาตุ ตำบลนครชุม และวัดอมฤต ตำบลลานดোকไม้ตอก อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร เมื่อใกล้จะถึงวันเพ็ญเดือนสิบสอง ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ประชาชนจะจัดเตรียมของที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือในบ้านใส่ชะลอมหรือถัง มีผ้าสบง ๑ ผืน เพื่อมาร่วมทอดผ้าป่า ส่วนวัดจะเป็นผู้จัดเตรียมสถานที่และสลาก นิมนต์พระสมัยก่อน ไม่มีการออกฎีกาแต่ในปัจจุบันจะนิมนต์พระด้วยการใช้ฎีกา เพื่อให้มาพิจารณาผ้าป่า รูปแบบการจัดผ้าป่าแถวในปัจจุบันไม่แตกต่างจากในอดีต

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร สภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชรและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถวชุมชนเพชรชูทรัพย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีทอดผ้าป่าแถว ในพื้นที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน ๗ คน กลุ่มผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๑๑ คน และกลุ่มเด็กและเยาวชน จำนวน ๕ คน ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรมประเพณีทอดผ้าป่าแถวชุมชนเพชรชูทรัพย์ มีการดำเนินการเป็นขั้นตอน คือร่วมวางแผนการดำเนินงาน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผล ประเพณีทอดผ้าป่าแถวชุมชนเพชรชูทรัพย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชรถือเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ที่ปฏิบัติมาตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันเป็นแห่งแรกของจังหวัดกำแพงเพชรที่ยังคงรักษาคุณค่าของประเพณีทอดผ้าป่าแถว ไว้ อย่างเหนียวแน่นสะท้อนให้เห็นลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ ความสามัคคี ความกตัญญูต่อบุพการี และการสืบทอดประเพณีสำคัญของท้องถิ่น

ในด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย ได้มีการเผยแพร่ข้อมูลของประเพณีทอดผ้าป่าแถว โดยจัดทำเป็นแผ่นพับ หรือโบชัวร์ที่เป็นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แล้วนำไปวางไว้เผยแพร่ที่สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อ เช่น วิทยุชุมชน และผ่านทางอินเทอร์เน็ตด้วย ในการศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถวทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องของการจัดประเพณี เป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมงานวัฒนธรรม และได้มีการนำข้อมูล

ไปใช้ในการจัดเก็บทำหลักสูตรท้องถิ่นให้เยาวชนได้รับทราบประวัติความเป็นมาและความสำคัญของ
ประเพณีนี้ เพื่อให้ประเพณีคงอยู่ไม่สูญหาย นอกจากนี้ได้มีความร่วมมือระหว่างสำนักงานวัฒนธรรม
จังหวัดกับทางวัดบาง จะจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการทอดผ้าป่าแถว อันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของ
จังหวัดนี้ ให้กับนักเรียน นักศึกษาและประชาชนที่สนใจเข้าชม โดยจะจัดขึ้นที่วัดบางและเป็นแหล่งรวม
จิตใจของชาวเมือง และได้มีการรณรงค์ให้ทุกอำเภอนำประเพณีการทอดผ้าป่าแถวไปเผยแพร่ และ
สืบทอดต่อไป

บทที่ ๕

การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้าน เพื่อการดูแลสุขภาพ ตำบลห้วยแก้ว อำเภอภูเกตุ ยาว จังหวัดพะเยา

การดำเนินชีวิตของคนล้านนาค้นการป้องกัน ดูแล และรักษาสุขภาพระบบการแพทย์พื้นบ้านมิได้แยกส่วนออกจากชุมชน และยังแสดงบทบาทหน้าที่รับใช้ชุมชน โดยมีหมอเมือง ทำหน้าที่สืบต่อและถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เป็นระบบการแพทย์อันทรงคุณค่าแล้วยังทำหน้าที่เป็นผู้นำทางพิธีกรรม ความสำคัญของหมอเมืองจึงเป็นทั้งการรักษาอาการป่วยไข้และเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชุมชน หมอเมืองจึงเป็นที่เคารพศรัทธาจากชุมชน ดังนั้นในทุกๆ ปี ที่ส่งวาระของวัน “ปีใหม่เมือง” คนไข้ที่เคยให้หมอเมืองรักษาจะพากัน ไปรดน้ำคำหัวหมอเมืองเสมือนญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว ซึ่งชุมชนตำบลบ้านห้วยแก้ว อำเภอภูเกตุ ยาว จังหวัดพะเยา เป็นชุมชนที่ยังมีวิธีการรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้านดั้งเดิม โดยการใช้ยาสมุนไพรและรักษากับหมอเมือง จึงได้มีการตั้งชมรมหมอเมืองตำบลห้วยแก้วขึ้น โดยมีสถานที่ดำเนินการในสถานีนามัยตำบลห้วยแก้ว และมีหมอเมืองอยู่จำนวน ๔๒ คน แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ หมอยา หมอเป่า หมอนวด หมอพิธีกรรม หมอกระดูก เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงควรให้มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้าน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้าน วัด และ โรงเรียน เพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้านหันมาใช้ยาสมุนไพรในการรักษาโรค และดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการในการสืบทอดภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านอย่างยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและค้นหาองค์ความรู้ดั้งเดิมเรื่องแพทย์พื้นบ้าน วิธีการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน และการรักษาโรคของชาวบ้านตำบลห้วยแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เพื่อศึกษากระบวนการปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักให้ชุมชนมีความรู้และหันมาใช้บริการแพทย์ในการดูแลสุขภาพตนเองเบื้องต้น และเพื่อศึกษากระบวนการฟื้นฟูและสืบทอดโดยให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แพทย์พื้นบ้าน และเป็นกลไกให้คนในชุมชนหันมาใช้บริการแพทย์พื้นบ้านในการรักษาโรคเบื้องต้น กลุ่มตัวอย่างเป็นพระภิกษุสงฆ์จำนวน ๒ รูป เด็กและเยาวชนจำนวน ๑๐๘ คน สาธารณสุขและอาสาสมัครสาธารณสุขจำนวน ๑๖ คน หมอเมืองจำนวน ๒๒ คน ผู้นำชุมชนจำนวน ๑๕ คน และครูจำนวน ๑๐ คน ผลการวิจัยพบว่า การรวบรวมองค์ความรู้ดั้งเดิมเรื่องแพทย์พื้นบ้าน วิธีการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน และการรักษาโรคของชาวบ้านตำบลห้วยแก้ว ประกอบด้วยกระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้ ส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการรักษาพื้นบ้าน จากระบบเครือข่ายที่มีมากขึ้นตั้งซึ่งเป็นการแสดงการระแ่ก่ครู ของอาจารย์ที่มีประกอบพิธีกรรมต่างๆ โดยมีองค์ความรู้ในด้านพิธีกรรมบำบัด องค์ความรู้ด้านกายบำบัด องค์ความรู้ด้านสมุนไพรบำบัด และการประยุกต์ปฏิบัติตามสิ่งแวดล้อมและสิ่งเหนือธรรมชาติ วิธีการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน จึงมุ่งเน้นการ

รักษาโดยอาศัยพิธีกรรมบำบัด กายบำบัด สมุนไพรบำบัด และการประพุดิปฏิบัติตามสิ่งแวดล้อมและ
สิ่งที่เหนือธรรมชาติ

ในด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัยได้มีการเผยแพร่โดยนำข้อมูลเก็บไว้ที่กลุ่มคลังสมอง
และสถานีอนามัยตำบลห้วยแก้ว ให้กับเยาวชน และผู้สนใจได้สืบค้นข้อมูลและมีการเผยแพร่ทาง
เว็บไซต์ ส่วนการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ได้มีการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้าน
ไปให้บริการรักษาประชาชน โดยจัดให้มีกลุ่มหมอเมืองที่มีความรู้ความชำนาญมาให้การรักษาที่
สถานีอนามัยตำบลห้วยแก้ว เพื่อเป็นทางเลือกในการรักษาสุขภาพของประชาชนนอกเหนือไปจาก
แพทย์แผนปัจจุบัน มีการส่งเสริมให้หมอเมืองเขียนตำรารวบรวมให้สถานีอนามัยห้วยแก้ว โดยมีการร่าง
กรอบหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

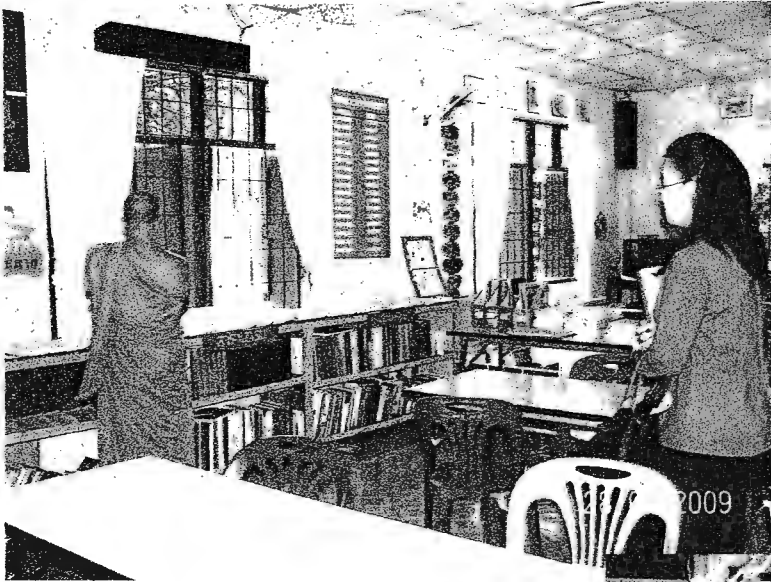
ช่วงที่ ๑ ระดับประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๓

จัดทำหลักสูตรให้ผู้เรียนรู้จักพืชสมุนไพรที่จำเป็นในชีวิตประจำวันได้

ช่วงที่ ๒ ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖

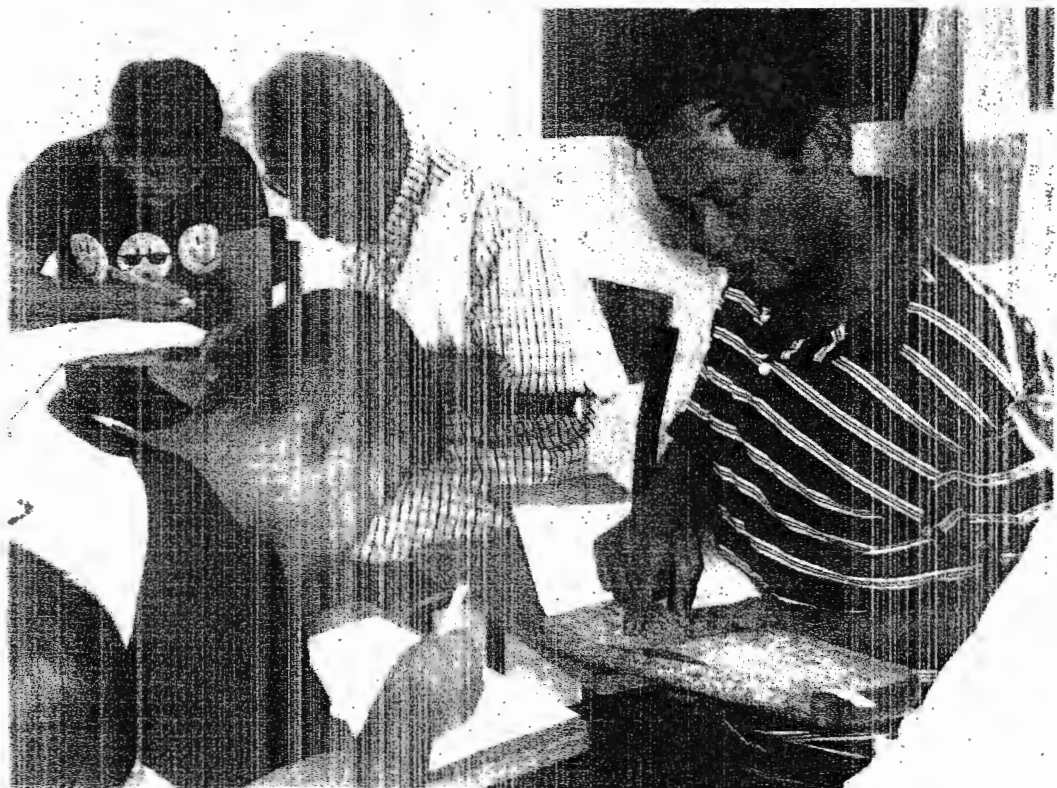
จัดทำหลักสูตรการผลิต และการแปรรูปสมุนไพรหลายชนิดได้

นอกจากนี้ข้อมูลจากการวิจัยพบว่า ตำราปืบสาเป็นตำราโบราณที่มีคุณค่านับวันมีแต่จะ
สูญหาย จึงควรอนุรักษ์และส่งเสริมให้ตำราปืบสาคงอยู่และสืบทอด โดยได้มีการถ่ายทอดความรู้การ
แกะปืบสาให้กับเยาวชน และผู้ที่สนใจอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

นักเรียนกำลังเรียนหนังสือในห้องเรียน

CLASSROOM OF THE SCHOOLS

บทที่ ๖

การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม :

กรณีศึกษาการจัดกิจกรรม การแสดงพื้นบ้าน กลุ่มโฮมสเตย์ บ้านถ้ำกองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

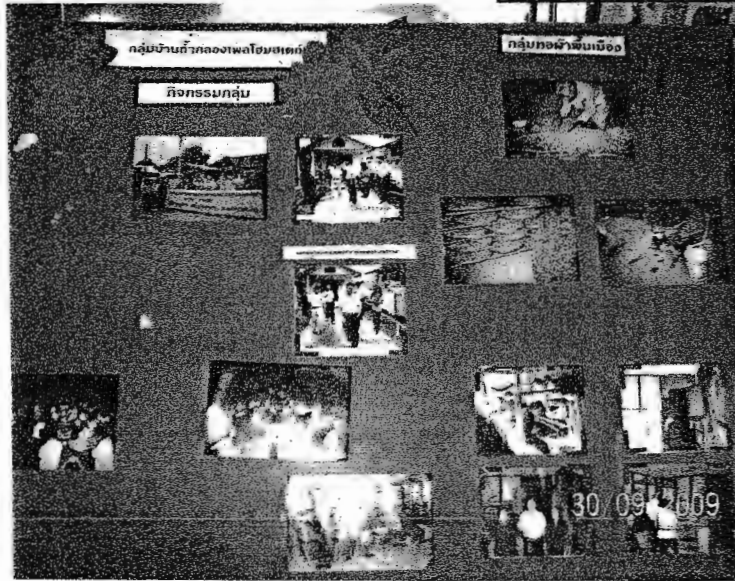
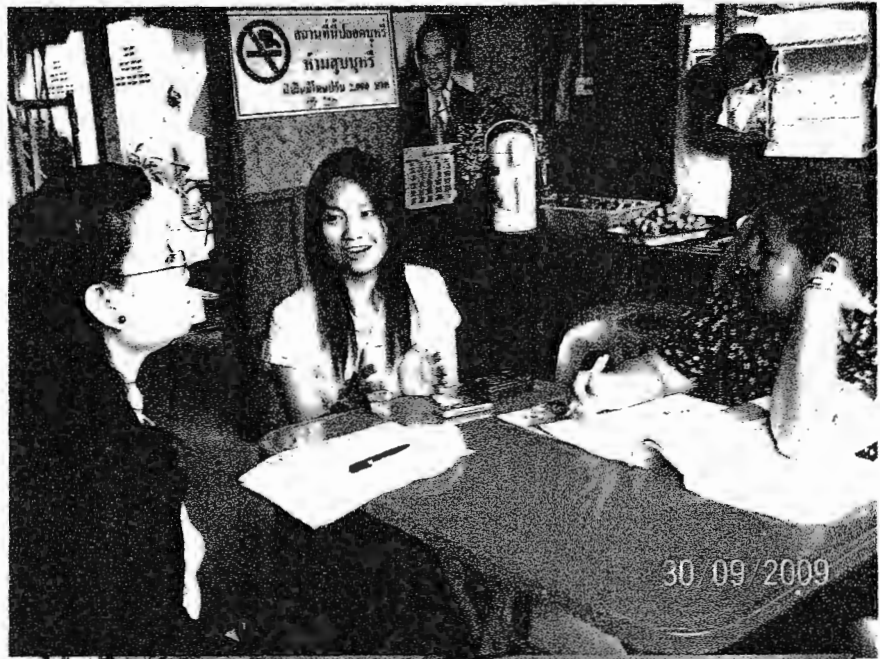
ภาคอีสานเป็นดินแดนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีจารีตประเพณีที่ดีงาม ประเพณีสืบทอดกันมายาวนาน หมู่บ้านถ้ำคลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จมานมัสการ หลวงปู่ขาว อนาลโย ถึง ๑๓ ครั้ง การจราจรสะดวกสบาย เป็นทางผ่านระหว่างจังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัด อุดรธานี และมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เรียบง่าย ชาวบ้านจึงรวมกลุ่ม กันจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน โฮมสเตย์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาพักได้สัมผัสวัฒนธรรมอันดีงามอย่างใกล้ชิด เป็นช่องทางสำคัญเป็น โอกาสให้สื่อด้านวัฒนธรรมได้นำเสนอต่อผู้รับ นอกจากนี้การจัดตั้งกลุ่ม โฮมสเตย์ดังกล่าว ยังเป็นศูนย์กลางให้บุคคลในชุมชนทุกกลุ่มทุกวัยได้แสดงออก และมีส่วนร่วมใน การจัดกิจกรรม แต่ผลกระทบที่ตามมาคือการนำเสนอสื่อทางด้านวัฒนธรรมอาจมีการบิดเบือน จึงต้องมีการ เฝ้าระวังเป็นอย่างดี โดยเฉพาะสื่อพื้นบ้านที่ผ่านโฮมสเตย์บ้านถ้ำคลองเพลมีหลายประเภท เช่น พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ การฟ้อนรำเชิดขวัญ การแสดงหมอลำกลอนพื้นบ้าน ยูวหมอลำกลอน การแสดงลงควง การนมัสการหุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่ขาว อนาลโย การทัศนศึกษาวัดถ้ำคลองเพล และสถานที่ ใกล้เคียง ฯลฯ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมการแสดงพื้นบ้าน โดยเฉพาะ หมอลำกลอนย้อนยุค รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการแสดงหมอลำ กลอนพื้นบ้านตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีมากมาย ประกอบด้วย เป็นการรักษาพยาบาล ให้ความรู้ความ บันเทิง ให้คติสอนใจ อบรมจริยธรรม เป็นการปลดปล่อยทางเพศ การเกี่ยวพาราตี แสดงอัตลักษณ์ของ ชาวอีสาน และพัฒนาภูมิปัญญาจิตใจ โดยการแสดงหมอลำกลอนพื้นบ้านนั้นมีองค์ประกอบสำคัญที่ไม่ สามารถปรับเปลี่ยนได้ คือ มีการนับถือครู ผู้มีพระคุณ ต้องขึ้นต้นด้วยบทไหว้ครู ใช้สำเนียงภาษาถิ่น อีสาน และใช้แคนเป็นดนตรีประกอบ ส่วนองค์ประกอบที่สามารถประยุกต์ได้คือ ทำรำ เนื้อร้อง การ แต่งกาย และเวลาสถานที่แสดง ส่วนในด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรม และชุมชนนั้น พบว่าทุกส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวิจัย กล่าวคือ ร่วมเป็นคณะนักวิจัย ตั้งโจทย์ เขียนโครงร่าง ออกแบบงานวิจัย ร่วมสร้างเครื่องมือ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง เก็บข้อมูล และให้ข้อมูล ร่วมวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และร่วมเขียนรายงานการวิจัย

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าเมื่อมีการฟื้นฟูการแสดงผลงานล่ากลอนพื้นบ้าน ขึ้นมาเพื่อทำเป็นกิจกรรมการแสดงผลงานทางวัฒนธรรมท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวที่มาพักในโฮมสเตย์ ทำให้สื่อ การแสดงอื่น ๆ ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาด้วย อาทิ บายศรีสู่ขวัญ และการสวดสวดภัญญะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ระหว่างกิจกรรมโฮมสเตย์ และการ ผลักดันล่ากลอนพื้นบ้านที่บ้านถ้ำกลองเพล

ในด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัยได้มีการเผยแพร่ความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน ทั้ง องค์ความรู้วัฒนธรรมของชุมชน แนวคิดเรื่องกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม และแนวคิดด้านการ บริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ผ่านทางเอกสาร และเผยแพร่ทางเว็บไซต์ ซึ่งปัจจุบันได้มีการ ขยายผลการวิจัยไปสู่ชุมชนใกล้เคียง ที่ต้องการนำโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลเป็นต้นแบบในการพัฒนา ชุมชนของคนเป็นโฮมสเตย์บ้าง ส่วนการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ พบว่ามีการนำผลงานวิจัยไป ใช้ประโยชน์ในสองลักษณะ คือ ประโยชน์ในเชิงธุรกิจ ที่ชุมชนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ไปสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นของตน และประโยชน์ในเชิงพัฒนา ที่ชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ และ ร่วมใช้ประโยชน์จากงานวิจัย และมีการต่อยอดองค์ความรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับ หมู่บ้านใกล้เคียง โดยให้เข้ามาศึกษา คูณงาน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมโฮมสเตย์ของบ้านถ้ำกลองเพล

โหมสเคย์บ้านถ้ำกลองเพล

✚ โปรแกรมท่องเที่ยว

โปรแกรมที่ 1 หนึ่งวันหนึ่งคืน (มาเช้ากลับเช้า)

(ค่าบริการ 460 บาท/คน พิเศษ 20 คนขึ้นไป ราคา 430 บาท/คน)

โปรแกรมที่ 2 สองวันหนึ่งคืน (มาเที่ยงกลับเที่ยง)

(ค่าบริการ 480 บาท/คน พิเศษ 20 คนขึ้นไป ราคา 440 บาท/คน)

✚ กิจกรรมท่องเที่ยว

- ✚ แวะรอยหลวงปู่ขาว ชมวัดถ้ำกลองเพล
- ✚ ชมผาสุวรรณคีรีจันไคร้อยปีถ้ำห้องทอง
- ✚ ชมถ้ำใหญ่ใต้แผ่นดิน ถิ่นพิศวงถ้ำหมากม่วง
- ✚ เดินป่าภูผาบึง ชมพันธุไม้ และแหล่งอาหารชุมชน
- ✚ รับขวัญด้วยพิธีบายศรีสู่ขวัญแบบอีสาน ชมการแสดงพื้นบ้าน
- ✚ นั่งรถไฟเดินตามสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน
- ✚ ซื้อของฝากจากชุมชน

✚ ติดต่อสอบถาม

น.ส. นุจนัย เดชกุล 081-0479093 , 042-000015 nudjanai@hotmail.com

อ.จรัส วาปีโส 086-7155236 , 081-1582379

16 หมู่ 4 บ้านถ้ำกลองเพล ต.โนนทัน อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู 39000

บทที่ ๗

การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม :

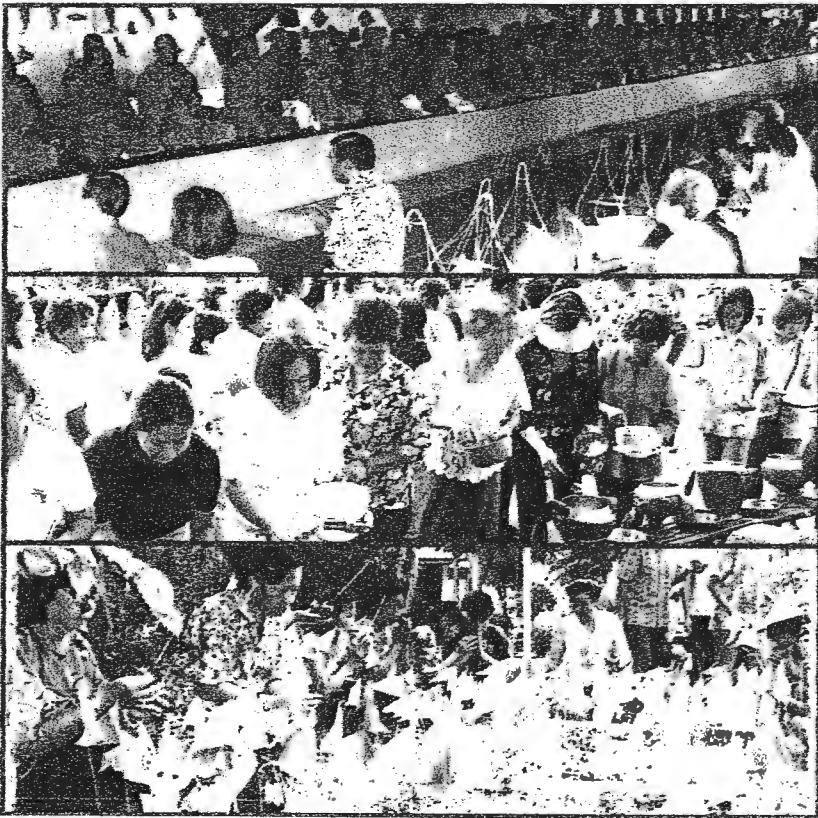
กรณีศึกษาประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เป็นเมืองโบราณที่มีอารยธรรมอันยาวนานกว่า ๔,๐๐๐ ปี มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่ามีกลุ่มชนชาติ ๓ กลุ่ม คือ ไทย ลาว และจีน อาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยชนชาติไทยคือผู้ที่อาศัยอยู่ดั้งเดิม ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๒ ชนชาตินลาวจากเวียงจันทร์ ก็อพยพเข้ามาเรียกว่า “ลาวอาสาปากน้ำ” ส่วนชนชาติจีนได้เข้ามาตั้งรกรากทำการค้าในสมัยรัชกาลที่ ๓ เรียกว่า “ตัวเหี้ย” หรือ “อั้งยี่” และเนื่องจากพนัสนิคมมีการรวมตัวของ ๓ ชนชาติ จึงทำให้เกิดวัฒนธรรมและประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคมขึ้น เพื่อประกอบพิธีกรรม โดยการนิมนต์พระสงฆ์ มาสวดมนต์ และประกอบสะเดาะเคราะห์ และมีการเล่นต่าง ๆ เพื่อสร้างความสามัคคี และสร้างความสนุกสนาน และร่วมมือกันดำเนินการจัดกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งเป็นความเชื่อของชุมชน และกระทำพิธีดังกล่าวสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วม และปัจจัยสร้างเสริมศักยภาพของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และสภาวัฒนธรรมในการบริหารจัดการประเพณีบุญกลางบ้าน ตลอดจนศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณีบุญกลางบ้าน และเพื่อเผยแพร่ประเพณีบุญกลางบ้านของอำเภอพนัสนิคมให้เป็นที่รู้จักต่อสาธารณชน โดยผลการวิจัยพบว่า สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล ส่วนราชการ ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชน มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมประเพณีบุญกลางบ้าน โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และสภาวัฒนธรรมเป็นเพียงที่ปรึกษาในการจัดกิจกรรม นอกจากนั้นยังมีการนำเครื่องจักสานซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในขบวนแห่ โดยจัดการประกวดแห่เครื่องจักสาน ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยเสริมสร้างศักยภาพการทำงานของสำนักงานวัฒนธรรม และสภาวัฒนธรรมจังหวัดในการจัดกิจกรรมประเพณีดังกล่าว และการที่ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมประเพณีบุญกลางบ้าน จึงนำมาซึ่งความรัก สามัคคี ประเพณีบุญกลางบ้าน จึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนในชุมชน และสร้างชื่อเสียงให้ชาวอำเภอพนัสนิคมเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

ในด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัยได้มีการเผยแพร่ความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน ทั้งองค์ความรู้วัฒนธรรมของประเพณีบุญกลางบ้าน แนวคิดเรื่องกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยนำข้อมูลจากการวิจัยจัดทำโบชัวร์เผยแพร่งานประเพณี โดยมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้การสนับสนุนการดำเนินงาน ส่วนการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์นั้น มีการนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยไปเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านในครั้งต่อไป เช่น การใช้

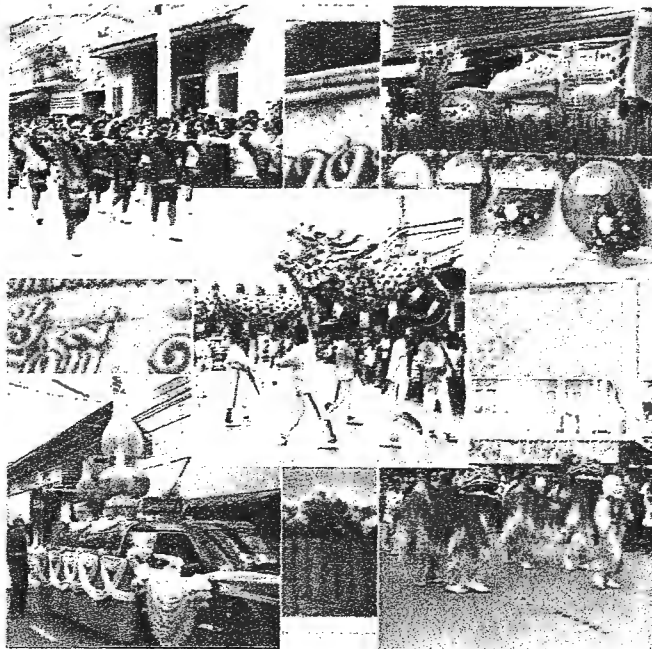
พระพนัสบดี ซึ่งเป็นพระคูเมืองของพนัสนิคมเป็นประธานในพิธีทางศาสนา ในพิธีสงฆ์ควรใช้พระสงฆ์จำนวน ๑๐๘ รูป ให้สอดคล้องกับพุทธประวัติ และควรจัดกิจกรรมทางศาสนาโดยการจำลองพิธีกรรมทางศาสนา การตอบปัญหาธรรมะ การได้เวทิตรรมะ ซึ่งจะเป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการตามความต้องการของท้องถิ่นที่ได้จากการวิจัย นอกจากนี้ยังมีการนำกิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรมที่นิยมแสดงในประเพณีบุญกลางบ้าน เช่น การแสดงเอ็งกอ ไปจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้เยาวชนในท้องถิ่น ได้อนุรักษ์และสืบสานการแสดงอันเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอพนัสนิคม ต่อไป

พิธีสงฆ์

การทำบุญคักบาตร

การสะเคาะเคราะห์

ขบวนแห่เครื่องจักสาน

การมีส่วนร่วมของ ๓ ชุมชน
(ไทย ลาว และจีน)